

Dette værk er downloadet fra **Danskernes Historie Online**

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrist

til

de offentlige Examina

i Marhuis Kathedralskole

i Juli 1864.

Innehold:

- I. Prøver af en almindelig Geographie til Skolebrug. Af Adjunkt Ed. Græslv.
  - II. Skoleførerretninger ved Rector, Prof. Ingerslev.
-

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

Marhuis.

Tykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1864.

Prover

af

en almindelig Geografi

til Skolebrug,

ved

Eb. Erslev.

Stættende mig paa de Studier og Erfaringer, som jeg har haft Lejlighed til at gjøre under en næsten femtænårig Virksomhed som geografi Lærer i Statens Ejendom, har jeg udarbejdet en „almindelig Geografi til Skolebrug“, og det er af dette Arbejde, at jeg herved forelægger nogle Prover for Offentligheden. At Flertallet af vores saavelsom af fremmede Litteraturers Lærebøger i den almindelige Geografi lade meget tilbage at ønske, er vel en Kjendsgjerning, som maa indrommes, især efterat Schouw i Indledningen til sine „Prover paa en Jordbeskrivelse“ (København 1851) har paavist adstillinge af Manglerne ved den geografiske Fremstillingsmaade, og man maa deraf ikke undres, naar der steer et Forsøg paa at fremstille den almindelige Geografi paa en Maade, der saavel i Indhold som i Form meget adstiller sig fra den sædvanlige. Pladsen tillader mig desyverre ikke paa dette Sted nojere at fremsætte og begrunde de Principer, hvorefter jeg har udarbejdet min Lærebog; men jeg maa dog fremhæve enkelte af de Ideer, som have ledet mig.

Angaaende Begrebet „almindelig Geografi“, da stiller det sig for mig saaledes, at der derved forstaaes den „Bidenstab, som giver et samlet Billede af Jordkloden og dens Beboere“, og denne Bidenstab er deraf Resultatet paa den ene Side af Naturvidenskaben og paa den anden Side af Historien. Den Evehed, hvorfra den almindelige Geografi udgaaer, og den Sammenhæftning, som den bevirker imellem Naturvidenskaben og Historien, er efter min Opfattelse en væsentlig Side ved Sagen og af overordentlig Vigtighed med Hensyn til den almindelige Geografis Betydning i Skolen. I Henseende til Fremstillingen af den nævnte Bidenstab er det som bekjendt jævnlig Sit at lade en Mængde af de Forhold, som behandles, falde fra hinanden i Stumper og Stykker. Jeg for min Del er gaaet en anden Vej, og har behandlet ikke blot en Bjergmasse eller en Flod under Et og i Sammenhæng med andre, men har ogsaa udvidet denne Behandlingsmaade til mange andre Angivelser, som ellers henfastes hist og her imellem hverandre i Topografien ligesom i et andet Pulterkammer, og jeg har tillige ladt de naturvidenskabelige Forhold oplyse de historiske og omvendt. Med Hensyn til den Måske Detailler, der i Geografien tynge mere end i nogen anden Bidenstab, har jeg gjort mig Ullage for at skelne imellem de væsentlige og de uwæsentlige, og jeg har kun medtaget dem, som oplyse og som bidrage til at give et Billede af de Forhold, som omtales. Da det er mig om at gjøre at støtte et Billede, har jeg ikke frygtet for, modsat den sædvanlige Forestilling om Geografi, at leve en virkelig Beskrivelse; thi jeg er gaaet ud fra, at en sammenhængende Beskrivelse er lettere at lære, selv om den er vidtfløjtigere, end en fort Øpregning af Kjendsgjerning paa Kjendsgjerning (min Bog er imidlertid ikke vidtfløjtigere end de almindelig brugte Lærebøger som Belschows f. Cr.) Gaaende ud fra det ovenanserte, har jeg stræbt efter at løse den Opgave, som Schouw stiller, idet han siger: „Jordbeskrivelsens Fremstillingsmaade staer, især hvad Lærebøger og Haandbøger angaaer,

overordentlig langt tilbage, ja man overtræver næppe ved at påstaa, at man endnu ikke har noget hensigtsvarende Skrift af dette Slags". Om det er lykkes mig at gjøre noget væsentligt Skridt henimod mit Maal, maa Andre bedomme.

Før at give Læseren et Begreb om Inddelingsgrunden i den Lærebog, hvorfra nedenstaende Prover ere udtagne, meddeles et Par Bemærkninger om de enkelte Kapitler. 1. Jordelingen af Hav og Land. Heri gives en Udsigt over Havet og dets Fjordninger (Hav, Bugter, Fjorde, Streder o. s. v.) samt over Landet og dets Afdelinger (Fastlandet, Halvoer, Øer og Fjordjerge) tilligemed de der til hørende Talstørrelser, — Alt i en saadan Detail, at der ikke bor være Noget af den Art at tilføje, selv i Afgangsskæsen. 2 og 3. Den danske Stat samt Norge og Sverige. Disse to Kapitler gives omtrent med det Indhold og i den Form som mit Skrift „de tre nordiske Riger“ (Kjøbenhavn 1863). 4. Østeuropa. 5. Mellemeuropa. Disse Kapitler deles ligesom Storstæden af de øvrige i to Partier, hvorfra det første behandler Naturen under Rubrikerne: Jordbunden — Floderne — Indsøerne — Klimatet — Planteverdenen — Dyreverdenen, og det andet behandler Folket og Staten, idet de enkelte Lande behandles under Rubrikerne: Bestanddele og Folkmengde — Nationalitet — Næringsveje — Religion og Oplysning — Politisk Forfatning — Topografi. Som Prover paa det første Parti af Mellemeuropa bidsættes Fremstillingen af de mellemtydske Bjerger, Alperne og Rhinen. Enhver ved, at disse tre Emner høre til de vanskeligste i den almindelige Geografi, og at de absolut bor tages under Et, naar Disciplen skal have en ordentlig Oversigt derover. I min Fremstilling, der overalt skal støttes ved Systematiske Kaart og Billeder, har jeg bestræbt mig for at give de nævnte Emner paa en Maade, som paa engang er fuldig og overskuelig, altsaalet for Disciplen. Som Prover paa det andet Parti af Mellemeuropa bidsættes en Skildring af Tydflands politiske Forfatning for at vise, at man selv i en Lærebog til Skolebrug kan meddele et for Disciple forsærligt Billede af et Folks politiske Tilstand, et Billede, som for den linge maa være af mere Værd end den sorte Formel: „Statsforfatningen er monarkisk, arvelig i begge Linier, indstræknet ved to Kamre“ eller noget Saadant, — endvidere et Par Eksempler af Tydflands Topografi, og endelig en Beskrivelse af Belgien og Schweiz. 6. De britiske Øer. Dette Kapitel er astrykt i sin Helhed for at vise, hvorledes de naturvidenskabelige og de historiske Resultater ere bragte i Sammenhæng med hinanden. 7. Sydeuropa. 8—11. De fremmede Verdens dele. 12. En Rakke Oversigter, der tjene til at samle Et og Andet, som i det Foregaaende er blevet holdt adskilt eller ikke er omtalt, saaledes f. Ex. Dele af den fysiske Geografi. Dette Kapitel skal tjene som Afslutning af hele Undervisningen.

Mellemevropa.

De mellemevropeiske Bjerge danne tilsammen en Bue, der gaaer fra Lionbugten til henimod Sortehavet, og dele sig i tre Partier, hvorfra de mellemtydske Bjerge ligge i Midten, Højfrankrig imod Vest og Karpaterne imod Øst. Man har en almindelig Forestilling om Højdeforholdene i de to forstnævnte Partier, naar man erindrer, at Højden tiltager imod Syd, og at, paa enkelte Undtagelser nær, de højeste Punkter, som ligge i en Linie:

fra sachsisch Schweiz til Ardennerne, naa 2—3000 Fod,
fra de mähriske Bjerge til Vogeserne, naa 3—4000 Fod,
fra Jura til Cevennerne, naa 5—6000 Fod.

Før at faa en Oversigt over de mellemtydske Bjerger, der opfyldte en stor Del af Tydssland, kan man begynde med Bjergknuden Fichtelgebirge, hvorfra der udgaaer fire Kjøder, nemlig Erzgebirge imod Nordost, Bohmerwald imod Sydost, Rauhealp imod Sydvest og Thüringerwald imod Nordvest*). Erzgebirge og Bohmerwald danne tilsammen de to Sider af den böhmiske Slette, der paa de to andre Sider begrændses af Sudeterne og de mähriske Flader. Den böhmiske Slette, der danner en for sig afsluttet rudeformig Fordybning, har rimeligtvis i sin Tid udgjort en stor Sø, og alt Vandet fra den forener sig i Elben. Den hæver sig i sin dybeste Del kun 400 Fod op over Havfladen; men er forresten delt i flere mindre Partier; oppe imod Nordvest ligge saaledes de böhmiske Mellembjerge, der adskille Egerbeckenet fra det øvrige Böhmen. Erzgebirge er, som Navnet viser, meget rigt paa Metaller, og der er derfor megen Bjergverksdrift i denne Bjergmasse. Som et Mellemled imellem Erzgebirge og Sudeterne staar det lille Bjergparti, Lausitzerbjergene eller det sachisiske Schweiz, der

---

*) Stematisch Kaart over Bjerger i Mellemevropa.

hører til de flønneste i Tyskland, og som derfor besøges af en Mængde Rejsende*). Det udmarkes sig ved sine afstumpede Sandstenskogler, som hæve sig op over en jævn Flade, midt igjennem hvilken Elben løber (af disse Sandstenskogler er Fæstningen Königstein den mest bekjendte). Rimeligvis staa disse Kogler som Restet af en Dæmning, der tildels er bortslylet ved Gjennembruddet af den omtalte Sv. Sudeternes nordligste Del kaldes Riesengebirge, hvis højeste Punkt er Schneekoppe, 5000 Fod. De mähriske Flader danne ikke nogen skarp fremtrædende Bjergmasse, og sænke sig ganske jævnt ned imod Sydost, idet de gaa over i den mähriske Slette.

Fra Nordenden af Thüringerwald, som strækker sig igjennem Thüringen, udgaaer imod Sydvest med forskellige Afbrydelser af Floddale en Række Bjergmasser, nemlig Rhöngebirge, Spessart, Odenwald og Schwarzwald. Denne Bjergrekke danner den nordvestlige Grænse for den tydiske Højslette, som imod Syd gaaer ned til Alperne, og som ved Rauhealp efter deles i to mindre Afdelinger, nemlig den frankiske Højslette imod Nord, og den bayerske Højslette imod Sud. Denne Højslette har den betydelige Højde af 1500 Fod; den frankiske Del deraf er noget lavere, men er tillige ujevn, den bayerske Del er derimod højere, men tillige næsten ganske jævn. Imod Øst gaaer den bayerske Højslette over i den øvre Donaudal eller Sletten ved Wien, og imod Sydvest fortsætter den sig i den bavarske Højslette, der indbefatter Slettelandet af Schweiz og som begrændes af Alperne og Jurabjergene. Jurabjergene, der bestaa af Kalk ligesom Rauhealp (man kalder derfor ogsaa Rauhealp de tydiske Jurabjerge), udmærke sig ved at danne en Række Kjeder, der ligge parallelt med hverandre. Best for Odenwald og Schwarzwald ligger den store Rhindal, som imod Vest begrændes af Vogelerne og Hardt. Den lange

---

*) Udsigt i det sachsiske Schweiz.

strakte Rhindal, der som Böhmen sandsynligvis har udgjort en Ø, hører til de heldigst stillede Egne i hele Tyskland. Den er nemlig ikke udsat for Vinden, da den ligger skjult imellem Bjerger, som falde brat af imod den, den er meget frugtbar, da dens Jordbund bestaaer af Alluvium, og den staaer endelig i nem Forbindelse med Omverdenen ved Rhinen, som løber igjennem den. Man kan derfor ogsaa godt forstaa, at Frankrig har arbejdet for at fratauge Tyskland endel af denne herlige Landstrækning, og at Rhinen her er kommen til at danne Grænsen imellem de to Lande.

Til de mellemtyske Bjerger hører endelig et stort Parti, som ligger imod Nordvest; den Del deraf, som ligger paa begge Sider af Rhinen, kaldes de rhinske Skiferbjerge og bestaaer af Hundsrück, Eifel og Ardennenre, Vest for Rhinen (Ardennenre strække sig ind i det sydlige Belgien og det nordlige Frankrig) samt Taunus, Westerwald og Siebengebirge, Øst for Rhinen. Disse Bjerger, igjennem hvilke Rhinen løber i en smal Rende, ere berømte for deres Skønhed, og mer end en Million Fremmede foretage aarlig „Rhinrejser“ fra Køln til Mainz for at se denne Del af Rhinen, der udmærker sig ved sine Vinbjerge og sine Ruiner af Borge, som ligge paa Toppen af Basaltmasser og hvortil der knytter sig mange Sagn*). De rhinske Skiferbjerge begrændses imod Nordost af et udstrakt, men i det Hele kun lidt ujevnt Bjergparti, hvortil hører det højt fremragende og malmrige Harzen, hvis højeste Punkt er Brocken eller Bloksbjerg, 3500 Fod, og Teutoburgerwald samt Weserbjergene. Disse sidste ere gjennemskaarne af en smal Dal, Porta westphalica, hvorigjennem Weserfloden træder ned i Lavlandet....

Alperne danne ligesom de mellemeuropæiske Bjerger en Bue, men denne Bue er forholdsvis fort, idet den kun naaer fra Westsiden af Genuabugten indtil Øst for det adriatiske Hav.

---

*) Parti ved Rhinen.

Buen er smal imod Vest, men bliver bredere imod Øst, og Alpernes Grundplan har derfor Form af et Overflodighedsbhorn. Hvad Alperne mangl i Udstrekning, have de derimod i Højde; thi de ere de højeste Bjerge i hele Europa og naa tillige denne store Højde, ikke blot i enkelte, men i en hel Mængde Punkter (Alpernes Kulminationspunkter ere Montblanc 14,800 og Monte Rosa 14,200 Fod). Imedens Bjergene i Mellem-Europa imod Nord skyde sig saaledes frem, at der er en forholdsvis jævn Overgang fra de mellem-europeiske Bjerge til Alperne, er disses Aflald imod Syd aldeles brat, og de danne derfor en skarpt udpræget Grænse imellem Mellem-Europa og Italien. Et Sejlkjende for Alperne er, at de overalt danne Kjæder, der lig smalle Bolde gjennemstryge Landet, og som ved Bjergknuder højt og her ere forbundne med hverandre; imellem Kjæderne strække sig Længdedale, hvori der løber mere eller mindre betydelige Floder; Dværdalene ere derimod højt underordnede og kunne kun betragtes som suævre Hjeldrevner. Man maa adskille Alperne i to Hovedkjæder, nemlig Foralperne, som strække sig langs Nordsiden, og de egentlige Alper, der danne Hovedmassen af hele Alpesystemet. Denne Deling hører sammen med den geologiske Bygning; thi det viser sig, at Foralperne bestaa af Kalk, hvorimod de egentlige Alper ere Urbjerge. Ogsaa Syd for de egentlige Alper er der en Række Kalkdannelser, men de ere ikke saa skarpt adskilte fra Hovedmassen som de nordlige. Det er karakteristisk for en Mængde af Alpetoppene, at de løbe ud i tynde Spidser, „Maale“ eller „Horn“ *). — Man maa dele Alperne i fire Hovedpartier, nemlig Westalperne, Centralalperne, Østalperne og Foralperne.

Westalperne strække sig i Retning fra Syd til Nord, og naa fra Col di Tenda, der er Udgangspunktet for Alpeninerne, indtil Montblanc. Westalpernes sydligste Del indtil Mont Viso kaldes Sædalperne, Nord derfor komme Alperne

---

*) Panorama af Montblanchæden med Chamonixdalen.

i Piemont og Savoien, hvori ligge Grand Velvoux, Mont Genis og Lille St. Bernhard. — Centralalperne naa fra Montblanc til Dreiherrenspize. Den vestlige Del af dem indtil Bjergknuden St. Gotthard kaldes Walliseralperne, hvori ligge Store St. Bernhard, Monte Rosa og Simplon. Øst for Walliseralperne og indtil Ortles ligge Graubündner-alperne med Luckmanier, Splügen og Bormio, og Øst for Graubündneralperne indtil Bjergknuden Dreiherrenspize ligge Tyroleralperne med Brenner. — Østalperne afflutter Alpesystemet imod Øst, og udmerke sig tillige ved, at de udvide sig meget til Siderne*). Fra Dreiherrenspize udsender Alpernes Hovedkjede en Gren imod Nordost, høje Tauern med Große Glockner og Semmering; de tæve sig i Wienerwald og fortsætte sig videre i Karpaterne. Imod Sydost udgaa fra Dreiherrenspize de karniske Alper med Teglu, og fra dem udgaa efter de juliske Alper, der strække sig ned til det adriatiske Hav. De karniske Alper udsende lave Udløbere, der naa til Ternporten ved Ossova. Af de nábne Rium, som saaledes ligge imellem Østalpernes Kjæder, danner det nordlige Bækkenet ved Graz, og det sydlige Savedalen. Imellem Laibach og Triest danne de juliske Alper det mærkværdige Plateau Karst. Det er en 1000 Fod høj Stenmark uden Plantervæxt; Regnen, som falder der, synker strax ned i den porøse Kalk, hvorfaf Jordbunden bestaaer, og der er herved opstået underjordiske Vandløb og store Huler, hvoriblandt Adelsbergergrotten f. Ex. med en særegen Dyreverden (Proteus o. s. v.). — Foralperne danne en Kjæde, som naaer fra Montblanc til Wien og som er adskilt fra de egentlige Alper ved en forløbende Klæde af Dale (den øvre Rhonedal eller Wallis, den øvre Rhindal, Innalen eller Engadin, Salzadalen og Ennsdalens). Den vestlige Del af Foralperne ere Berneralperne, der naa fra Montblanc til St. Gotthard, og som

---

*.) Kaart over Alpesystemet.

ved den øvre Rhonedal ere adskilte fra Hovedkjæden. Bekjendte Punkter i Berneralperne ere Jomfruen, Munken, Finsteraarhorn og Grimsel, alle nærvæd St. Gotthard. Øst for Berneralperne ligge Foralperne i det nordøstlige Schweiz med Punkterne Dödi, Rigi og Säntis. I Tyrol ligge Vorarlberg og Allgaueralperne, og i Salzburg ligge Salzburgeralperne eller det østrigske Schweiz.

Højden i de forskellige Partier af Alperne er omrent den samme, dog ere Østalperne endel lavere ligesom ogsaa Hovedkjæden fra Montblanc til Monte Rosa er endel højere end de øvrige Dele. De mest bekjendte Højdepunkter i Alperne ere følgende: Mont Viso og Grand Pelvoux 12—13,000, Montblanc 14,800 (dette Punkt ligger i Savoien og hører til Frankrig), Store St. Bernhard 10,000, Monte Rosa 14,200, St. Gotthard 10,000, Ortles og Groß Glockner 12,000, (Groß Glockner er Tydslands højeste Punkt), Terglu 10,000 Fod, — Jomfruen, Munken og Finsteraarhorn 13,000, Dödi, 11,000, Rigi 5,500 og Säntis 7,700 Fod.

Før Samfærdselen over Alperne er det heldigt nok, at de smalle Tværrevner paa en Mængde Steder afgive farbare Passer, i Reglen af 6—7000 Fods Højde (det højeste Alpperpas er Bormio, 8,600 Fod, og det laveste er Semmering, 3000Fod). De vigtigste af Passerne ere følgende: Mont Genis (som fører fra Frankrig til Turin), Ville St. Bernhard og Store St. Bernhard (fra Genéve til Turin), Simplon (fra Wallis til Lago maggiore), St. Gotthard (fra Slettelandet i Schweiz til Lago maggiore), Luckmanier og Splügen (fra Graubündten til Lago di Como), Bormio (fra Tyrol til Lago di Como), Brenner (fra Tyrol til Verona), Semmering (fra Wien til Triest). Disse Passer ere i den nyere Tid blevne omdannede til fortrinlige Landeveje, hvor ved Forbindelsen imellem Nord- og Sydsiden af Alperne er bleven forholdsvis let; men det har kostet uhyre Anstrengelser at faa dette udført, og man møder paa en Mængde Steder store Broer, der gaa over de

rivende Bjergstrømme, og lange Gallerier, som dække de Rejsende imod Laverne*). Over et af Passerne, Semmering, fører endogsa en Jernbane, og man arbeider paa at føre en anden Jernbane, men i en Tunnel, gjennem Mont Cenis. Paa de højeste Punkter af Passerne har man allerede fra gammel Tid indrettet Gjæstgiversteder, Hospitier, hvori fattige Rejsende blive optagne og bevertede uden Betaling**). At Passerne have stor Bedeutning i historiske Henseende, vil man erindre, naar man tænker paa Hannibal (Mont Cenis eller St. Bernhard?), Cimbrerne og Napoleon.

I Modsetning til de mellemeuropæiske Bjerger yde Alperne kun en ringe Mængde af brugbare Mineralier, og der er derfor kun lidt Bjergværksdrift i Alpesystemet. Metaller findes næsten kun i Østalperne, hvor der f. Ex. er Kærgsalzminer ved Idria. Salt er ogsaa indskrænket til de østlige Dele, nemlig det Salzburgske (bekjendte Saltværker findes i det til Østrig hørende Salzkammergut med Byen Ischl og i den sydøstlige Del af Bayern med Byen Berchtesgaden). Kullag af Betydning findes saagodt som heller ikke i hele Alpesystemet. Den betydelige Højde, hvortil Alperne hæve sig, fremkalder imidlertid en anden Næringsvej, der er af særliges Vigtighed. Alpegræsgangene ere nemlig paa Grund af de krydrede Fjeldurter ganske fortrinlige, og Alpeboerne nære sig derfor meget ved Kvægavl, idet de om Sommeren drive Kvæget op til deres „Sennhytter“. Den herlige Natur fører iøvrigt en uhyre Mængde Rejsende til Alperne, og det er især tre Partier, som ere Maalest for disse Rejsendes Vandringer, nemlig Montblanc med Chamonixdalen, Berneroberland eller Partiet Nord for Domfruen, Munkken og Finsteraarhorn, samt det Salzburgske.

Floderne i Mellem Europa ere mange og udmunde i forskellige Røntninger; de fleste af dem ere tillige sejlbare i en stor

*) Billedet af Via mala ved Sylügen.

**) Billedet af Hospitiet paa Store St. Bernhard.

Del af deres Løb. Man indseer heraf, at Mellemeuropas er meget heldig stillet i Henseende til Flodforbindelsen, og som ydermere Bevis herfor kan man anføre, at man tilvands kan komme helt ind til Midten af Mellemeuropa, til Schweiz og det Indre af Tyskland. I Overensstemmelse med Landets Heldning løbe de fleste Floder inmod Nord og Vest; imod Syd og Øst løbe derimod kun to, rigtignok betydelige Floder....

Rhinen, Mellemeuropas næststørste Flod, udspringer paa Bjergknuden St. Gotthard, hvorfra adskillige Floder have deres Oprindelse*). I sit øvre Løb begynder Rhinen med to Hovedarme, Borrerhain og Hinterrhein; de løbe igjennem Graubünden og danne efter deres Sammenløb for endel Grændsen imellem Schweiz og Tyrol (By: Chur). Efterat Rhinen er løbet ud i Bodensø, drejer den imod Vest, idet den danner Grændsen imellem Schweiz og Baden, indtil den træder ind i den store Rhindal. Paa dette vestlige Løb styrter den sig pludselig 60—80 Fod ned, idet den danner Vandfaldet ved Schaffhausen (dette Vandfald sætter altsaa en Grænde for Flodsejladsen; men forresten bliver Rhinen sejlbart ligeved dens Indløb i Bodensø). Her Rhinen forlader Schweiz modtager den et betydeligt Tilløb ved Aare og dens to Bisfloder, Neufz og Limmat. Neufz løber igjennem Vierwaldstædtersø, paa hvis Nordside det af sin skjonne Udsigt berømte Rigi hæver sig; Limmat løber igjennem Wallenstædtersø og Zürichersø (By: Zürich). Aare (By: Bern) kommer fra Aaregletscheren ved Finsteraarhorn og løber igjennem Brienzersø og Thunersø samt modtager Afsløbet af Bielerø og Neuchatellersø**). — I sit mellemste Løb løber Rhinen imod Nord igjennem den store Rhindal (Byer: Basel, Straßburg og Mainz), hvor den fra den højre Side først optager den lille Flod Neckar (Byer: Heidelberg og Mannheim) og

*) I Egnen ved St. Gotthard udspringe fem Floder, nemlig Rhinen, Neufz, Aare, Rhone og Ticino. De fire første komme fra selve St. Gotthard, Aare derimod fra Finsteraarhorn, nærvært St. Gotthard.

**) Hydrografisk Kart over Schweiz.

senere den fra Fichtelgebirge kommende Main (By: Frankfurt am Main). Rhinen gør nu en Bojning imod Vest og løber igjennem „Rheingau“, den drejer derpaa imod Nordvest og løber igjennem de rhiniske Skiferbjerge, indtil den ovenfor Köln træder ned i Lawlandet. I disse Bjerge optager den Floden Mosel, der under Navnet Moselle kommer inde fra Frankrig (Byer: Trier og Coblenz). — I sit nedre Løb har Rhinen i det Hele en nordvestlig Retning og den deler sig fort efter sin Indtræden i Holland i flere Arme, der omslutter det frugtbare Rhindelta. Imod Syd affættes Waal og Lek, to betydelige Arme, og imod Nord Yssel (rimeligvis fra Først en af Romanerne gravet Kanal, Fossa Drusiana) og Vechte, som begge løbe ud i Zuidersøen. Ved disse Forgreninger bliver selve Rhinen, den gamle Rhin faldet, saa vandfattig, at man ved en Kanal maa lede dens Vand ud i Nordsoen. Rhindeltaet bliver forstørret derved, at de to Floder, Maas eller Meuse og Schelde eller Escout forene sig med den. De komme begge fra Nordfrankrig og ere meget sejlbare. Det vilde have været mest overensstemmende med Naturforholdene, dersom begge Scheldemundingerne (Øster- og Westerschelde) havde kommet til at tilhøre Belgien; men Hollanderne have ikke alene erhvervet de Øer, som ligge i Schelde-mundingerne, men ogsaa et Stort Land Syd for Schelten, det saafaldte Staatsflandern (Byer ved Rhinen: Bonn, Köln og Aachen, — ved den gamle Rhin: Leyden, — ved Lek og Maas: Rotterdam, — ved Maas: Namur, Liege og Maastricht, — ved Schelde: Gent og Antwerpen). — Rhinen er en af Europas interessanteste Floder, fordi den i de forskellige Dele af sit Løb særliges tydeligt viser de Ejendommeligheder, som de fleste andre Floder kun delvis fremvye. Rhinens Flodløb falder saaledes i tre, vel adskilte Dele: i det øvre Løb er Rhinen en Alpesflod, Vandets Hastighed er meget stærk, her er en stor Bjergsø og Vandfald; i det mellemste Løb er Vandets Hastighed mindre, og her er allerede en betydelig Sejlads; i det nedre Løb sniger Floden sig langsomt

afsted, den breder sig meget ud til Siderne, idet den danner et stort Delta, og den bliver efterhaanden saa svækket ved det store Vandtab, at den kun ved konstige Midler kan naa ud i Havet.

Mellemeuropa indbefatter følgende Lande: 1. Polen, 2. Det ikke-tydske Preussen, 3. Tydskland, 4. Danmark, 5. Nederlandene, 6. Belgien, 7. Frankrig, 8. Schweiz og 9. det ikke-tydske Østrig.

Tydskland eller det tydske Forbund.

Navnet „Tydskland“ indbefatter to forskellige Begreber, nemlig dels det nationale eller sproglige Tydskland, og dels det politiske Tydskland eller det tydske Forbund. Det nationale Tydskland indbefatter alle de Lande, i hvilke Befolkningen taler Tydske, og til dette Slags Tydskland hører derfor Elsaß, endel af Belgien, hele Holland o. s. v.; imedens paa den anden Side store Dels af Böhmen f. Ex. ere udelukkede derfra. Dette Sidste ville dog de nationale tydske Politikere ikke gaa ind paa, de ville nok have, men ikke afaa Noget, og de betragte ethvert Land, hvori endel af deres Landsmænd, „Kulturfolket“, som Tydske var anmassende falde sig, ere trængte ind, som tilhørende Tydskland. Arndts kraftige Ord „so weit die deutsche Junge Klingt“ o. s. v. blive derfor ikke tagne bogstaveligt af det nationale tydske Parti*).

Det tydske Forbund er udgaet fra det gamle tydske Rige („det hellige romerske Rige“), der bestod indtil 1806. Dette Rige var delt i omrent 2000 saagedtsom uafhængige Dele; i Spidsen for det Hele stod Kejseren. Rigets forskellige Dele var forresten Kurfyrstendømmer, Markgrevskaber, Erkebispedømmer, Rigsstæder, Riddergodser o. s. v. Ved Rhin forbundet 1806, der afsluttedes under Napoleons Protektorat, blev Riget oplost og Kejseren nedlagde Kronen; men dette Forbund, ved

---

*.) „Was ist des Deutschen Vaterland? Ist's Preußenland, ist's Schwabenland? etc. — „O nein! o nein! so weit die deutsche Junge Klingt“ etc.

hvilket en Mængde Herrer bleve „mediatiserede“, bestod fun til Wienerkongressen. Ved denne bestemtes det, at Tyskland skulde danne en Foederativstat, det nuværende tyske Forbund. Forbundet tæller i Alt 34 Stater, hvoraf to, nemlig Preussen og Østrig, ere Hovedstaterne og dele Tyskland i en nordlig og en sydlig Del, idet de danne som to Poler, hvorefter de mindre Stater maa rette sig. Af de tyske Stater er der flere, som ere forbundne med Lande udenfor Forbundet; Østrigs tyske Lande ere større end dets tyske, til Preussen høre to Provindser, som ikke ere i det tyske Forbund, Holsten og Lauenburg staa under Kongen af Danmark, Limburg og Luxemburg under Kongen af Nederlandene.

Det tyske Forbunds Bestanddele. Ifølge Besiggenheden kan man adskille de tyske Forbundslande i tre Afdelinger, nemlig de nordtyske, de mellemtyske og de sydtyske Stater.

De nordtyske Stater indbefatte: 1. Kongeriget Preussens tyske Lande, som falde i to Hovedgrupper, nemlig den østlige, der deles i Provindserne Pommern, Brandenburg, Schlesien og Sachsen (til denne østlige Gruppe høre ogsaa det egentlige Preussen og Posen, to Provindser udenfor Forbundet) og den vestlige, der deles i Provindserne Westfalen og Nürnberg provinsen, — samt i to Smaagrupper, nemlig det lille Jeverdistrik i ved Lübeck og Hertendømmet Hohenzollern (dette sidste hører efter sin Besiggenhed til Sydtyskland, og det nævnes fun her, fordi det er en Del af Preussen). 2. Storhertugdømmet Mecklenburg-Strelitz, med Hertendømmet Rügen ved Lauenburg. 3. Storhertugdømmet Mecklenburg-Schwerin. 4. Fri-staden Lübeck . . . .

Politisk Forfatning. Det ved Wienerkongressen oprettede tyske Forbund blev sluttet af Fyrsterne og ikke af Folke, og gik ud paa „Opretboldelsen af Tysklands indre og vdre Sikkerhed og paa Uafhængigheden og Ukrænkeligheden af de enkelte Forbundsstater“. Til at besørge de fælles Anliggender

indrettedes Forbundsforsamlingen i Frankfurt am Main, der bestaaer af Fuldmægtige fra de forskjellige Forbundsstater. — Det vil let indsees, at et Forbund, i hvilket to af Medlemmerne børe til Europas Stormagter, medens andre repræsentere Lande, der have en aldeles latterlig Størrelse af souveræne Stater at være, ingenlunde kan vde de forskjellige Medlemmer lige Selvstændighed. Det tydiske Forbunds Anliggender ligge derfor saagodtsom udelukkende i Preussens eller Østrigs Hænder, og da nu disse to Magter joernlig optræde som Modstandere og betragte binandens Stilling i Tydsland med Skinsyge, følger deraf, at det tydiske Forbund langtfra yder sine Medlemmer, hvad man antog ved dets Stiftelse, og at det tillige ikke har nogen politisk Indflydelse i det øvrige Europa. En særegen Vanskelighed fremkommer ogsaa derved, at enkelte af Forbundsmedlemmerne maa søge sig en Stette i de Lande, som de besidde udenfor Forbundet. Tydsterne have i lang Tid følt det Trykkende i deres Lands politiske Stilling, og der udbredt derfor i 1848 Revolutioner paa en Mængde Steder i Tydsland. I Frankfurt samlede sig en tydsk Nationalforsamling med „Tydslands Enbed“ som Løsen; den udnevnte først Erkebertug Johan af Østrig til „Reichsverweser“ og tilbød derpaa den preussiske Konge Keiserkronen, han afslog det dog og Forsamlingen blev i 1849 sprængt fra hinanden. I 1850 kom Alt i de gamle Holder, men der høres stadig fra alle tydiske Lande sterke Raab om en Gjenfødsel af Tydsland.

Hvad der bidrager til at gjøre Tydsterne endmere utilfredse med deres politiske Stilling er den Maade, hvorpaa Størstedelen af de enkelte Stater blive regerede. Ved Forbundsaftalen var det bestemt, at enhver tydsk Forbundsstat skulde have Staenderforsamlinger; dette Løfte blev vel ogsaa opfyldt efterhaanden, men Staenderforsamlingerne svare i Reglen ikke til Tiden, idet „Junkerpartiet“ har for stor Magt, og Fyrsterne som en Folge heraf tildels regere efter eget Ydke.

Det tydiske Forbund underholder en Hær, som sammenstøttes af de forskjellige Forbundsmedlemmers Kontingenter i

Forhold til Landenes Folketal, og som bestaaer af henved $\frac{1}{2}$ Mill. Mand. En tydsk Flaade existerer ikke mere, men vel en preussisk, bestaaende af nogle Fregatter, nogle mindre Skibe og Kanonbaade o. s. v., og en østrigsk, der er endel større. Som Fæstninger for forbundet tjene Luxemburg, Raastatt og Ulm, Landau og Mainz, alle indrettede i sin Tid for at forsvere Tydsklands Grænse imod Frankrig.

Preussen.

Det preussiske Monarki er samlet sammen til hvist forskellige Tider. En nürnbergsk Borggreve af Huset Hohenzollern blev i det 14de Aarhundrede Kurfyrste af Brandenburg og hans Efterfølgere erhvervede efterhaanden saa meget Land, at Kurhatten i 1701 blev ombyttet med Kongekronen; ved Frederik den Stores Dugtighed blev det nybagte Kongerige fullet jævnført med andre mægtige Stater i Europa. — Uagtet det preussiske Monarki er delt i flere Stykker, danner det, politisk talt, en Enhed; dets Beboere ere nemlig, nærmest blot med Undtagelse af Polakkerne i de østlige Provindser alle Tydkere og de føle sig tillige som Preussere. Da nu Landet tillige er en Militærstat med en stor Hær, som har store Grindringer, og da det bliver godt bestyret i visse Retninger som f. Ex. i finansiel Henseende, kan man forstaa, at en Stat paa 5000 □ Mile og med 18 Mill. Indb. er kommen til at indtage en Plads imellem Europas Stormagter.

Preussens østlige Hovedgruppe. Heri ligge af større Byer Berlin $\frac{1}{2}$ Mill., Breslau 150,000, Königsberg, Danzig og Magdeburg 100,000, Posen, Stettin, Potsdam og Halle 50,000 Indb. ....

I Brandenburg ligge Byerne Küstrin og Frankfurt an der Oder, begge ved Oder, Berlin, Spandau, Potsdam og Brandenburg ved Bisfloder til Elben. Provindsenes Universitetsby er Berlin, Küstrin og Spandau ere befæstede, og den sidste er tillige bekjendt som Statsfængsel.

Berlin, den preussiske Kongestad, ligger langs begge Brededer af den lille Flod Spree, og paa en ufrugtbar Sandslette. Man indseer heraf, at denne By mangler de ydre Værdier for et udviklet Handelsliv, og den er derfor ikke bleven hvad den er ved Folkene, men ved Fyrsterne, navnlig den store Kurfyrste Frederik Wilhelm og hans Efterfølgere. Denne Byens Oprindelse giver sig ogsaa tilkjende i dens Udseende*); den er nemlig anlagt efter en storartet Maalestok, den har for en stor Del brede og lige Gader med pragtfulde Huse (af Gaderne er især „unter den Linden“, der er beplantet med flere Rader af Treer, bekjendt for sin Skønhed), og har en Mængde Paladser og Mindesmærker for preussiske Konger og Feldherrer (af disse Mindesmærker er Frederik den Stores hørlige Nyutterstette**) særdeles smuk); men den Færdsel, som et udviklet Handelsliv giver, mangler aldeles, og Berlin gjør derfor, uagtet al sin Pragt, et kjedeligt Indtryk. — I en Henseende staar Berlin imidlertid meget højt. Den er nemlig Hovedsædet for den tydskke Videnskabelighed, og har en Mængde videnskabelige Instalter, hvoriblandt det ypperlige Universitet. Af Berlins Samlinger er det nye Museum værklig, ikke saa meget ved dets Indhold (ægyptiske, græske og romerske Oldsager o. s. v.), som ved den prægtige Opstilling og ved Kaulbachs storartede Freskomalerier, hvormed det er prydet. I industriel Henseende er Berlin ikke uden Betydning, og den har især storartede Maskinvaerksteder.

Berlins Omgivelser ere meget uinteressante, og det eneste Skovparti i Nærheden er den af lige, stive Alleeer gjenemskaarne Lystskov „Tiergarten“, der ligger udenfor Brandenburgerthor. Fire Mile fra Berlin ligger derimod det smukke Potsdam, Preussens Versailles, ved Indsøer, der dannes af Havel. I Potsdam findes flere kongelige Slotte,

*) Udsigt over Berlin.

**) Billede af Frederik den Stores Monument.

hvoriblandt det mest bekjendte er Sanssouci med dejlige Haveanlæg og Udsigt til skovklædte Høje og Søer....

Baden.

Da Landet har en langstrakt Form, ligge de vigtigste Byer ikke samlede, men i en Række. Længst mod Nord ligger Universitetsbyen Heidelberg ved Neckar, og Mannheim ved denne Flods Udløb i Rhinen, længere nede ligge Hovedstaden Karlsruhe, Forbundsfæstningen Rastatt, Badestedet Baden-Baden samt Universitetsbyen Freiburg (i Breisgau). Et Enklave i Schweiz ligger endelig Constanz eller Kostnitz ved Bodensø.

Heidelberg strækker sig langs Foden af et Bjerg; oppe paa Bjerget knejse Ruinerne af Heidelbergs слottet, hvorfra der er en af de skønneste Udsigter i Sydsjælland. Karlsruhe opstod i forrige Århundrede ved et Fyrstelune og anlagdes paa en vandlös Slettemidt i en Skov; med denne konstige Oprindelse stemmer det godt overens, at Gaderne i Byen udgaa i Bisteform fra det store hertugelige Slot.

Würtemberg

har sine vigtigste Byer samlede i den mellemste Deel af Landet, saaledes Hovedstaden Stuttgart, Forbundsfæstningen Ulm og Universitetsbyen Tübingen. — Den største By er Stuttgart, der har 50,000 Indb., og ligger meget smukt i en Dal nærværd Neckar.

Kongeriget Belgien.

Bestanddele og Folkemængde. Belgien bestaaer af følgende Provindser: 1. Sydbrabant i Midten af Landet, 2. Limburg, 3. Antwerpen, 4. Østflandern imod Nord, 5. Vestflandern imod Vest, 6. Hainaut, 7. Namur og 8. Luxemburg imod Syd, endelig 9. Liége imod Øst. — Størrelsen af Landet er 550 □ Mile og Folkemængden henved 5 Mill. eller 9000 paa hver □ Mil. De fleste Provindser have endog en tættere Befolning end Middeltætheden

(Østflandern 15,000); men Limburg, Namur og Luxemburg staae langt under Middelalderen (Luxemburg 2500).

Nationaliteten. Belgien, der i saa mange Henseender danner en Modsatning til Holland, er et Land, hvori der forekommer heftige nationale Rivninger. Det er nemlig bevoet af to forskjellige Stammer, Flamændere imod Nord og Walloner imod Syd. Flamænderne staa meget nær ved Hollænderne, det flamske Sprog signer ogsaa det hollandske overmaade meget og adskiller sig væsentligst derfra ved sin Rettskrivning, idet Flamsk har beholdt den gammeldags Rettskrivning. Wallerne nedstamme fra de belgiske Galler, med hvilke Romere og Franker have blandet sig (Navnet Walloner, Holl. Walen, er det Samme som Galler; sammen hermed henger Nordboernes Navn „Valand“ for Nordvestfrankrig). Det wallonske Sprog er som en Folge af Folkets Oprindelse en fransk Dialekt*).

Når man nærmere vil bestemme de to Nationaliteters Forhold til hinanden i Belgien, viser det sig, at Noget over Halvdelen af Belgerne tale Flamsk og Noget under Halvdelen tale Wallonisk. Sprogrænsen falder omtrent sammen med en Linie, som gaaer fra Liége og Syd for Brüssel til Calais, saaledes at Wallerne fortrinsvis bebo de højere og Flamænderne de lavere Dele af Landet (i Frankrig findes ogsaa nogle Walloner og nogle Flamændere). Ifølge det Foregaaende er ikke blot Flertallet af Beboerne i Belgien, men ogsaa de vigtigste belgiske Byer flamske; men desuagtet har den flamske Nationalitet i Belgien ligetil den nyeste Tid været uheldigere stillet end den wallonske. De belgiske Embedsmænds officielle Sprog var nemlig udelukkende fransk, i Skolerne lærtes kun Fransk og den dannede Klasse talte ligeledes kun Fransk (i Brüssel tales Fransk i den øvre, fornemmere Del af Byen; i den nedre, mest af simpelere Folk bevoede Del tales Flamsk); men nu er der skeet Meget for at skaffe Flamsk en bedre Plads. Talentfulde

---

*.) Sproglæart over endel af Mellemevropa.

Forsattere have saaledes begyndt at danne 'en særegen flamst Litteratur og det er endelig kommet saa vidt, at Regeringen blot maa ansætte sandanne Embedsmænd i de flamiske Provindser, som kunne Flamst.

Næringsvejene. Uagtet Belgien hører til de af Naturaen bedst udstyrede Lande, maa Beboerne, da Landet er saa tæt befolket, anstrengte sig meget for at vinde Udkommet. Belgierne have imidlertid allerede fra gammel Tid i enhver Metning segt at benytte deres Lands naturlige Hjælpefilder, og dette Land er deraf særdeles rigt. Men desværre er Rigdommen uheldig fordelt, og Proletariatet er saa stort, at i Westflandern hvert 8de og i Østflandern hvert 16de Menneske bliver ernæret af Fattigvæsenet.

Imellem de forskellige Næringsveje staar Agerdyrkningen overst, og der gives saa Lande i Europa, hvor den nærer et saa højt Trin som i Belgien. Flandern er især Hjemmet for Agerdyrkningen, og enhver Mark dyrkes der med samme Omhu, som man ellers dyrker en Have. Kornet udgør dog ikke nogen Udsætelsjenstand (Belgien maa tværtimod indføre Korn til den talrige Befolkning); men dette er derimod Tilsæltet med Hørren, der lykkes fortrinslig i Flandern og som derfor udføres i Mængde til Frankrig og andre Lande. Sanden for Havedyrkning er ligesaa udbillet hos Flamlænderne som hos Hollænderne, og i Gent findes flere hundrede Dribhuse, hvorfra en Mængde Blomster føres til forskellige Egne af Europa. Kvægavl af Betydning finder kun Sted i Luxemburg, og i denne Provinds er tillige megen Skov. -- Da Ardennerne ere meget rige paa brugbare Mineralier, spiller Bjergrørksdrift en væsentlig Rolle i Belgien, og dette Land frembringer af alle europæiske Lande mest Kul efter England, mest Jern efter England og Frankrig, og mest Zink efter Preussen. De belgiske Kul anvendes ikke alene i Belgien, men udføres ogsaa i Mængde til Frankrig.

Den belgiske Industri har i Aarhundreder staet meget højt, og der var en Tid, da de belgiske Fabrikker vare de første i Verden (i Gent alene fandtes i Middelalderen 40,000 Væverstole, og denne By kunde stille 80,000 Bevæbnede i Marken; andre Byer som Löwen, Ypern f. Ex., der nu ere uden stor Betydning, hørte dengang til de vigtigste i Europa). De blodige Kampe, som fordes imellem de stridbare Borgere og Herrerne af Flandern og Brabant, endte med, at adskillige Byer blev halvt ødelagte, og en Mængde belgiske Vævere flygtede derfor til England, hvor de grundlagde dette Lands Fabrikker. Belgiens Industri er dog endnu betydelig og kappes i flere Henseender med den engelske. Liège med dens Omegn har saaledes de første Vaabenfabrikker i Europa og herfra forsynes mange europæiske Hære med Geværer og Kanoner, Verbiers er Sædet for Klædefabrikkerne („brabantst Klæde“), Gent er Belgiens Manchester og har betydelige Bomulds- og Linnedvæverier, Tournay er bekjendt ved de saakaldte „Brüsselertæpper“, som forfærdiges der. En hos Flamlænderne, saavel de belgiske som de franske, udbredt Industri er Forfærdigelsen af Kniplinger, der tilvirkes ved Husflid af Kvinderne baade i Stæderne og paa Landet, og mange Tusinder vinde derved deres Udkomme; de bedste Kniplinger faaes fra Brüssel og dens Omegn.

Belgiens Plads i Europa er saaledes, at dette Lands Handel for en stor Del maa være Mellemhandel. Befolningen har imidlertid paa alle Maader søgt at give Handelen en anden Karakter, og det er lykkedes i høj Grad, idet Fabrikaterne afgive Emnet til en betydelig direkte Handel. Landets Mangel paa Sofyst (den er kun 9 Mile) afhjælpes ved sejlbare Floder og Kanaler, og hertil er i den nyere Tid kommet et stort Næt af Jernbaner. Dette Næt, der paabegyndtes fort efter Adskillesseen fra Holland, er forholdsvis større end noget andet Lands, England undtaget. Belgiens vigtigste Søhandelsstad er Antwerpen, idet Schelde er sejlbart for de største Skibe ligetil denne By, som dog ligger 10 Mile fra Havet; Østende,

Belgiens eneste Havn ved Havet, er derimod af Vigtighed som Overfartsted til England.

Religion og Oplysning. Næsten alle Belgiere bekjende sig til den katolske Religion; men forresten have alle Trosvækkendere fri Religionsøvelse i Landet. Den katolske Geistlighed, i Episoden for hvilken Erkebispen af Mecheln staar, har imidlertid ved sin Klogt erhvervet sig megen Indflydelse, idet den efterhaanden har tilkjøbt sig en Mængde af de mindre Landejendomme. Sine store Indtegter benytter Geistligheden til at underholde en Mængde Kloster samt Universitetet i Löwen, og Belgien kan med Rette betragtes som Pavedommets vigtigste Forpost imod Nord. — Oplysningen i Belgien er langtfra saa god som i Holland, og mer end Halvdelen af Befolkningen faar ikke Undervisning. For den højere Undervisning sørge fire Universiteter, af hvilke Staten underholder de to (i Liége og Gent), Geistligheden det tredie (i Löwen) og en privat Forening det fjerde (i Brüssel). — Som i Holland var der ogsaa fordum i Belgien en fortrinlig Malerskole („den flamisk = brabantske“), til hvis Mestre hørte Brødrene van Eyck, Hubens og van Dyck. I mange belgiske Byer findes ogsaa fortrinlige, saavel offentlige som private Malerisamlinger.

Politisk Forfatning. Da Belgierne ved Revolutionen 1830 havde løsrevet sig fra Forbindelsen med Hollænderne, valgte de Leopold af Sachsen-Coburg til Konge, og de have under hans kloge Sthrelse og med en meget fri Forfatning (Folkerepræsentationen bestaaer af to Kamre, Senatet og Repræsentanternes Kammer) gjort betydelige Fremskridt, idet Landets naturlige Hjælpefilder ere blevne fremhjulpine paa mange Maader. Den belgiske Hær er dobbelt saa stor som den danske, en belgisk Flaade findes derimod ikke. I Henseende til Forsvarsvæsenet frembyder Belgien den Mærfelighed, at næsten enhver større By er besættet eller er forsynet med et Citadel; men dette er en Følge dels af, at Landet paa Grund af dets

Fladhed meget mangler naturlige Forslandsninger, og dels af, at det gjentagne Gange har afgivet den Valplads, hvor de vigtigste Krigs i Europa ere blevne udkämpede. Den sterkeste Fæstning i Belgien og Rigets Vaabenplads er Antwerpen; Brüssels Fæstningsværker ere derimod nedrevne.

Byerne. Uagtet Belgien er mindre end Holland og i Alt kun er saa stort som Jylland og Slesvig tilsammen, har det ikke mindre end fire Byer paa 100,000 Indb. eller derover. Landets største By er Brüssel, der med sine Forstæder har 250,000 Indb.; Byer paa 100,000 Indb. ere Antwerpen, Gent og Liége. Adskillige andre af Byerne have 20—50,000 Indb. — En stor Del af de belgiske Byer have bevaret et middelalderligt Udspringende, og overalt seer man Privathuse med takkede Gavle og pragtfulde Forsider, Minder om Datiidens Borgeres Rigdom. Et andet Minde om de belgiske Borgeres Rigdom i Middelalderen afgive de storartede Raadhuse, som man finder i næsten alle belgiske Byer, selv de mindre, og som i Pragt overgaa endog Kirkerne, som dog ellers pleje at være de pragtfuldeste Bygninger. Som de skønneste Raadhuse i Belgien kan man anføre Brüssels og Lövens.

I Sydbrabant ligge Brüssel og Löwen, i Limburg er ikke nogen By af Betydning, i Antwerpen ligge Antwerpen ved Schelde og Mecheln, i Østflandern Gent ved Schelde, i Vestflandern Kortryk, Ypern, Brügge og Østende, den sidste ved Havet, i Hainaut Tournay eller Doornick, Mons og Charleroi, i Namur Namur ved Maas, i Luxemburg er ikke nogen By af Betydenhed, i Liége ligge Liége ved Maas, Verviers og Spa.

Brüssel eller Bruxelles, Belgiens Hovedstad, deles i to Dele, hvorfaf den ene ligger højt, medens den anden ligger lavt. Sammen hermed høre adskillige andre Modsetninger; thi den højere Del er af et moderne Udspringende med mange regelmæssige Bygninger og beboes blot af den fornemmere, fransktalende Befolking, den lavere Del har derimod fortrinsvis et

gammeldags Udsigtssted og beboes af Flamlændere. Brüssel er isvrigt en af de smukkeste Byer i Europa. Den pragtfuldeste Del deraf er Parken, et stort Haveanlæg, som er omgivet af offentlige Paladser, og hvorfra man har en herlig Udsigt over den lavere Del af Byen. Som Minde om, at Gottfried af Bouillon nærvæd Brüssel opfordrede til Korstoget har man reist ham et prægtigt Mindesmærke ved Parken. I Byens lavere Del, der er Sædet for en vigtig Handel og Industri, findes af interessante Mindesmærker især Raadhuset, foran hvilket Egmont og Hoorn blev henrettede,* og Martyrmonumentet, der er rejst over de i Septemberdagene faldne Belgiere. — Brüssels pragtfulde Boutiker, dens livlige Gader og dens til Boulevarder omdannede Fæstningsværker minder meget om Paris; mange Engländern bo i Brüssel, da den er et billigere Levested end England. — Udenfor Brüssel ligger det kongelige Lyftslot Laeken, og en Mil Syd for Staden ligger Valpladsen ved Waterloo eller Belle Alliance, hvor man har rejst flere Monumenter, hvoriblandt Løvehøjten med en stor Løve, der er støbt af erobrede franske Kanoner.

Antwerpen var først efter Middelalderen et Sæde for Verdenshandelen og afløste i saa Henseende Brügge; under det spanske Herredomme blev mange Kjætttere nødte til at flygte, Byen blev senere belejret og erobret af Spanierne, og den mistede endelig sin Handel, idet den westfalske Fred bestemte, at Schelden skulle spærres. Napoleon vilde efter hæve Antwerpen frem og anlagde to store „Bassins“ eller Havn; men det er først i den nyeste Tid, at Byens Handel har taget et stort Opsving. Foruden de sterke Fæstningsværker og betydelige Havneanlæg frembyder Antwerpen mange Seværdigheder, hvoriblandt navnlig Domkirken, det smukkeste gotiske Mindesmærke i Nederlandene, med et Taarn, som næsten er ligesaa højt som Straßburger-münsteren, og det store Billedgalleri**). I Antwerpen findes

*) Raadhuset i Brüssel.

**) Domkirken i Antwerpen.

Mindestøtter for van Dyck, som fødtes der, og for Rubens, der fødtes i Köln, men som forresten levede i Antwerpen, hvor han virkede ikke blot som Maler, men ogsaa som Statsmand.

Gent havde sin mest glimrende Tid under Karl V., som blev født i denne By; mange mærkelige Bygninger, hvoriblandt Byens Bagttaarn, Beffroi eller Bellfried med et meget højt Taarn (et saadant Beffroi findes i mange belgiske Byer) minde om Gents Blomstringstid. Brügge er kun en Skygge af, hvad den var i Middelalderen; men dens mange pragtfulde Bygninger vidne noksom om dens tidligere Betydning. Østende er af Vigtighed ikke blot som Overfartsted til England, men ogsaa som Søbadested. Spa er ligeledes et meget besøgt Badested.

Schweiz.

Dette Land ligger indkilet imellem Frankrig, Italien og Tyskland, og er et Indland uden Søkyst. I gamle Dage kaldtes den største Del af Schweiz „Helvetien“ og regnedes til Gallien; kun Graubündten udgjorde en Del af Rætien. Da Romerriget forfaldt, besattes det østlige Schweiz af Alemanner og blev tydsk, imedens det vestlige Schweiz besattes af Burgunder og forblev romansk. Senere blev hele Landet en Del af det tyske Rige; men i 1307 indgik Beboerne i de tre Kantoner eller Landskaber Schweiz, Uri og Unterwalden et Forbund imod den tyske Kejserers Overtredelse. Dette var Begyndelsen til det schweiziske Edsforbund (die Eidgenossenschaft). Efterhaanden sluttede de nærliggende Kantoner sig til Forbundet, og ved den weisfalske Fred blev dertes Uafhængighed af det tyske Rige anerkjendt. I Tidernes Løb kom flere Kantoner til, og ved Wienerkongressen fik endelig Forbundet sin nuværende Ustrækning.

Bestanddele og Folkemøngde. Schweiz er en Forbundsstat, der bestaaer af 25 Republikker (22 Kantoner, af hvilke tre, nemlig Basel, Appenzell og Unterwalden,

atter ere delte i to Afdelinger eller Halvkantoner). Kantonerne ere følgende: 1) Genève, 2) Pays de Vaud, 3) Neuchâtel, 4) Solothurn og 5) Basel, der deles i Halvkantonerne Basel Stadt og Basel Landschaft, — alle imod Nordvest. 6) Aargau, 7) Zürich, 8) Thurgau og 9) Schaffhausen, — alle imod Nord (Schaffhausen ligger Nord for Rhinen og danner et Enklave i Baden). 10) Appenzell, der deles i Halvkantonerne Innerrhoden og Ausserrhoden. 11) St. Gallen og 12) Graubündten, — alle imod Øst (en Del af Graubündten ligger paa Sydsiden af Alperne). 13) Ticino, som ganske ligger paa Sydsiden af Alperne, og 14) Wallis eller Valais, — begge imod Syd. 15) Freiburg, 16) Bern, 17) Luzern, 18) Zug, 19) Schwyz, 20) Uri, 21) Unterwalden, der deles i Halvkantonerne ob dem Walde og nidi dem Walde, og 22) Glarus, — alle i det Indre. (Schwyz, Uri, Unterwalden og Luzern kaldes tilsammen „die Waldstædte“ o: Skovbygderne).

Størrelsen af Schweiz udgjør 750 $\square$ Mile. De enkelte Kantoner have en meget forskellig Størrelse; de største ere nemlig over 100 $\square$ Mile (Bern og Graubündten), medens de mindste fun ere 4—5 $\square$ Mile store (Genève, Zug og Schaffhausen). Folkemængden i Schweiz udgjør $2\frac{1}{2}$ Mill. eller 3200 Indb. paa hver $\square$ Mil.

Nationaliteten. I national Henseende frembyder Schweiz store Forstjelligheder, da det tæller ikke mindre end fire forskjellige Nationaliteter, som danne assondrede Grupper og hvoraf de tre ere Romaner, medens den fjerde bestaaer af Tydkere*).

Det sydvestlige Schweiz er fransk, og hertil høre Kantonerne Genève, Pays de Vaud og Neuchâtel samt det Halve af Valais, en Del af Freiburg og Lidt af Solothurn og Bern. Den Del af Schweiz, som ligger paa Sydsiden

---

*) Sprøgkaart over endel af Mellemevropa.

af Alperne, nemlig hele Ticino og en Del af Graubündten, er italiensk. I den højeste Del af Graubündten bo Rætoromaner eller Ladiner, et Folkesærd, hvis Oprindelse endnu ikke er bragt paa det Røne (efter Mogle skulle de være romaniserede Gistruer, efter Andre romaniserede Kelter); deres Sprog, i hvilket der udgives Blade og Smaabsøger, ligner meget Italiensk. Rætoromanerne findes ikke blot i Schweiz (den øvre Rhindal og den øvre Innadal eller Engadin); men ogsaa, skjønt i ringe Tal, i det sydlige Tyrol og i en Floddal i Savoien. Den øvrige Del af Schweiz er beboet af Tyskere. — Talsforholdet imellem de forskellige Nationaliteter i Schweiz er saaledes, at 1,800,000 tale Tysk, $\frac{1}{2}$ Mill. Fransk, 150,000 Italiensk og 50,000 Rætoromansk. Tørvigt leve de forskellige Nationaliteter i Schweiz i Fred med hverandre.

Næringsvejene. Da Schweiz er et Bjergrland fremfor noget andet i Europa, kan Agerdyrkningen naturligvis ikke være af særliges Vigtighed i dette Land. Agerdyrkning af Betydning finder ogsaa kun Sted i de lavere Egne, og der maa derfor indføres meget Korn til Schweiz. Schweizernes Hovednæringsvej er derimod Køb og Sal og Landet frembringer især en Mængde fortæffelig Øst. Fiskeri, Skovbrug og Bjergrørkestrift ere uden videre Betydning.

Uagtet man skulde tro, at Schweiz, der saagodtsom mangler Kul og tillige er omgivet af Lande, i hvilke Beskyttelsesold hersker mere eller mindre, ikke kunde have nogen Industri, er dette langtfra Tilfældet; Schweiz's Industri er endog saa stor, at den naacer Belgiens. Man maa i Schweiz adskille to Fabrik-distrakter; i det nordlige Schweiz fabrikeres især Bomulds- og Silkevarer (Zürich og Basel), i det franske Schweiz derimod især Ure (Hovedsædet for denne Fabrikation er Genève og La Chaux des fonds i Neuchatel). — Den udbredte Industri giver Anledning til en saa betydelig Handel, at Schweiz i denne Henseende indtager en fremragende Plads i Europa.

Der er ogsaa fra Schweizernes Side gjort Meget for at fremme Forbindelsen med de omgivende Lande, saaledes Alpeveje, Dampskibsfart paa Sørerne og endelig Jernbaner, hvilke sidste forgrener sig omkring til de vigtigste Dele af Landet og tillige gjøre Adgangen til Schweiz meget let (en Alpebane mangler dog). — Som en Næringsvej af særegen Art maa man regne Landets Naturskjønhed, og den Sum, der aarslig udgives af de Rejsende, som besøge „det skønneste Bjermland i Verden“, er overmaade betydelig.

Religion og Oplysning. Imedens de nationale Forskjelligheder i Schweiz ikke have givet Anledning til Rivninger, ere saadanne derimod oftere fremkomne som en Følge af, at Landet er beboet af Reformerte og Katolikker (Schweiz er nemlig Calvinismens Bugge, og den renere Lære har i sin Hjemstavn maattet kæmpe meget med Katolicismen). For Tiden ere de religiøse Partier i Schweiz dog komne til Ro, og alle Religionssekter have fri Religionsøvelse (kun Jesuiterne maa ikke komme ind i Landet). Maar man vil give et Begreb om de forskjellige Troesbekjendelsers Udbredelse i Schweiz, kan man anføre, at de Reformerte bo i et bredt Bælte langs Randen af Landet fra Sydvest og til Nordost, hvorimod Katolikkerne bebo det Indre og det Sydlige af Landet. Talforholdet imellem de forskjellige Troesbekjendelser stiller sig saaledes, at Noget over Halvdelen er Reformerte og Resten Katolikker.

Oplysningen i Schweiz staer paa et højt Trin og dette gjælder navnlig om Almen oplysningen, for hvilken der i Overensstemmelse med Landets demokratiske Forfatning gjøres særdeles Meget. For den højere Undervisning gjøres derimod ikke saa Meget, navnlig fordi Staten ikke saaledes som det ellers i Regel er Skik, fordrer, at dens Embedsmænd skulle have studeret. Schweiz har dog tre smaa tydste Universiteter (i Bern, Zürich og Basel) og tre franse Akademier (i Genève, Lausanne og Neuchatel). En Mængde

Schweizere have ogsaa erhvervet sig et stort Navn som Videnskabsmand; Konsten har derimod aldrig staet paa noget højt Standpunkt i dette Land.

Den politiske Forfatning i Schweiz frembyder mange Ejendommeligheder, hvortil der ikke findes Mægen i noget andet europeisk Land. I lang Tid var der i Schweiz mange indre Stridigheder som en Folge af Demokraternes Bestræbelser imod de tidsels oligarkiske Forfatninger for Kantonerne. I 1848 vandt imidlertid det demokratiske Parti aldeles Sejer og indførte den nuværende Forfatning. I Spidsen for hele Edsforbundet staaer Forbundsforsamlingen, der bestaaer af to Kamre: Nationalraadet, som vælges ved almindelig Stemmetræt saaledes, at der kommer et Medlem for hver 20,000 Mennesker, og Stænderraadet, hvortil hvert Kanton sender to og hvert Halvkanton et Medlem. Forbundsforsamlingen vælger efter Forbundstraadet, der har den udøvende Magt og i Spidsen for hvilket staaer en Præsident. — Ved Siden af denne Repræsentation for hele Forbundet staa de enkelte Kantoners Repræsentationer, der ogsaa ere demokratiske og som tillige ere af megen Vigtighed, fordi Forbundet saa lidt som muligt blander sig i de enkelte Kantoners Unliggender.

Sammen med hele denne demokratiske Forfatning høre en Mængde andre Forhold. Embedsmændene blive saaledes valgte af Folket og blot paa et bestemt Aaremaal; Lønningerne ere tillige saa ringe, at den højest lønnede Embedsmand i Landet, Præsidenten, kun har 3000 Rd. om Året. En staaende Hær har Schweiz ikke; men derimod en Milits, der tæller den forholdsvis betydelige Styrke af hentved 200,000 Mand. Enhver våbenfør Schweizer bliver øvet i Våbenbrug og allerede Smaadrenge omgaaes med Skydevåben. Paa Grund af disse Forhold har Edsforbundet kun meget faa Udgifter, og Schweiz har derfor i Modsetning til andre Stater ikke alene ingen Statsgæld, men endog en Statsformue af flere Mill. Rd.

Byerne. Da Schweiz for en stor Del er gjennemskaaret af Bjerge, kan der ikke være noget betydeligt Opland til de enkelte Byer, og de schweizeriske Byer ere derfor i det Hele smaa. De største af dem ere Genève og Basel 40,000, Bern, Lausanne og Zürich 20—30,000 Indb.; de øvrige Byer ere af Størrelse som de danske Kjøbstæder. — De fleste af Kantonerne have samme Navn som deres Hovedstæder.

I Kanton Genève ligger Genève, der er berømt af sin dejlige Beliggenhed ved Rhonens Udløb af Genèvesøen. Genève er den rigeste By i Schweiz og er Opholdstedet for mange Fremmede. I Rhonen ligger Rousseaus Ø med Haveanlæg og med en Mindestøtte over Stadens berømteste Søn.*) I Kanton Vaud ligge Lausanne og Vevey, begge ved den for sin Skønhed bekjendte Nordkyst af Genèvesøen. I Kanton Neuchatel ligge Neuchatel og La Chaux de Fonds.

I Kanton Basel ligger Basel ved Rhinen; den er gammeldags bygget og er omgivet med Mure og Taarne. I Kanton Graubündten ligger Chur ved Rhinen. I Kanton Ticino ligger Lugano. I Kanton Bern ligger Bern ved Aare, og Interlaken imellem Brienzerø og Thunerø. Bern udmaærker sig ved sit nye, prægtige Forbundspallads, hvori Forbundsforeningen holder sine Møder. Interlaken, hvis Navn kommer af „inter lacus“, er bekjendt af den dejlige Udsigt, som man har derfra til Berneralperne, og mange Fremmede komme derfor til denne By.

I Kanton Luzern ligger Luzern med Thorvaldsens hellige Løvemonument, der er rejst til Minde om de i 1792 i Tuillerierne faldne Schweizergardere**).

*) Billedet af Duainerne i Genève og Rousseaus Ø.

**) Billedet af Løvemonumentet (Længde 28 Fot).

De britiske Øer.

A. Naturen.

Run faa Lande i Verden ere saa heldigt stillede af Naturen som de britiske Øer. Allerede deres Beliggenhed er fortrinlig, idet de ligge saaledes, at der fra dem er en nem Adgang, ikke blot til en stor Del af Europa, men ogsaa til det atlantiske Hav, der tjener som den vigtigste Handelsvej til de andre Verdensdele. Den store Havarm, Kanalen, som skiller de britiske Øer fra det øvrige Europa, er ikke bred nok til at danne en Adskillelse og paa den anden Side saa bred, at den forhindrer Fremmedes Indblanding. De britiske Øers Kystform er endvidere sørdeles fordelagtig, da intet Punkt paa Storbritannien er mere end 15 og intet Punkt paa Island er mere end 8 Mile fjernet fra Havet, ikke at glemme, at de britiske Kyster ere sørdeles rige paa Havne. Til alt dette komme endelig de mange Fordele, som selve Landet frembyder, og som næjere blive omtalte i det Følgende.

Jordbunden. Ved Betragtningen af Kaartet faaer man den Formodning, at de britiske Øer danne en Fortsættelse af Mellem-Europa, og denne Formodning bliver til Vished, naar man undersøger de nævnte Øers Jordbundsforhold. Jordlagene paa begge Sider af Kanalen svare nemlig til hinanden, og de ere kun blevne adskilte ved Dannelsen af Kanalen. I Modsetning hertil frembyde de nordlige Dele af de britiske Øer stor Lighed med Nordeuropa, og det synes heraf, som om der i sin Tid, men forud for den nuværende Jordperiode har været en Forbindelse imellem Skotland og Norge, og at Bjergene paa de nordlige Dele af de britiske Øer ere en Fortsættelse af de norske Fjelde.

I Overensstemmelse med det Anførte er Englands sydøstlige Del et Lavland, der i mange Henseender signer det overforliggende Fjællestykke. Ved Kysten af the Wash ligge Marskstrækninger med Diger; det Øvrige danner derimod et af-

verlende, af Høje og Sletter bestaaende Land, der er særdeles frugtbart og tæt bebygget. Dette Land er Sædet for den engelske Agerdyrkning, det hvimler af gamle Herresæder og velbyggede Forpagtergaarde, man finder ikke store sammenhængende Skov, men der er overalt levende Havn og skønne Smaapartier af Træer, og denne Del af England gjør dersor ogsaa Indtrykket som „en stor Park“. — I Englands vestlige Del høje Højene sig op til Bjerge, som falde i fire forskellige Partier, de devoniske Bjerger i Cornwall, de cambriske Bjerger i Wales, den penninske Kjæde midt op igennem Nordengland, og endelig Cumberlandsbjergene helt oppe imod Vest. De højere Dele af disse Bjerger danne i Reglen ufrugtbare Hedestrekninger, de lavere Dele og især Dalene ere derimod frugtbare og veldyrkede. I Henseende til Højden staa de engelske Bjerger tilbage; de devoniske Bjerger naa kun til 1,700 Fod, højere ere derimod de cambriske Bjerger, som danne et skarpt udpræget Bjergrland, hvis højeste Punkt, Snowdon, kun er 150 Fod lavere end Harzen; Bjergerne i Nordengland ere atter noget lavere*).

Cheviotts Hills, der staae i Forbindelse med den penninske Kjæde, ligge paa Grænsen mellem England og Skotland. Ifølge Højden deles Skotland i to Hovedpartier, Lavlandet og Højlandet. Det skotske Lavland falder langsomt af imod den store Indsænkning, som strekker sig tværs over Landet, og i hvilken man har gravet Glasgowlanalesen. I Sammenligning med England er dette Land vistnok mindre frugtbart, men det maa dog altid erklaeres for at være et gunstigt Land. — Grænsen mellem Lavlandet og Højlandet i Skotland dannes af Grampiansbjergene, der gaa tværs over Mellemskotland, saaledes at altsaa hele Nord- og endel af Mellemskotland høre til Højlandet, Resten til Lavlandet. I

---

*) Skematisk Kaart over Bjergerne paa de britiske Øer samt Kullagenes Udbredelse.

Grampiansbjergene ligge de britiske Øers Kulminationspunkt, Ben Macdu, 4,150 Fod høit eller 20 Fod højere end Ben Nevis, der i lang Tid har været anset for Øernes højeste Punkt. Ogsaa igjennem det skotske Højland gaaer en Indsænking, hvori man har gravet et Kanalsystem, den caledoniske Kanal, som naaer fra Moray Frith til Loch Linnhe og som for endel dannes af Indsøer, f. Ex. Loch Ness, der ligger i den mægtige Øerne midt igjennem Fjeldene. En stor Del af det skotske Højland danner Moser, Sumpe og Hedestrækninger.

De skotske Bjerger, der ligesom Hovedmassen af den skandinaviske Halvøs gaa i Rætning fra Nordøst til Sydvest, fortætte sig ud paa Øerne langs Kysten. Disse ere derfor bjergrige, og have vilde Klippekyster, der sætte en Bom for de mægtige Havbølger og ere sonderrevne som den norske Kyst. Som en Fortsættelse af disse Bjerger staa de Bjergpartier, som findes høst og her paa Irland. Denne Ø er imidlertid, under Et betragtet, et Lavland, og det er kun paa enkelte Steder, navnlig langs Kysten, at man finder Bjerger. Irland er et frugtbart Land, men det indeholder ogsaa store Mosestrækninger.

I Henseende til Jordbundens Sammensætning vise de britiske Øer stor Usværling. Det maa dog fremhæves, at Jordbunden i det sydlige England bestaaer af Kridt, som svarer til Normandiets, og i Cornwall af Skifer og Granit ligesom i Bretagne, samt at det nordlige Skotland dannes af Granitgnejs ligesom den skandinaviske Halvø. Der findes ikke voldsomme Vulkaner paa de britiske Øer, men i de nordlige Dele ere mange Basaltsasser, som betegne Fortidens Vulkaner. Det sjænneste Parti af Basalt findes paa den hebridiske Ø Staffa *). Basalten optræder der med mægtige Søjler, hvormellem Havet har skyldet ind saaledes, at der er dannet en Hule, i hvilken Bolgeslaget fremkalder en syngende Lyd og som derfor efter Øsians Digte har faaet Navnet „Fingalshulen“.

---

*) Billede af Fingalshulen paa Staffa (70 Fod høj).

Karakteristisk for Bjergene paa de britiske Øer og navnlig i England er Rigdommen^{*} paa brugbare Mineralier, saavel Metaller som Salt og Kul, der danne en af Hovedkilderne til det engelske Folks store Rigdomme. Af Metallerne maa man især nære Jernet, Tinnet, Blyet og Kobberet. Af Jern frembringer Storbritannien mere end hele den øvrige Jord til sammen, af Tin og Bly Halvdelen og af Kobber Fjerdedelen af, hvad der produceres paa Jorden. Ogsaa en betydelig Mængde Salt vindes i de britiske Miner. Disse Mineralier ere udbredte saaledes, at Jernet og Kobberet findes i alle de engelske Bjerge og i endel af Skotland, Tinnet findes derimod kun i Cornwall*); Stensaltet er indskrænket til Cheshire, men findes der i umaadelige Mæsser. Disse Mineralier betyde dog ikke nær saa meget for Storbritannien som Kullene. Man maa i Storbritannien adskille fire store Kuldistrakter, nemlig Sydwalesdistriket, Stafforddistriket, det nordengelske og endelig det skotske Kuldistrict (ogsaa i Irland findes mange Kullag, men de ere ikke af^{**} megen Betydning), og de udbrede sig i Alt over 500 $\square$ Mile. Udbyttet af Kulgruberne i Storbritannien overgaar langt andre Landes, og man kan sætte Værdien deraf til 200 Mill. Rdr. om Maret eller Mere end Udbyttet af Mejicos Selvgruber eller Kaliforniens Guldlejer **). Imedens Hovedmassen af Kullene anvendes til Landets Fabrikker, gaaer en betydelig Mængde til Udlændet, og Hovedpladserne for Kulhandelen til Søs ere Hartlepool, Sunderland,

^{*}) Dette Metal hører til de sjeldnere forekommende og Tingruber af Betydning findes kun paa to Steder i Verden, nemlig i Cornwall og paa Den Banka ved Malacca. Paa Grund af Tinnet kaldte de Gamle først de britiske Øer og senere Scillyøerne „Kassiteriderne“. (Tin findes imidlertid ikke paa Scillyøerne).

^{**)} De største Kullag, som man kender, findes i de nordamerikanske Fristater og have en større Udsprængning end hele Storbritannien og Irland tilsammen; de nordamerikanske Kullag blive imidlertid langtfra saa bearbejdede som de britiske.

Newcastle og Whitehaven*). Sammen med Kullagene hænger en egen Karakter af Landskabet, som frembringer en stor Modsatning imellem det sydøstlige og en stor Del af det øvrige England. I Stedet for Træerne i det parklignende sydøstlige England seer man i Kulegnene store Dynger af Kul og høje Fabrikstorstene, og Altting er sværtet af Kulrøg. Kulegnene ere ogsaa Hjemmet for de engelske Demokrater, medens det sydøstlige England med dets Herresæder er Aristokratiets Hjem.

Floderne. Som Jordbunden ere Flodforholdene særlig heldige paa de britiske Øer. Uagtet Landets ringe Størrelse og uagtet Flodernes ringe Længde (de største Floder, Themsen og Severn have kun en Længde af 50 Mile) ere de meget vandrige og de ere tillige, da deres Løb er meget jævnt, i høj Grad sejlbare. En betydelig Fordel for Sejladsen yde mange af de britiske Floder derved, at de ved deres Udløb have en bred Munding, og at de ikke danner Deltaer. Paa Grund af de heldige Flodforhold har det været forholdsvis let at danne Kanalsystemer, som tjene til Forbindelse imellem de forskellige Sider baade af Storbritannien og Irland.

I Storbritannien løbe mod Øst Themsen, Humber, Tweed, Forth og Tay, og imod Vest Severn, Mersey og Clyde. — Themsen (Eng. Thames) er uagtet sin ringe Længde en af Verdens vigtigste Floder, idet den afgiver en fortrinlig Sejlads for meget store Skibe op til Verdens største Handelsstad; Themsen hedder fra Først af Isis (Byer: Oxford og London.) — Humber opstaaer af to Floder, Trent og Ouse (By ved Ouse: York, ved Humber: Hull.) — Tweed har blot Betydning, fordi den danner endel af Grænsen imellem England og Skotland. — Forth og Tay ere af Vigtighed paa Grund af deres vide Mundinger (Byer ved Tay: Perth og Dundee.) — Severn er den største Flod i Storbritannien

---

*) Figur til Sammenligning imellem de vigtigste kulfrembringende Landes Udbytte.

ester Themsen; i dens vide Munding falder Avon, der er sejlbart for de største Handelsskibe til Bristol (By ved Severn: Gloucester, Byer ved Avon: Bath og Bristol.) — Mersey er kun af ringe Længde, men af særlig Vigtighed, fordi den gjennemløber det vigtigste Fabrikdistrikt i England (By: Liverpool.) — Clyde er Skotlands største Flod (Byer: Glasgow og Greenock.)

I Irland findes kun en eneste Flod af Betydning, Shannon nemlig, hvis Løbs Retning meget ligner Severns (By: Limerick.)

Indsøerne. I England findes meget faa Indsøer, og af Vigtighed ere kun Cumberland-søerne, som udmarkere sig ved deres Skønhed og som derfor ere Maalet for mange Tou-rister. I Skotland findes derimod mange dybe Fjeldsøer, der som Cumberland-søerne besøges meget for deres Skønhed; de vigtigste af de skotske Søer ere Loch Lomond og Loch Ness. Irland er ogsaa rig paa Søer; den største af dem er Lough Neagh imod Nord, berømt for sin Skønhed er Lough Killarney imod Sydvest.

Klimatet. Til de fordelagtige Naturforhold paa de britiske Øer hører ogsaa Klimatet. Det er nemlig et meget mildt Klima, som selvfolgetlig er mest udpræget imod Vest. Sommeren har ikke nogen synnerlig Varme, men til Gjengjeld er Vinteren saa mild, at selv Bjergene i de sydlige dele sjælden ere bedækkede med Sne. Folgen af disse Varmeforhold er, at Laurbærtræer, Fuchsier og Myrter trives i det Fri i Cornwall og i Irland, og at man i Cornwall kan have Dranger paa Espalier, naar man blot om Vinteren løselig dækker dem til med Maatter, Noget, som ikke lader sig gjøre i Paris, der dog ligger flere Mile sydligere, men inde i Fastlandet. Paa den anden Side er Sommervarmen i Cornwall og i Irland for ringe til at de nævnte Planter kunne naa deres Udvikling, ja Sommervarmen er endog for ringe til at modne vindruen, Apricotens og selv Blomme-sorter, som længere inde i Fastlandet, endog paa langt højere

Bredder, modnes hvert Åar. — Som en Følge af Øklimatet have de britiske Øer endvidere stor Fugtighed. Denne er størst imod Vest, og der gives paa Irland et Punkt, hvilc Regnmængde er 55 Sommer eller henved tre Gange større end Københavns. Selv i de østlige Egne er Regnmængden større end hos os, og der viser Fugtigheden sig tillige i hyppige og stærke Taager, som ere saa bekjendte for enhver Rejsende, der har besøgt London.

Plante- og Dyreverdenen. Som en Følge af de klimatiske Forhold udmaerkede de britiske Øer sig ved Plantevæxtens Fylde og Yppighed. Dette fremtræder navnlig i Græsvæxten, hvilc Skønhed er bekjendt nok; den har skaffet Irland Navnet „Smaragdøen“, og det er naturligt, at den er kommen til at spille en Rolle i „den engelske Havekonst“, hvilc Plainer vi anvende, selv i vores Smaahaver. Paa Grund af Landets vidtdrevne Kultur findes der kun faa Skove paa de britiske Øer, skjøndt der er mange Smaagrupper af Træer. Trearterne ere vel de samme som i Mellomeuropa; men det maa dog bemærkes, at først Bøg og senere Eg høre op, jo længere man kommer op i Skotland.

Dgsaa Dyreverdenen paa de britiske Øer stemmer overens med Mellomeuropas. Man maa dog lægge Mærke til, at større vilde Pattedyr mangler; disse ere nemlig efterhaanden blevne udryddede ligesom i Danmark.

B. Folket og Staten.

De britiske Øer danne den vigtigste Del af det store britiske Rige, hvortil der hører udstrakte Lande i alle Verdensdele, og som i Alt har en Størrelse af 170,000 □ Mile og en Befolknings af 225 Mill. I Henseende til den politiske Forbindelse maa de forskellige Dele, som udgjøre det britiske Rige, adskilles i to Afdelinger, nemlig 1. Hoved-

Landet, officielt kaldet „det forenede Kongerige Storbritannien og Irland“, der er repræsenteret i Parliamentet, og 2. Bislandene, som i Europa indbefatte Man, de normanniske Øer samt de tre Militairstationer Helgoland, Gibraltar og de maltesiske Øer — og desuden Besiddelserne udenfor Europa, hvilke Dele ikke ere repræsenterede i Parliamentet.

Det forenede Kongerige Storbritannien og Irland.

Bestanddele og Folkemængde. Under ovennævnte Titel forstaaes 1. Kongeriget England, 2. Fyrstendømmet Wales, 3. Kongeriget Skotland og 4. Kongeriget Irland. At Udlændinge hyppig anvende Benævnelsen England for disse fire Lande til sammen, er en Følge af, at England er Hovedlandet, hvormed det Øvrige efterhaanden er blevet forenet. Irland blev erobret af Englaenderne i det 12te, og Wales i det 13de Aarhundrede; Foreningen med Skotland skete derimod først i 1603 og paa fredelig Vej, idet Maria Stuarts Søn, Jacob VI. af Skotland under Navnet Jacob I. besteg Tronen i England.

Størrelsen af de britiske Øer er 5,800 □ Mile og deres Folkemængde 28½ Mill. Heraf indbefatter England 2400 □ Mile og 19 Mill., Wales 400 □ Mile og 1 Mill., Skotland 1500 □ Mile og 3 Mill., Irland 1500 □ Mile og 5½ Mill. Befolningens Tæthed er vistnok, naar man tager alle Landsdele under Et, temmelig betydelig, thi den udgjør 5000 paa hver □ Mil; men dette er blot en Følge af Tætheden i den ene Landsdel, England. I England findes nemlig 8000 Mennesker paa hver □ Mil og alt-saa næsten en ligesaad tæt Befolkning som i Belgien; de øvrige Landsdele ere derimod ikke saa tæt befolkede, og i de nordlige Shirer af Skotland findes ikke engang 1,000 Mennesker paa hver □ Mil. Ved Folkemængden i Irland fremtræder den Mærklighed, at den i en Række af Aar har aftaget meget stærkt. Årsagen hertil er Udvandring, idet en Mængde Ir-

lændere ere dragne til Amerika, for at slippe bort fra de usle Vilkaar, hvorunder de leve i Hjemmet. Fra 1841—61 er Folkemængden i Irland aftaget med 30 pCt.

Nationaliteten. Den samme Stamme, som dannede den største Del af Oldbefolkningen i Frankrig, Kelterne nemlig, har i sin Tid udelukkende beboet de britiske Øer; paa disse Øer findes ogsaa langt flere Levninger af den keltiske Befolkning end i Frankrig, og de britiske Øer ere for Tiden den eneste Del af Europa, hvor denne Stamme, ren og ublandet, endnu har nogen Betydning. Man maa adskille Kelterne i to Hovedgrupper, den kymriske, der indbefatter Bas Bretons og Walliserne, og den gadheliske, der indbefatter Højskotterne eller Galerne og Irerne eller Erserne samt Beboerne paa Man og Anglesea. Forskjellen i Sproget for de to Hovedgrupper er større end Forskjellen imellem Islandsk og Tydsk; men paa den anden Side kan den wallisiske Bonde med Lethed gjøre sig forstaaelig for den bretagniske Matros, som ankrer ved Wales*).

I Tidernes Løb er den keltiske Befolkning bleven fortrentg eller denationaliseret paa en stor Del af de britiske Øer. England beboedes oprindelig af den keltiske Stamme, der kaldtes Briterne. Da Romerne havde indtaget Gallien, droge de over til England og gjorde dette Land tillsigemed det Sydlige af Skotland til en romersk Provinds, Britannia. Ved denne romerske Erobring blev næsten hele England romaniseret, og Briterne holdt sig kun ublandede i endel af Cornwall og i Wales (Nordboernes „Bretland“ er derfor Wales). Efterat Romerne havde trukket deres Tropper bort, søgte de Tilbageblevne, som vare utsatte for Anfald af de keltiske Wikter og Skoter i Skotland, Hjælp hos Angler, Sachser og Jyder, og disse underkastede sig efter deres Ankomst (449) England og oprettede der Heptarkiet eller de syv angelsachsiske Riger. Ovnpaa den angelsachsiske (voesentlig germaniske) Indvandring

---

*) Sprogkaart over den keltiske Stamme.

fulgte en skandinavisk, der udgik fra Vikinger i Danmark og Norge og som varede fra det 8de Aarhundrede indtil Knud den Store. Denne skandinaviske Indvandring, som forhen antoges at være af en forbigaende Natur, er i den seneste Tid blevet bevist at være af overordentlig Vigtighed, idet mange af Indbyggerne paa de britiske Øer den Dag idag være tydelige Mærker af deres nordiske Oprindelse. Den sidste Indvandring i England skete endelig ved de fransktalende Normanner, som i 1066 under Vilhelm Crobrer droge over Kanalen og indtoge England. Resultatet af det ovenstaende er altsaa, at Englelenderne ere et blandingsfolk, og at det engelske Sprog er fremgaet af mange forskjellige Grundelementer*).

Nu til dags stille de nationale Forhold sig saaledes paa

---

*). Nordiske Minder paa de britiske Øer. I England besatte Danerne navnlig den saakalte „Danelagh“ o: Landet Nordost for Watlingastreet eller den ældgamle Landevej fra London til Chester, og her findes endnu en Mængde Levninger fra Dansetiden. Disse Levninger bestaa saaledes i Stednavne, som f. Ex. Eastby (Østby), Langtoft, Brakentwaith (Bregentved), Linthorp, Sandwich (Sandvig), Greenwich (Granvig), York, for Jorvik, Southwark o: Sydvirke i London, — i Personnavne som f. Ex. Johnson, Nelson, Thomson, i selve Folkesproget, der mere end det øvrige Engelsk ligner Dansk og især Jydsk, og entenlig i Befolningens Ydre. Ogsaa i det skotske Layland findes mange Levninger af Nordboer, men her er det af Nordmand, saaledes Stednavne som f. Ex. Cheviotts Hills (hill o: Høj, gjenfindes i Bonsild), srith eller sirth o: Fjord o. s. v.; det skotske Hjoland viser derimod ingen Spor af nordisk Befolning. Orknøg Shetlandseerne have haft en hel norsk Befolning og hørte med til Norge indtil Christjern I.; Indbyggerne have ogsaa først i den sidste Tid givet Slip paa deres nordiske Sprog, og en Mængde Stednavne paa disse Øer ere nordiske (Mainland o: Nord. Meginland eller Storland, Kirkwall, opr. Kirkjuvágr o: Kirkevaagen). Paa Hebriderne saavel som paa Man har Nordmændenes Betydning været mindre. Mans ejendommelige politiske Forfatning med gamle nordiske Thingforhold hænger dog sammen med Nordmændene. Paa Irland findes ogsaa kun saa Levninger af Nordmand; Stavelsen ster i tre af de gamle Provindsnavne er imidlertid det Nordiske „stadir.“

de britiske Øer, at den keltiske Stammes trænges mere og mere imod Vest. I Cornwall uddøde det kymriske Sprog i forrige Jahrhundrede, i Wales holder det sig derimod endnu og tildels paa Man og Anglesea. I Skotland tales Gælisk kun af Høj-skotterne, og i Irland kunne kun en Trediedel af Indbyggerne Irsk, og disse Irsktalendes Antal aftager med hver Dag. At Keltisk er saaledes stillet, kan man ikke undre sig over, naar man tenker paa den store Magt, som maa udøres af Verdens-sproget Engelsk, der tales ikke blot paa de britiske Øer og i deres Kolonier, men ogsaa i en stor Del af de nordamerikanske Fristater, hvor Befolningens bestaaer af Angloamerikanere. Tovrigt fastholdte mange af Kelterne med Forkjærighed deres Stammes Særfjender. Walliserne afholde saaledes jævnlig nationale Fester, ved hvilke Belønninger uddeles til Digtene i Folkesproget, Høj-skotterne holde ikke blot fast ved deres Sprog, men ogsaa ved mange andre Ejendommeligheder som f. Ex. Måndfolkenes Skjort og Plajd, og selv Lavskotterne, der tale Engelsk i en sør-eigen Dialekt, betragte sig som bestemt adskilte fra Englaenderne.

Næringsvejene. De heldige Naturforhold paa de britiske Øer blive i en ganske særdeles Grad benyttede af Befolningens, og alle Næringsveje ere derfor udrivkede til en høj Grad af Fuldkommenhed. Dette gjælder saaledes om Landbruget, der staar saa heit som nogensteds. Man maa imidlertid lægge Mærke til, at Agerdyrkningen navnlig er indskrenket til det østlige England og til Sydskotland, hvorimod de øvrige Dele især have Kvægavl; der føres derfor ogsaa meget Korn fra Øst til Vest, og mange Fedevarer fra Vest til Øst af Landet. Den store Folkemængde bevirker dog, at Landet selv ikke kan frembringe de fornødne Landbrugsprodukter, og der indføres derfor meget heraf fra Udlandet til de britiske Øer. Den almindeligste Kornsort i hele England og i Sydskotland er Hveden, og heraf laves ogsaa Brødet; i det nordlige Skotland træder Havren i Hvedens Sted, og det Samme er Tilfældet i Irland, hvor Befolningens tillige for en stor Del lever af Kartofler. I Henseende til Kvæg =

avlen staa Englænderne ogsaa overmaade højt. Det er bekjendt, at Englænderne have en særegen Forkjærighed for Alt, hvad der angaaer „sport“; de udmærke sig derfor ved deres fortrinslige Hesterracer, baade Væddeløbere („Guldbloodhesten“) og Trækhest („Bryggerhesten“), og Væddeløbene i Epsom og Newmarket have et verdensberømt Navn. Af alle andre Hus-dyr have Englænderne ligeledes fortrinslige Racer, og selv til Husfuglene udstrækker deres Raceforbedring sig.

De engelske Fiskerier have først i dette Aarhundrede faaet en særdeles Betydning. Ferskvandsfiskeriet, som i det øvrige Europa, Ansland undtaget, ikke er af særlig Vigtighed, drives i stor Maalestok i Skotlands og Irlands Floder; en stor Mængde Østers fanges ogsaa langs Sydøstkysten. Dette er dog Intet i Sammenligning med Silde- og Kabliaufiskeriet. Silden fiskes ved Landets nordlige Kyster og ude i Nordsøen, Kabliauen derimod ved Newfoundlandbanken, hvor Englænderne i Forening med Franskmaendene og Nordamerikanerne drive det største Fiskeri i Verden.

Den i det Foregaaende omtalte Viergeværksdrift og navnlig Stenkullene have gjort England til Verdens første Industriland, og der eksisterer ikke noget andet Land, som i saa Henseende kan sammenlignes dermed. Næsten enhver Art af Fabrikvirksomhed har i England og Skotland (Irland staaer langt tilbage som Industriland) naaet et højt Trin af Fuldkommenhed, og de engelske Fabrikvarer, der udmærke sig ved Godhed og Billighed, benyttes i alle Egne af Verden, „langt ind i Afrika og Asien som af Estimoen og Sydhavsbøen“. Man maa i England adskille sex store Fabrikdistrikter, hvoraf hvert har sine Varer; de ere rundtomkring besaaede med Fabrikker og have større Byer, som danne Midtpunkterne derfor. I det østlige England ligger Strompedistriktet med Byerne Nottingham og Leicester, dernæst Knivdistrikset med Sheffield og endelig Klædedistrikset med Leeds og Bradford. I det vestlige England ligger Metaldistrikset (Maskiner, mange Slags

mindre Metalvarer) med Birmingham og Wolverhampton, dernæst Stentøjsdistrikter („engelsk Stentoj“) med Stoke og Etruria, og endelig det uhyre Bomuldsdistrikts med Manchester og en Mængde andre store Fabrikbyer. Et syvende Distrik dannes af Sydskotland med Bomuldsfabrikker (især Glasgow) og Linned-fabrikker (især Dundee). Paa mange andre Steder i Landet findes ligeledes store Fabrikker, og som de vigtigste heraf kan man nævne Silkefabrikkerne og Olbryggerierne ("Porter" — "Ale") i London. I Henseende til Værdien af Udbyttet staar Bomuldsfabrikkerne højst; de sysselsatte i 1856 $1\frac{1}{2}$ Mill. Mennesker og Værdien af de udførte Bomuldsvarer var i samme År 300 Mill. Ndl., altsaa over 10 Gange mere end den danske Stats Indtægter. De britiske Øer have et større Aantal Tønne i Virksomhed end alle andre Lande tilsammen.

Englænderne ere Verdens første Handelsfolk, og der gives ikke noget andet Folk, hvis Handel tilnærmelsesvis kan sammenlignes med Englændernes, ja der har aldrig eksisteret noget Folk eller nogen Stat med en saa uhyre Handel, og hverken Tyrus eller Kartago i Oldtiden, hverken Italien i Middelalderen eller Nederlandene noget senere kan stilles ved Siden deraf. At dette kan være saaledes, vil man forstaa, naar man tænker paa hele det uhyre britiske Riges Udstrekning og Beliggenhed, dets Folkmængde, dets Rigdom paa Produkter og dets overordentlige industrielle Virksomhed. — Den indenlandske Handel bliver befordret ved fortreffelige Landeveje, Kanaler og Jernbaner. Uagtet de britiske Øer ere af saa ringe Størrelse, have deres Kanaler dog en Længde af 500 Mile, og de britiske Øer staar derfor i Henseende til Kanaler kun tilbage for Nederlandene. Udskillige af disse Kanaler udmaerk sig ved den Driftighed, hvormed man har overvundet stedlige Vandfælgheder, saaledes navnlig Bridgewaterkanalen, der fører fra Manchester til Liverpool og som paa to Steder gaaer mere end en Mil under Jorden og paa et tredie Sted gaaer over en sejlsbar Flod, saa at de største Flodstibe med Master paa kunne sejle

under Kanalens Buer. Med Jernbaner ere de britiske Øer bedre forsynede end noget andet Land i Verden. Imellem de storartede Anlæg, som høre hertil, kan man nævne Britannia-broen, som gaaer over Menaistrædet imellem Wales og Anglesea, og som bestaaer af et 1300 Fod langt Jernrør, hvorigennem Jernbanetogene gaa, og som hviler paa saa høje Piller, at store Skibe kunne sejle derunder (endnu mere storartet end Britannia-broen er Victoria-broen i Canada, af $1\frac{1}{2}$ Fjerdingevis Længde)*). Den udenlandske Handel strækker sig overalt, og Englaenderen siger derfor ogsaa med Stolthed, at „det britiske Flag vajer paa ethvert Hav“. Fra alle Egne strømme Produkter til England enten for at bruges der eller for at udføres i forstået Tilstand. Ind- og Udforselen beboer sig ogsaa til den uhyre Sum af henved 4,000 Mill. Rd. om Året, og man kan sætte de britiske Øers Omsætning med Udlandet i 9 Dage til ligesaa Mæget som den danske Stats i et helt Åar. Den britiske Handelsflaade er 20 Gange større end den danske og saa stor, at den udgjør det Halve af hele Jordens. Englands vigtigste Handelsstæder ere London, Liverpool og Bristol.

Religion og Oplysning. Efter mange Kampe have de religiøse Forhold paa de britiske Øer udviklet sig saaledes, at der hersker fuldkommen Religionsfrihed; ved Siden heraf bestaa to Statskirker, den episkopale og den presbyterianiske. Den episkopale Kirke eller Højkirken, der er en Art Protestantisme, men som dog har bibeholdt Mæget af den katolske Kirkes Glands og Pragt, er Statskirken i England med Wales og i Irland. I Spidsen for Højkirken staa to Erkebisopper i England (i Canterbury og York) og to i Irland (i Dublin for det Sydlige og i Armagh for det Nordlige). Højkirken har uhyre Indtægter, og alle de engelske samt nogle af de irske Erkebisopper og Biskopper have den vigtige Forret, at de paa Grund af deres Embeder ere Medlemmer af Overhuset. Den

---

*) Billede af Britannia-broen.

presbyterianske Kirke er Statskirken i Skotland. Den er dannet af John Knox efter den reformerte Kirke i Genéve, og forkaster enhver Art af Hierarki; i Spidsen for den staa Præsterne samt Menighedens Eldste (Presbyter). Endskjont Højkirken er Statskirke i Irland, høre de fleste Irlandere ikke dertil; de ere derimod ivrige Katolikker og ere i høj Grad forbudtredt over, at mange af Landets Indtægter maa afgives til den episkopale Gejstlighed. Katolikker findes forresten ogsaa i England og Skotland, og næsten alle Højskotter høre dertil. I Skotland har tillige i nyere Tid dannet sig en Frikirke, hvis Medlemmer have løsrevet sig fra enhver Forbindelse med Statskirken. Af de mange andre Religionspartier paa de britiske Øer kan man fremhæve Methodisterne og Kvækerne. — Et gjennemgaaende Træk i de engelske Protestanter religiøse Opfattelse er deres Erefrygt for Bibelens Ord, deres daglige Husandagt og deres strenge Højtideligholdelse af Sendagen. Missions- og Bibelselskaber ere særdeles udbredte, og det store engelske Bibelselskab har uddelt ikke mindre end 36 Mill. Exemplarer af den hellige Skrift, trykte i over 150 forskjellige Sprog.

Uagtet Englaenderne ere et saa dygtigt Folk og uagtet de udmærke sig ved deres praktiske Bliv, have de ikke faaet Øje for det Fordelagtige i, at Staten tager Almueskolevæsenet i sin Haand. Almuens Oplysning er alene en Privatsag, og skjænt der arbejdes Meget for at udbrede Kundskaber, har en stor Mængde af Befolkningen aldrig besøgt nogen Skole og kan ikke læse eller skrive (Protestanterne i Skotland ere dog godt oplyste). I Modsatning hertil gjøres der Meget for Videnskaben. Af Universiteter findes der 10 paa de britiske Øer, hvoraf 5 i England (i Oxford, Cambridge, Durham og 2 i London), 4 i Skotland (i Edinburgh, Glasgow, St. Andrews og Aberdeen) samt 1 i Irland (i Dublin). De gamle Universiteter i England (i Oxford og Cambridge) ere indrettede paa en ejendommelig Maade. De ere oprindelig stiftede

af Privatfolk, og ere fuldkommen uafhængige af Regeringen; de ere delte i flere Kollegier, som danne Afdelinger for sig, og Studenterne have en særegen Dragt; spise sammen og have betydelige Indtegter, der endog vedblive, efterat de have forladt Universitetet. Foruden Universiteterne gives der flere Kollegier eller højere Skoler med en særegen Indretning, hvori blandt navnlig Skolen i Eton er meget bekjendt.

I flere Retninger staaer den engelske Litteratur meget højt (mekaniske Videnskaber, Romaner), og det engelske Sprog er et af de vigtigste i Verden. Berømt er Videnskaernes Selskab i London saavelsom det geografiske Selskab sammesteds, der har sat sig i Spidsen for adskillige vigtige Expeditioner. Konsten har derimod ikke indtaget noget fremragende Standpunkt i England, og de mange fortrinlige Malevier, som findes i de engelske Samlinger, ere især af nederlandske Mestre.

Politisk Forfatning. Som en af de vigtigste Marsager til Englands Storhed og Magt maa man anføre den engelske Statsforfatning, der er en af de frieste i Europa. I Modsetning til mange andre Landes Forfatninger er den engelske ikke grundet paa en enkelt Alt (der eksisterer nemlig ikke nogen skrevet egentlig Grundlov for Landet), men den har udviklet sig i flere Aarhundreder og er efterhaanden voret sammen med hele Folkets Tænkemaade og Tilstand.

Kongen eller den regerende Dronning (Kronen er nemlig arvelig baade i den mandlige og den kvindelige Linie) deler Magten med Parlamentet, der bestaaer af to Kamre, Underhuset og Overhuset. Underhusets Medlemmer, hvoraf den langt større Del vælges i England og i Wales, blive valgte efter en høj Census; Valgretten er derimod kun knyttet til en ringe Census. Overhuset sammensættes af de gejstlige Peers, der ere nævnte ovenfor, og af de verdslige Peers, der bestaa af de Fleste, som ved deres Hødsel udgjøre den høje Adel, samt af enkelte fortjente Mænd, som udvælges af Regenten. Med-

lemmerne af Overhuset have Titlen Lord (ø: Laval, Herre), alle engelske Peers ere Medlemmer af Overhuset, men kun et ringere Antal af de slotske og irske Peers*). — Som en Folge af, at Forfatningen er sammenvoret med Folket, retter Regenten sig altid efter Afstemningen i Parliamentet; et Ministerium vil ikke kunne blive ved Moret uden at have Flertallet af Parliamentet paa sin Side, og skjondt Regenten har Lov til at nægte en Bill sin Underskrift, er denne kongelige Ret ikke blevet benyttet i over et Sarhundrede. Dronning Victoria, der har regeret Landet siden 1837, har med særlig Forkærslighed rettet sig efter sit Lands frie Institutioner.

Bed Siden af den store Frihed, som saaledes hersker i England, gaaer der en i høj Grad aristokratisk Tendents igjennem Landet, og der viser sig heri en sterk Modsetning til Frankrig. Engleanderne have en dyb Erbodighed for det kongelige Hus, der er stor Afstand inneslem de forskellige Klasser, og det engelske Folk holder meget paa mange nedarvede Institutioner (dette viser sig f. Ex. i den gammeldags Pragt, hvormed de kongelige Optog træde frem, i Dommernes Bibeholdelse af Parukerne o. s. v.). — En Del af Befolkningen paa de britiske Øer kan med Rette beklage sig over sin Stilling. Irloenderne nemlig, der i saa mange Henseender føle, at de ere overvundne og undertrykte af Engleanderne (til de tidlige nævnte Forhold i Irland maa man ogsaa seje, at

*) Man adskiller Folket i England i tre Klasser: den høje Adel (the nobility), der bestaaer af Peekerne og deraf især dannes af de Grundejere, hvis Ejendomme gaa i Urv til den Forstesodte; Gentryen, der bestaaer af den høje Adels yngre Sonner, højere Embedsmænd, Videnskabsmænd, Grosserer o. s. v. og Borgerstanden (the commonality), der bestaaer af Ejendomsmænd med aaben Bod, Forpagtere, Haandværkere o. s. v. En egentlig Bondestand eksisterer ikke, da Jorden ejes af den høje Adel og Gentryen, som driver den ved Forpagtere. Fordelingen af Formuen er højest forskellig; imedens Aristokratiet har umaadelige Rigdomme, bestaaer den langt større Del af Folket af Proletarier.

Jorden ejes af engelske Adelsmaend, som opholde sig udenfor Irland og som derfor aarlig føre store Kapitaler udaf Landet). Irland er derfor som et aabent Saar paa den britiske Storhed.

Det britiske Riges store Rigdomme foransledige, at Landet har overordentlig store Indtægter, men Halvparten deraf gaaer til Afbetaaling og Forrentning af den uhyre Statsgjeld, der udgør 800 Mill Pund Sterling. I Henseende til Forsvarssvæsenet overgaaer England alle andre Magter til Søs; til Lands staarer det derimod tilbage, men den 200,000 Mand store Haer, som alene bestaaer af hervede Tropper, kostet uagtet sin ringe Størrelse uhyre meget. Af Landfæstninger findes ikke nogen af Betydning paa de britiske Øer; de fornemste Krigshavne ere derimod Woolwich, Chatham, Portsmouth og Plymouth.

De britiske Bilande frembyde den Særegenhed, at de med Undtagelse af dem, hvis Befolking staarer paa et andet Udviklingstrin end det engelske Folk, som f. Ex. Indien, have frie Forfatninger; de regere sig selv ved folkevalgte Parlamente, som ere stillede ved Siden af en kongelig Gouverneur og et kongeligt Raad.

Byerne. Da England er den tætteftest befolkede Landsdel, folger deraf, at det har de fleste store Byer. De store Byer i England ere endog usædvanlig mange, og der findes mere end en Enes engelske Byer paa over 50,000 Indb., imedens tillige flere af dem ere langt større. En anden Mærkelighed ved de engelske Byer er den store Hurtighed, hvormed flere af dem have hævet sig i Verret. Englands største Byer ere: London 3 Mill, Liverpool og Manchester 4—500,000, Bristol, Birmingham, Sheffield og Leeds 2—300,000, Brighton, Portsmouth, Hull, Bradford og Newcastle 100,000 Indb. I Skotland findes 4 større Byer, nemlig Glasgow 400,000, Edinburgh 150,000, Dundee og Aberdeen 100,000 Indb. I Irland ere 3 større Byer, nemlig Dublin 250,000, Belfast og Cork 100,000 Indb.

England.

Før at samle de mange engelske Byer i Grupper, kan man dele Landet i tre Afdelinger: Sydengland, der gaaer til Themsen og til Severns Munding, Mellemengland, der gaaer til Humberen og til Merseys Munding, og endelig Nordengland. I administrativ Henseende deles de britiske Øer i Grevskaber, som i England, Wales og Skotland kaldes Shires og i Irland Counties.

I Sydengland ligger London ved Themsen i Middlesex, Woolwich, Chatham, Canterbury imod Nordøst, Dover og Folkestone ved Kanalen — alle i Kent, Brighton ved Kanalen i Sussex, Winchester inde i Landet, Southampton og Portsmouth, begge ved Kanalen i Hampshire, Plymouth i Devonshire og Falmouth i Cornwall, begge ved Kanalen. Længere imod Nord ligge Bath og Bristol ved Avon, og endelig Oxford midt inde i Landet ved Isis.

„Kampestaden“ London, den største By paa Jorden, var allerede, som Navnet viser (af Kelt. Lhong, Skib, og Don, By) til i Kelternes Tid, og den har i lang Tid været en af Europas anseeligste Byer, Noget, som godt stemmer overens med dens fortrinlige Beliggenhed, idet den paa engang ligger langt inde i Landet og tillige staar i umiddelbar Forbindelse med Havet. Af Romerne kaldtes den Londinium og af Nordboerne Lundunaburg. Sin uhyre Størrelse har London dog først faaet i den nyere Tid. Ved vort Marhundredes Begyndelse havde den henved 1 Mill. Indb.; men siden den Tid er den vokset med ribende Hast, og den har efterhaanden opslugt flere folkerige Byer, som laa i Nærheden af den, og som nu udgjøre Kvarterer i den. Ved Betragtningen af Grundplanen seer man, at London strækker sig langs begge Themsbredder. Paa den venstre Side af Themsen ligger City i Midten, Vest for City ligger Westend, og Øst deraf ligge flere Kvarterer med forskellige Navne. Paa den højre Side af

Themsen ligge Lambeth, Southwark, Deptford og Greenwich.*)

London danner i mange Henseender en stor Modsatning til den anden af Europas største Byer, Paris. Imedens Husene i Paris tildels ere meget store, gjælder dette ikke om London; thi til engelsk Comfort hører i Overensstemmelse med Ordsproget „my house is my castle“ først og fremmest, at en Familie har hele Huset for sig. De londoniske Huse ere heller ikke af et smukt Ydre, dels paa Grund af Kulrøgen, der sverter Alting i fort Tid, og dels paa Grund af, at Jorden, hvorpaa de ere byggede, ejes af Andre end dem, der have bygget Husene (man lejer en Grund paa 99 Aar og bygger da Huset derpaa.) London har heller ikke saa mange monumentale Bygninger, og den er ikke saa fuld af Forlystelser som Paris. I Henseende til storartet Handel og Fabrikvirkomhed overgaer London derimod langt Paris, og Enhver, som interesserer sig for denne Side af Livet, vil derfor finde sig langt mere tilfredsstillet i den engelske end i den franske Hovedstad.

Londons Handelsliv er mest udpræget i City, Byens ældste Del, der med sin særegne Bestyrelse og sin Lordmayor danner som en By i Byen. I Citys snævre Gader ligger Banken, hvori der opbevares uhyre Forraad af Guld og Sølv, Børsen med Lloyds Kaffehus, hvor Verdenshandelens Gang for en stor Del bestemmes, og Kontorerne for de rige Kjøbmænd, hvis Privatboliger findes andenkeds i London eller udenfor Byen. Af monumentale Bygninger i City maa man fremhæve Tower og Paulskirken. Tower har i Aarhundreder været Statsfængsel og rummer indenfor sine Mure mange mørke Grindringer af den engelske Historie**). I Towers Kirke ligge Adskillige af dem, der ere omkomne i Statsfængselet, begravede (Eduards Sønner, Anna Boleyn, Catharina

*) Grundplan af London.

**) Billede af Tower i London.

Howard f. Ex.); i Tower findes ogsaa en mørkelig Samling af historiske Vaaben og her opbevares den engelske Kroningsstat, der har en uhyre Værdi. St. Paulskirken, der er den største protestantiske Kirke i Verden, byggedes af Wren og ligner meget St. Peter i Rom; dens mægtige Kuppel rager højt op over hele Staden og i den ligge adskillige berømte Englelendere som f. Ex. Nelson begravede*).

Tegnem den uanselige Port Templebar kommer man fra City til den pragtfuldeste Del af London, Westend, hvor Høfset og den fornemme Verden har sit Sæde; den gjennemskæres af to Hovedgader, Oxfordstreet og Piccadilly, og har mange Parker og Squarer (ø: Pladser med et Buskads i Midten). I Westend ligger den prægtige gotiske Kirke, Westminsterabbediet med en Mængde Mindesmærker over ældre engelske Konger og Dronninger og mange engelske berømte Mænd og Kvinder, og den uhyre Parlamentsbygning, der bestaaer af en ældre Del, Westminsterhall, hvortil mange historiske Grindringer knytte sig, og en nyere Del, hvori Parlamentet nu forsamlar sig**). I Westend ligge ogsaa det kongelige Slot, St. James, af et uanseligt Ydre, og Buckingham Palace, den nuværende Dronnings Residents, samt British Museum. Dette Museum indeholder værdifulde Samlinger af mange Slags, f. Ex. Manuskripter og Bøger, naturhistoriske Gjenstande, assyriske og græske Oldsager (imellem de græske Oldsager ere Phidias's Skulpturer fra Parthenon, der ere hidstukkede af Lord Elgin). Til de skønneste Partier i Westend høre de store Parker, hvoriblandt Hyde park med Kensington Gardens og Regentpark, i hvilken sidste der findes den største zoologiske Have i Verden.

Ost for City er Sædet for Skibsfarten, og Skibene ligge dels i selve Themsen og dels i de uhyre Dokker eller gravede Havne, der ere indrettede saaledes, at Them-

*) Billede af St. Paulskirken.

**) Billede af Parlamentshuset.

vandet i Flodtiden løber derind. Om det uhyre Liv, som hersker her, faaer man et Begreb ved at erfare, at 30,000 Skibe aarlig løbe ind til London. Paa Grund af den stærke Skibsfart paa Floden, har man ikke i denne Del af London villet anlægge nogen Bro til den anden Flodbred, og man har derfor med uhyre Bekostninger bygget den bekjendte, men meget lidt benyttede Tunnel under Floden. Fra selve City og fra Westend føre derimod flere Broer over Themsen, og herimellem er den vigtigste Londonnerbroen, der er at betragte som Londons Hovedpulsaare og paa hvilken der derfor er en umaadelig Trængsel. — Southwark er den grimmeste Del af London, idet den er Sædet for en stor Del af Byens Fabrikker. I Greenwich ligger det engelske Hospital for Spinvalider (henved 3,000) og tillige Observatoriet.

Bed Jernbaner, der gaa over eller under Husene, kommer man fra London ud til dens venlige og smilende Ømegen Syd for London ligge Krystalpaladset i Sydenham, der bestaaer af Jern og Glas og er dannet af Materialierne fra den store Udstillingsbygning i 1851, og i hvilket der gives en Oversigt over de forskellige Tiders Videnskab og Konst. Sydvest for London ligge flere bekjendte Slotte. Hampton Court har en fortrinlig Malerisamling, Richmond er bekjent af sin store Park og Kew af sin udmærkede botaniske Have. Det største af Slottene er Windsor, der er den nuværende Dronnings Sommerbolig. I Windsor er Hosebaandsriddernes Kapel, i hvilket Kjælder Kongefamiliens Begravelser findes.

Canterbury har en pragtfuld Domkirke. Dover og Folkestone ere bekjendte som Overfartssteder fra Fastlandet. Brighton, der før var et ubetydeligt Fiskerleje, har i dette Aarhundrede paa Grund af sine Søbade faaet et kongeligt Slot, og den er nu en glimrende By, som besøges meget af den fornemme Verden. Winchester er bekjent af sin Domkirke, hvori Knud den Store og Hardeknud ligge begravede. Portsmouth er en af Europas stærkeste Sø-

fæstninger; dens Ned Spithead er bekjendt som Hovedsamlingspladsen for de engelske Flaader. Denne Ned dannes ved Den Wight, der er berømt for sin Skønhed og sit milde Klima, og som derfor vrimler af smukke Landsteder og Villaer. Plymouths Havn udmerker sig ved sin mægtige Stendæmning, der bryder Belgerne, og ved Fyrtaarnet Eddystone, der er bygget paa et Skær ude i Havet*). Bath er bekjendt af sine varme Bade.

I Mellemenglands østlige Del eller Østangeln ligge Harwich ved Kysten i Essex, Ipswich og Lowestoft ved Kysten i Suffolk (Lowestoft har i den senere Tid megen Dampskibsfart paa Danmark) og endelig Norwich med dens Havnstad Yarmouth i Norfolk. — I Mellemenglands midterste Del ligge Cambridge, endvidere Leicester, Derby og Nottingham omkring Trents Mellem løb, og endelig den gamle By Lincoln. I Mellemenglands vestlige Del ligge Gloucester ved Severn, Birmingham i Warwickshire, Wolverhampton og Stoke upon Trent, der er sammenvokset med Shropshire, i Staffordshire, endelig Chester i Cheshire.

Nordengland indbefatter 3 Shirer paa hver Side af den penninste Kjede Imod Vest ligger Lancashire med Liverpool ved Mersey, Manchester og en Mængde andre større Byer inde i Landet, i Westmoreland er ingen betydelige Byer, i Cumberland ligger Whitehaven ved Havet. — Imod Øst ligge Yorkshire, Durhamshire og Northumberland I det udstrakte Yorkshire ligge imod Syd Sheffield, Bradford og Leeds inde i Landet og Hull ved Humber; i Midten deraf ligger York ved Ouse. I Durhamshire ligger Durham inde i Landet, Hartlepool og Sunderland ved Kysten; i Northumberland ligger Newcastle ved Tyne.

York er det gamle Nordenglands Hovedstad, og var allerede af Vigtighed under Romerne, som kaldte den Ebora-

---

*) Billedet af Eddystone.

cum; af Nordboerne kaldtes den Jorvik. Den har en Mængde Minder fra Fortiden, hvori blandt de gamle Stadmure og den prægtige gotiske Kirke; men den er iøvrigt uden stor Betydning, og den teller kun 40,000 Indb. — I Modsatning til York staa Liverpool og Manchester, der nutildags ere Nordenglands vigtigste Byer. De ere nemlig først komme frem i den nyeste Tid, og for 100 Aar siden havde de kun 20—30,000 Indb.

Wales

har kun saa Byer af Betydning. Langs Sydranden af Landet ligge Østdelerne Cardiff, Swansea og Pembrokeshire, den sidste med en Fjord, som kaldes Milfordshaven.

Skotland.

De betydeligste skotske Byer ligge alle i Lavlandet, og i Højlandet findes kun en eneste By af Vigtighed, Inverness nemlig; men selv denne har kun 15,000 Indb. I Lavlandet ligge de fleste større Byer i nærheden af den sejlbarre Forbindelse, som gaaer fra Øst- til Vestsiden af Landet, saaledes Edinburgh ved Frith of Forth paa Østsiden i Landskabet Lothian, Glasgow og Greenock ved Clyde samt Paisley, alle paa vestsiden. I den øvrige Del af Lavlandet ligge Perth og Dundee ved Tay og Aberdeen heelt oppe ved Havet imod Nordøst; paa Halvoen Fife imellem Forth og Tay ligger den lille By St. Andrews. Ved Størrelsen af de skotske Byer maa man særlig lægge Mærke til, at Landets Hovedstad ikke er nør saa stor som Fabrikbyen Glasgow.

Edinburgh udmerker sig ved sin maleriske Beliggenhed, idet det er bygget baade paa Højder og i mellemliggende Dale. I Midten ligger den gamle Del af Byen, i hvilken Husene ere byggede opad Hjeldet, saa at de paa den ene Side have 10—12 og paa den anden Side kun 3—4 Etager. Disse Huse, der forhen var de skotske Stormænds Paladser, beboes nu kun af Fattige. I den gamle Del af Byen er ogsaa det gamle skotske Kongeslot, Holyrood House, hvortil der knytter sig saa mange Minder af Skotlands Historie, og hvori man

endnu bevarer flere af Værelserne fra Maria Stuarts Tid i uskadt Stand. — Over Dalene føre flere Broer fra den gamle By over til de nye Staddele, der have mange smukke Bygninger; i den nyere Del af Byen har man rejst et prægtfuldt Mindesmærke for den skotske Nationaldigter Walter Scott. Fra den egentlige By fører en Række Huse ned til Edinburghs Havnested Leith. Endsljøndt Edinburgh har endel Fabrikker, er den nærmest af Betydning som Hovedstad og som det vigtigste Sæde for Videnskaben i Skotland.

I Henseende til de skotske Øgrupper maa fremhæves Følgende: Paa den lille hebridiske Ø Icolmkill eller Iona findes Levninger af St. Columbas Kloster (St. Columba bragte Kristendommen til Skotland), der er de gamle skotske Kongers Gravsted. — Orknøernes Hovedstad paa Pomona eller Mainland er Kirkwall, og Shetlandsøernes Hovedstad paa Mainland er Lerwick. Hebriderne kaldtes af Nordboerne „Syderøerne“, og Shetlandsøerne „Hjaltland“. Beboerne paa Orken- og Shetlandsøerne have ikke som Færiingerne bevaret deres Ejendomsret; men ere efterhaanden blevne undertrykte af den skotske Adel.

Irland

kaldtes af Romerne Jerne eller Hibernia; paa Irsk hedder den Eri eller Eirin. Denne Ø deles sædvanlig i de 4 Provindser, der i sin Tid var uafhængige Kongeriger. I Leinster ligger Hovedstaden Dublin og Drogheha; i Ulster ligge Belfast og Londonderry; i Connaught ligge Galway, og i Munster ligge Limerick, Cork og Waterford. Alle de nævnte Byer ligge ved selve Havet eller staa i sejlbar Forbindelse med dem (Limerick ligger ved Shannon, Cork og Waterford ved sejlbare Småfloder). Den stærke Aftagelse af Befolkningen i Irland strækker sig ogsaa til Byerne, og de fleste af dem ere derfor i en Narrække gaaede tilbage.

II.

Æsterretninger

om

Aarhus Kathedralskole

i Skoleaaret 1863—64.

Bed

Prof. Dr. C. F. Ingerslev,
Stolens Rector.

I. Afgangsexamina.

1. Afgangsexamen for studerende Disciple. Til dennes 2den Deel indstillede sig 8 Disciple af VII Kl., til 1ste Deel 14 Disciple af VI Kl.

Undervisningsinspeturen, Conf. Madvig, var tilstede og deltog i Censuren over Prøverne i Latin, skriftlig og mundtlig, i Græsk samt i Historie og Geographie. Censorer udenfor Skolens Lærerpersonale vare fremdeles: i Tysk Litteratus v. Leitner; i Fransk Professor Bjerring (s. nedenfor, 2); i Hebraisk Pastor Laurberg; i Religion Stiftsprobst Boesen; i Mathematik Ingenieurlieutenant Larsen; i Naturlære Cand. polyt. Mølleier Weis; i Naturhistorie Apotheker Meyer.

De skriftlige Prøver foretages d. 23de, 25de og 26de Juni, de mundtlige den 20de—22de Juli. Opgaverne og Examens Udfald meddeles nedenfor.

2. Afgangsexamen for Realsdisciple. Ved denne prøvedes 3 Disciple af V Realkl., hvilke alle bestode Examens. Den skriftlige Prøve afholdtes d. 23de, 25de og 26de Juni, den mundtlige den 13de—15de Juli. Som Examenscommisair mødte Professor Bjerring, der deltog i Censuren over Fransk, Tysk, Engelsk, Historie og Geographie (desuden fungerede

Prof. Bjerring velvilligen som Censor i Fransk ved Afgangsexamen for Studerende). Foruden ham vare følgende Mænd udenfor Skolens Lærerpersonale Censorer: i Thysk Litteratur b. Leitner; i Engelsk Consul Mørk; i Mathematik Ingenieur-lieutenant Buchwald; i Naturlære Consul Mørk; i Naturhistorie Apotheker Meyer; i Skriving Lærerne Launy og Madsen; i Tegning Malerne Friis og Holm.

Opgaverne til de skriftlige Prøver vare følgende:

a. For studerende Disciple.

1. Udarbeidelse i Modersmaalet. Hvilke Pligter har Menskeset med Hensyn til Dyrene?

2. Oversættelse fra Latin paa Dansk. In medio ardore belli Punici secundi, quum, exhausto ærario privatorumque fortunis attritis, ne species quidem luxuriaæ ferenda videretur, M. Oppius, tribunus plebis, legem tulerat, ne qua mulier plus semunciam auri haberet nec vestimento versicolori uteretur neu iuncto' vehiculo in urbe aut propius inde mille passus² nisi sacrorum publicorum causa uteretur. Aliquot annis post belli finem, L. Valerio Flacco et M. Porcio Catone consulibus, M. Fundanius et L. Valerius, tribuni plebis, ad plebem tulerunt de lege Oppia abroganda, eamque rem quum multi nobiles homines adiuvabant, tum matronæ vehementissime perfici cupiebant; itaque vias urbis aditusque in forum obsidebant viros descendantes ad forum orantes ut, florente republica, crescente in dies privata omnium fortuna, matronis quoque pristinum ornatum reddi patarentur. Sed resistebant tribunis legemque Oppiam defendebant præter alios collegæ duo et consul M. Cato, homo in omni vita severissimus. Eius oratio, qua tribunos legem abrogare studentes et cives et matronas increpuit, apud Livium in libro trigesimo quarto annalium refertur, ex qua libet brevem locum excerpere: Sæpe me querentem de seminarum, sæpe de virorum, nec de privatorum modo, sed etiam magistratum sumptibus auditis, diversisque duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitatem laborare, quæ pestes omnia magna imperia everterunt. Quo melior lætiorque in dies fortuna reipublicæ est quoque magis imperium crescit et iam in Græciam Asiamque transcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, et regias etiam attractamus gazas, eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint quam nos illas. Iam nimis multos audio Corinthi et Athenarum ornamenta laudantes et antefixa³ fictilia⁴ deorum Romanorum ridentes.

Ego hos malo propitos deos, et ita spero futuros, si in suis
manere sedibus patiemur.

¹iunctum vehiculum forsvænti Vogn. ²propius milie passus = propius quam
m. p. ³antefixa, af ante figo, Tempelvrydelser (paa Bygningens vde Sider,
Tag, Gavle v. s. v.). ⁴Fictilis, af Veer, af Pottemagerarbeide, Teglbrænder-
arbeide.

2. Oversættelse fra Dansk paa Latin. Platææ, der hørte til Boeotiens anseete Stæder, kan tjene til Erempl paa, hvor store Lykens Omstiftninger¹ mange græsse Byer have lidt ved Fremmedes Vaaben og endnu meer ved Grækernes indre Stridigheder og Krige. Da Platæenserne trængtes² af Thebanerne, der stræbte at bringe alle Boeotiens Stæder under deres Herredomme, sluttede de omrent tredive Aar før den første Perserkrig Forbund med Athenienserne, og med hvor stor Trostab de bevarede dette, sees af den følgende Tids Historie. I Slaget ved Marathon er det bekjendt, at Platæenserne ene af alle Grækene ydede Athenienserne hjælp, medens de øvrige nolede af Frygt eller af andre Grunde. Da Xerxes angreb Grækenland, besteg en Deel af Platæenserne, som selv, fordi de boede inde i Landet³, ingen Skibe havde, Athenienserne Skibe og fægtede paa dem ved Artemisium. Da dernæst Xerxes havde intaget og opbrændt deres By, deeltog⁴ ser Hundrede af dem i det Slag, som har gjort Platææs Navn berømt ved Mardonius's og Persernes Nederlag. I Begyndelsen af den peloponnesiske Krig blev Platæenserne, fordi de holdt sig til Athenienserne Parti, beleirede af Lakedæmonierne og, da de i to Aar havde udholdt Beleiringen, ved Hunger nødte til at overgive sig; mange af dem blev henrettede, Byen nedrevet; dem, der var blevne tilovers, gave Athenienserne, til hvem de var flygtede, Borgerret hos sig. Efterat syrrelyve Aar varre hengaaede, blev Platææ gjenopbygget efter den Fred, der har faaet Navn af Antalkidas; men da Platæenserne i den Krig, der fort efter opstod mellem Lakedæmonierne og Thebanerne, dels frivillig dels tvungne havde sluttet sig til Lakedæmonierne, intog Thebanerne Byen og ødelagde den aldeles. Da den havde ligget øde i meer end halvtredsindstyve Aar, blev den gjenopreist⁵ efter Allerander den Stores Tid.

¹Omfstiftning, vicissitudo. ²Irønges, premor. ³"boer inde i Landet" udtrykkes ved Adjektivet mediterraneus (boende inde i Landet). ⁴Deeltager, intersum.
⁵gjenopreiser, restituo.

4. Geometrisk Opgave. Af en Trekant hænder man den ene Hæde h og de to Vinkler A og B, der ligge ved Grundlinien. Trekantens Sider og Areal skulle udtrykkes ved h, A og B i Formler bekvemme for Logarithmeregning, og beregnes for $h = 10$ Allen, $A = 30^\circ$, $B = 63^\circ 28' 45''$.

5. Arithmetisk Opgave. Naar man til to ubekjendte Tals Product lægger deres Sum, faaer man et bekjendt Tal a, og naar man fra deres Product trækker Summen, faaes et andet bekjendt Tal b.

Hvorledes udtrykkes de to ubekjendte Tal ved a og b? Hvorledes maa a afhænge af b, for at de ubekjendte Tal skulle blive ligestore, og hvor store blive de i saa tilfælde?

6. Oversættelse fra Dansk paa Thysk. Allerede Ludvig den trettende byggede et Slot i Versailles; men det var kun et lidet, prydloft¹ Jagtslot, hvor Kongen, der var en lidenskabelig Jagtelsker, aarlig pleiede at opholde sig en fortid for at hengive sig til denne Fornoiele; den egentlige Resident var i Paris eller St. Germain. Under Ludvig den 14des Mindreaarighed² stod det lille Slot i Versailles aldeles forladt; heller ikke i de første Aar af hans Selvregering finder man noget Spor af, at han har ydet³ det nogen fortrinlig Opmerksomhed. Forst fra Aar 1660 af begyndte de store og kostbare Arbeider, hvorved Ludvig den trettendes bestedne Jagtslot omdannedes til det prægtigste Kongesæde i Europa, svarende⁴ til Frankrigs Magt og Ludvig den 14des Pragtlyge og til de høje Forestillinger, som han nærede⁵ om den kongelige Verdighed. Residenten, der havde verlet imellem Paris og St. Germain, forlagdes ganske til Versailles. Urolighederne i Paris under Kongens Mindreaarighed havde indgivet ham en Uwillie imod denne Stad, fra hvilken han engang havde maatte flygte hemmeligt, og han troede, at det stemmede bedst med det uindstrækede Herredomme, hvori han satte Kongedommets Basen, at Herren holdt sig fjernet fra den store Hob. I St. Germain funde han (saaledes forteller man i det Mindeste) ikke taale Synet af det ikke langt bortliggende Abbiedie St. Denis, hvor de franske Konger begravedes.

¹ schmucklos. ² Minderjährigkeit. ³ widmen. ⁴ entsprechen. ⁵ hegen.

b. For Nealdisciple.

1. Udarbejdelse i Modersmaalet. a) (Gjengivelse af et bekjendt Stof.) At fortalte Carl den Stores Historie. b) (Fri Opgave.) At forklare Ordsprogene: „Det er ikke Alt Guld, som glimrer“ og: „Man skal ikke stue Hunden paa Haarene“, og vise, hvorvidt de indeholde en følelses Tanke og hvorvidt en forstellig.

2. Oversættelse fra Dansk paa Thysk. Den store Kunstner Leonarto da Vinci blev født i Midten af det femtende Aarhundrede i Toscana og døde i Frankrig i det nittende Aar af det folgende Aarhundrede. Udmerket ved alle Aandens og Legemets Gaver var han et af de fleersidigste¹ Mennesker, som Jorden nogensinde har haaret, og fuld af utrættelig² Ewer efter at udvide sine Studier for at udstrække³ Kredsen af sin Dammelse. Han var smuk, velskabt, kraftig, og Mester i de ridderlige Kunster Ridning, Dands og Faegten. Han var ikke blot Maler, men desuden endnu Arkitekt, Billedhugger, Musiker og Digter. Med den største Ewer drev⁴ han alle videnskabelige Studier, der ere nødvendige til Begrundelse⁵ af de forstjellige Kunster, og

han har selv esterladt flere Skrifter. Endelig maae endnu hans talrige Opfindelser i Krigsbygningeskunsten^c og hans Virksomhed^d i dette Fag erindres.

¹ vielseitig. ² unermüdlich. ³ ausdehnun. ⁴ drive Studier, den Studien obliegen.
⁵ Begründung. ⁶ Kriegsbaufunkst. ⁷ Täthigkeit.

3. Oversættelse fra Dansk paa Engelsk. Blandt de fattige Familier i Omegnen var der een, som jeg især holdt af at besøge. Den lille Hyttes reenlige Ødre funde ikke undslade at tiltrakke sig Ens Opmerksamhed, der blev endnu mere forsøget ved Eiermandens slaaende Udsseende¹. Hans bydende Holdning², hans kække Nasyn³ viste tydeligt, at han, ligesom mange af hans Naboer, var en Smugler. Han var opdragen til at dyrke⁴ Jordben, men hans Dusser vare afgjort⁵ for et fosfarende Liv. Netop da han havde naaet sit 20de Aar, døde hans Farer og efterlod ham som Arving⁶ til den lille Ejendom. Han fulgte⁷ snart sin naturlige Tilbøjelighed og blev Smund, men mistede sit Skib i en Storm. Uden nogen Udsigt⁸ til at erhøre sin Familie, blev han tilslidt optagen i en Smugler-Bande⁹. Han kæmpede adskillige Gange imod de Skibe, som udsendts af Negseringen for at ødelægge Banden, og faldt tilslidt i en saaband Kamp, esterladende en talrig Familie, aldeles blottet for Livets første Hjernobenheder.

¹ appearance. ² carriage. ³ countenance. ⁴ till. ⁵ decidedly. ⁶ inheritor. ⁷ yield to.
⁸ chance. ⁹ (Bande) gang.

4. Geometrisk Opgave. Af et Rectangel er givet Omkredsen = p og Arealet = A. Hvilke ere Siderne?

Hvilket Rectangel med samme Omkreds p har det størst mulige Areal?

5. Opgave i geometrisk Tegning. En retstaaende Regle hviler med sin Grundslade paa Horizontalplanet og gjennemskjøres med et Plan, som er parallelt med Verticalplanet uden at falde sammen med Aren. Der forlanges den verticale Projection af den krumme Linie, som Skæringen frembringer.

6. Arithmetisk Opgave. Af Ligningen

$$\sqrt{x-a} + \sqrt{x-b} = c$$

søges x.

Exemplar: 1) a = 1, b = 6, c = 5.

2) a = 7, b = 4, c = 1.

De fundne Værdier af x prøves ved at indsætte dem i den givne Ligning.

7. Opgave i Regning. Hvormeget bør betales i danske Penge for 382 Løb Sølv, naar 5539 hollandsse Ås koste 22 Gylden 4 Cents? 1 Pund dansk Sølvvægt à 32 Løb er 467,71 franske Gram. Et hollandsk Troypond er 492,17 franske Gram og deles i 10,240 Ås. En hollandsk Gylden er 73³ 4 Skilling dansk og deles i 100 Cents.

• Udfaldet af Prøverne var følgende:

A. Afgangseramen for studerende Disciple.

1. Anden Deel.

	Udarbejdelse i Modersmålet.	Latin skriftlig.	Latin mundtlig.	Graeff.	Religion.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Naturlære.	Hestraff.
1. P. Th. Andersen	mg.	mg.	ug.	mg.	ug.	ug.	ug.	mg.	ug.	
2. J. Reck	mg.	g.	mg.	ug.	mg.	mg.	ug.	mg.	mg.	
3. H. C. M. Krarup	g.	g.	mg.	mg.	mg.	g.	g.	g.	tg.	tg.
4. B. Bille	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	g.	ug.	ug.	g.	
5. C. F. B. Leverhusen	mg.	g.	g.	tg.	tg.	mdl.	mg.	g.	g.	
6. C. C. Glensborg	g.	g.	mg.	g.	mg.	tg.	ug.	mg.	g.	mg.
7. J. Møller	g.	tg.	g.	g.	g.	g.	ug.	mg.	mg.	
8. B. Hansen	g.	tg.	g.	g.	g.	g.	g.	g.	tg.	

Resultatet af disse Charakterer, i Forbindelse med de disse Disciple ved Afgangseramens 1ste Deel i Juli 1861 tildeleste*), blev at Nr. 1 erholdt 1ste Charakteer med Udmærkelse, Nr. 2 og 4 1ste Charakteer, de Øvrige 2den Charakteer.

Disse 8 Disciple afgik derefter til Universitetet.

2. Første Deel.

	Tydst.	Gramst.	Geographie.	Naturhist.
1. J. S. B. Lassen	mg.	ug.	ug.	ug.
2. J. N. B. Tilemann	tg.	mg.	ug.	mg.
3. J. F. Brockmann	g.	mg.	mg.	ug.
4. J. B. Krarup	mg.	mg.	ug.	ug.
5. H. P. C. Hansen	g.	g.	mg.	mg.
6. N. A. Secher	mg.	mg.	mg.	ug.
7. H. C. Salling	g.	mg.	mg.	g.
8. C. G. Bille	mg.	mg.	g.	ug.
9. M. E. J. Braest	g.	g.	g.	ug.
10. S. M. Sørensen	g.	g.	ug.	mg.
11. C. P. E. Aae	g.	mg.	g.	mg.
12. Th. C. Thomesen	g.	g.	mg.	mg.
13. R. C. Lind	g.	g.	mg.	ug.
14. G. E. F. Thygesen	g.	g.	mg.	g.

*) For Fuldstændighedens Skyld astrykkes disse efter her:

Af disse Disciple opflyttedes Nr. 1—11 i VII Kl. (Nr. 10 forlod dog Skolen før ved privat Undervisning hurtigere at nære Maaleet).

B. Afgangsexamen for Realdisciple.

	Dansk.	Sødstr.	Franst.	Engelsk.	Historie.	Geographie.	Arithmetik.	Geometrie.	Naturlære.	Naturhistorie.	Stridning og Legning.
1. P. L. G. Lüisberg	g.	mg.	g.	mg.	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.
2. J. C. Holm . .	mg.	g.	mg.	g.	g.	mg.	g.	g.	ug.	mg.	mg.
3. A. Faurschou .	tg.	tg.	g.	g.	g.	g.	tg.	tg.	g.	mg.	mg.

Disse 3 Disciple erholdt derefter ved Examens henholdsvis 69, 68 og 45 Points, og bestode saaledes alle Prøven.

II. Disciplene.

Bed Udgangen af Skoleaaret 1862/63 var Disciplenes Antal 180. Af disse udgik efter bestaaet Afgangsexamen 11, nemlig 8 til Universitetet og 3 (Realdisciple) til andre Livsstillinger; desuden udmeldtes dengang 8 Disciple, nemlig: C. Lind og M. Sørensen (af VI Kl.), J. Frederiksen (af IV Kl.), H. Graae og E. Holstein (af III Kl.), F. Wiehe (af V Realkl.), A. Lorenzen (af IV Realkl.) og A. Faurschou (af I Kl.), saa at Antallet blev 161. Ved indeværende Skoleaars Begyndelse optoges 37 Disciple, nemlig:

	Tysk.	Franst.	Geographie.	Naturhist.
1. P. Th. Andersen	mg.	mg.	ug.	ug.
2. J. Nek.	mg.	mg.	ug.	mg.
3. H. M. C. Krarup	mg.	ug.	mg.	mg.
4. B. Bille	g.	mg.	mg.	mg.
5. J. B. Leverhusen	g.	mg.	ug.	mg.
6. C. C. Flensborg	g.	mg.	mg.	mg.
7. J. Møller	mg.	mg.	ug.	g.
8. B. Hansen	mg.	mg.	g.	mg.

I I Kl.: 1) C. G. F. Benzen, 2) N. S. Boesen,
 3) P. C. Bruun, 4) J. A. Brøchner, 5) C. D. Th.
 Freiesleben, 6) D. H. Honum, 7) A. P. Hovgaard,
 8) C. C. Jensen, 9) N. H. H. Jensen, 10) B. A. Juul,
 11) S. Kaas, 12) D. Lassen, 13) D. Th. Petersen,
 14) H. B. Rasmussen, 15) J. P. E. Seiersen, 16)
 C. C. Thomsen;

I II Kl.: 17) J. C. Bartholdy, 18) D. B. Boeck,
 19) F. F. B. D. B. Bodenhoff, 20) J. Ingerslev;

I III studerende Kl.: 21) N. J. Bindesbøll,
 22) G. E. C. Bodenhoff, 23) E. S. Flensborg, 24)
 A. N. Flensborg, 25) H. C. Warming, 26) J. B. Pontoppidan,
 27) M. G. F. Brøndsted, 28) S. J. Boesen,
 29) J. L. Møller;

I III Realkl.: 30) B. C. Bruun, 31) J. B. Theilmann,
 32) J. S. Nyland, 33) J. M. Frisch, 34) J. F.
 Pape, 35) H. A. E. Nielsen;

I IV studerende Kl.: 36) C. B. Pontoppidan.

I IV Realkl.: 37) A. Th. Müller.

Skolenaret begyndte saaledes med en Frequents af 198 Disciple. Kort Tid efter optoges endnu 1 Discipel, nemlig G. B. F. Cortes (III Realkl.), saa at Antallet blev 199. Efterhaanden udgik 15 Disciple, nemlig: 1) P. C. Bruun (I Kl.), 2) B. Bruhn (III Realkl.), 3) N. Malling (IV Kl.), 4) N. Møller (I Kl.), 5) B. Møller (I Kl.), 6) F. Bendix (I Kl.), 7) D. Hansen (II Kl.), 8) D. Callisen (III Kl.), 9) C. Sørensen (III Realkl.), 10) A. G. S. Prior (III Realkl.), 11) H. Christensen (III Realkl.), 12) C. Jensen (III Kl.), 13) L. Wissing (IV Realkl.), 14) N. S. Syberg (II Kl.). Døden berøvede os en særdeles brav og agtværdig Discipel, 15) P. Hansen (VII Kl.). Han havde i længere Tid lidt af Brytshygge, og det var tungt at see, hvorledes han daglig hentæredes, imedens hans unge Hjerte endnu hang ved Livet her; hans trofaste, utrættelige Flid drev ham

til af egen Drift at søge Skolen og sysle med dens Arbeide, selv da han var saa svag, at han neppe kunde tale, og vi fun med Bekymring saae ham førdes iblandt os. I Juleferien bortkaldtes han til et bedre Liv; hans Død var blid og stille, som hans Liv havde været frømt og gudhengivent.

I Løbet af Skoleaaret optoges endvidere 2 Disciple, nemlig C. Budz (II Kl.) og M. H. Lassen (III Kl.).

Skolen har derefter i dette Dieblif et Antal af 186 Disciple, fordelede saaledes paa Klasserne*):

VII Kлasse.

A. 1. C. A. Berner (Strømpevæver B.). 2. M. C. Chr. Juul (Kjøbmand J.). 3. Th. B. Knudsen (Pastor K. i Eltang ved Kolding). 4. B. Chr. K. Bendtsen (Pastor B. i Adslev). 5. J. C. B. Valeur (Pastor B. i Vithen). 6. C. M. Gradman (Oberstlieutenant og Kjøbmand Gr. i Helsingør). 7. G. E. Arnzen (Overlærer A.).

B. 1. J. S. B. Lassen (Forpagter L. paa Bisgaard paa Samsoe). 2. N. A. Secher (Kjøbmand B. S.). 3. M. Ch. J. Brask (Procuator B. i Mariager). 4. J. B. Krarup (Pastor K. i Søften). 5. H. Ch. Salling (entlediget Kirkesanger og Skolelærer S.). 6. J. N. Tilemann (Pastor T. i Knebel). 7. J. F. Brochmann (Kjøbmand B. i Grenaa). 8. Ch. A. E. Aae (Overlærer A. ved Borger-skolen). 9. C. G. Bille (Pastor B. i Schyum).

VI Kлasse.

1. O. Jensen (Gaardmand N. J. i Rysinge). 2. Th. Ch. Thomisen (Pastor Th. i Skivholme). 3. Th. J. A. Elmquist (Pastor E. i Birring). 4. G. E. F. Thygesen (afd. Provst Th. i Søften). 5. H. Selmer (Prof. S., Overlæge ved Helbredelsesanstalten for Sindssyge). 6. A. Kjeldsen (Proprietair K. til Lerkenfeldt). 7. F. O. Secher

*) Faberens (eller Moderens) Stilling og Opholdssted angives i Parenthes; hvor det sidste ikke udtrykkeligen angives, er det Marhuus.

(Kjøbmand B. S.). 8. L. B. Husum (Pastor H. i Tranebjerg paa Samsø). 9. H. F. Jørgensen (Pastor J. i Mygind). 10. D. Meulengracht (Jernstøber M.). 11. A. Pedersen (Gaardmand P. Andersen i Malling). 12. P. D. La Cour (Pastor La C. i Helsingør). 13. Ch. W. Krieger (afd. Capitainlieutenant Kr.). 14. M. A. Haar (Pastor H. i Tødberg).

V Klasse.

1. J. Gaarn (afd. Skibscapitain G.). 2. N. S. Laurberg (afd. Procurator L. i Grenaa). 3. F. G. S. Villemoes (Etatsraad, Herredsfoged W.). 4. A. G. Elmquist (Broder til Nr. 3 i 6. Kl.). 5. P. J. H. S. Malling (Overauditeur, Birkedommer M. i Hammel ved Frijsenborg). 6. G. J. Barner (Particulier B. paa Skovgaard ved Viborg). 7. M. E. Kirketerp (Ritmester R. til Høgholm). 8. S. G. Bauditz (Ritmester B.). 9. J. E. J. Lindberg (Overlæge L.). 10. W. M. S. Thomsen (Kjøbmand Th. i Veile). 11. C. E. Moe (Ritmejster M.). 12. L. F. Pape (Overlærer P. ved Fristolen). 13. W. A. Nielsen (Proprietair N.). 14. D. J. L. Bruun (Pastor B. i Søvild). 15. A. M. G. Friis (Møller F. i Hylle). 16. C. F. D. Engberg (Proprietair E. paa Tousgaard). 17. J. J. Brøndsted (Pastor B. i Braa).

IV Klasse.

1. M. A. Berg (Pleisøn af Apotheker Nagaard). 2. A. D. B. Ingerslev (Prof., Rector J.). 3. J. F. F. Wichfeld (Kammerjunker, Capitain W.). 4. B. L. S. W. Janzen (Adoptivsøn af Pastor J. i Kolind). 5. J. Ch. L. Richter (pract. Læge N. i Grenaa). 6. A. J. B. Schäffer (Krigsraad, Districtslæge Sch. i Odder). 7. H. L. B. Hansen (Pedel H.). 8. N. B. Sontag (Syngelcærer S.). 9. P. M. Lunøe (Procurator L. i Grenaa). 10. Ch. Bagger (Procurator B. i Skanderborg). 11. N. B. C. Funch (Prof., Overlærer F.). 12. Ch. N. Boed (Pastor B. i Hornslet).

13. G. H. M. W. Arnø (Proprietair A. paa Selskab ved Skanderborg). 14. Ch. B. Pontoppidan (Pastor P. i Hyllested). 15. H. Brøchner (afd. Pastor B. i Vandborg). 16. Ch. Wiehe (afd. Dr., Overlæge W.). 17. L. Christensen (Kjøbmand Ch.). 18. Ch. F. Friis (Mægler F.). 19. H. L. S. Smith (Kjøbmand S.). 20. N. M. Jensen (Gjæstgiver J.). 21. N. P. A. Falslev (Skrædermester F.). 22. O. Jansen (Toldkontrolleur J. i Skanderborg).

III Klasse.

1. J. H. Ahnfeldt (Proprietair A. til Nugtved). 2. N. H. Th. Brøchner (Broder til Nr. 15 i 4. Kl.). 3. J. J. J. Møller (Kjøbmand M.). 4. J. M. Valeur (Broder til Nr. 5 i 7. Kl.) 5. H. B. Broge (Kjøbmand B.). 6. N. J. Bindesbøll (Kammeraad, Postmester B. i Silkeborg). 7. M. J. Lange (Kjøbmand H. L.). 8. M. G. F. Brøndsted (Jernbaneopsynsmann B.). 9. B. Ch. B. Frederiksen (Ritmester F.). 10. M. H. Lassen (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. B.). 11. Chr. F. Werner (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. A.). 12. Ch. J. N. Zielian (Procurator J. i Silkeborg). 13. B. D. Kjørboe (Møller K. i Skægsmølle). 14. A. P. Pauldan-Müller (afd. Pastor M. i Beder). 15. S. J. Boesen (Stiftsprovst B.). 16. H. Ch. Warming (Pastor W. i Vester-Alling). 17. S. P. J. Sartoroph (Lieutenant, Godseier S. paa Bosnæsgaard). 18. Ch. A. Lunøe (Broder til Nr. 9 i 4. Kl.). 19. J. L. Møller (Kjøbmand M. i Grenaa). 20. S. C. E. Friis (Stedson af Fuldmægtig Jespersen). 21. L. C. Moe (Broder til Nr. 11 i 5. Kl.). 22. G. S. Flensborg (Pastor F. i Haurum). 23. E. H. Meyer (Kjøbmand M.). 24. J. B. Pontoppidan (Broder til Nr. 14 i 4. Kl.). 25. A. N. Flensborg (Broder til Nr. 22). 26. Th. G. M. N. Wissing (Boghandler W.) 27. P. G. J. Olsen (Jægermester O. paa Meilgaard). 28. B. Ph. A. Leitner (Litteratus v. L.). 29. O. G. J. Müller (Veinspecteur M.). 30. G. E. E. Bodenhoff (Kammerjunker,

Overforster B. ved Stenderup i Nordslesvig). 31. A. J. G. Launy (Lærer L.).

II Klassé.

1. Ch. F. S. Flagstad (Bankbogholder F.).
2. A. Ch. C. E. Freiesleben (Mitmester F.).
3. J. Ingerlev (Pastor J. i Vestervig).
4. N. A. Meulengracht (Broder til Nr. 10 i 6. Kl.).
5. D. B. Boeck (Broder til Nr. 12 i 4. Kl.).
6. P. E. Hørning (Pastor H. i Borum).
7. H. C. A. Glæsel (Jernbaneinspecteur G.).
8. J. C. Bartholdy (Apotheker B. i Hammel).
9. P. M. Langballe (Kømmer L.).
10. P. G. La Cour (afd. Proprietair L. C.).
11. G. Glæsel (const. Districtsclæge G.).
12. C. D. Malling (Broder til Nr. 5 i 5. Kl.).
13. G. M. G. Petersen (Kjøbmand J. P. P.).
14. C. L. Galschiøt (Justitsraad, Amtsforvalter G. i Skanderborg).
15. C. H. B. Michaelsen (Lærer M.).
16. J. H. Stabell (Kjøbmand St.).
17. L. L. A. Ullstrup (Slibbygmester U.).
18. D. E. Henius (Possementmager H.).
19. N. Levin (Boghandler L.).
20. J. F. H. Schröder (afd. Pastor Sch. i Hjerlev).
21. C. G. Holm (Farver H.).
22. G. Warming (Bundtmager W.).
23. G. J. Andersen (Kjøbmand A.).
24. C. Budh (Particulier B.)
25. C. E. A. Malling (afd. Capitain og Kjøbmand M.).
26. N. P. Larsen (Gjæstgiver L.).
27. F. F. B. D. B. Bodenhoff (Broder til Nr. 30 i 3. Kl.).
28. G. H. Lange (Proprietair L. paa Kalbygaard).
29. B. Rose (Kjøbmand R.).

I Klassé.

1. P. P. Hovgaard (Adjunct H.).
2. B. A. Juul (Kjøbmand J.).
3. C. D. Th. Freiesleben (Broder til Nr. 2 i 2. Kl.)
4. C. G. F. Benzen (Snedker B.).
5. W. M. Sætorph (Broder til Nr. 17 i 3. Kl.).
6. D. Th. Petersen (Bager P.).
7. D. Lassen (Kjøbmand L.).
8. J. A. Brøchner (Boghandler B.).
9. H. St. Lykken (Kammerjunker, Mitmester L.).
10. J. P. G. Seiersen (Kjøb-

mand S.). 11. N. S. Boesen (Stiftsprost B.). 12. Ch. E. Friis (Broder til Nr. 20 i 3. Kl.). 13. C. Ch. Thomsen (Gartner Th.). 14. H. B. Nasmussen (Kammeraad R. paa Moesgaard). 15. C. Ch. Jensen (Slibscapitain J.). 16. N. H. H. Jensen (Adoptivbroder til Nr. 15.). 17. S. Kaas (Kjøbmand K.). 18. D. H. Honum (Kammeraad, Landinspecteur H.). 19. N. Ch. O. Nielsen (Bogtrykker Ni.).

V Realklasse.

A. 1. Ch. F. A. Bleghad (Kirkesanger og Skolesanger B. i Ørsted). 2. G. Th. B. Juul (Broder til Nr. 2 i 7. Kl. A.). 3. B. Ch. Budz (Broder til Nr. 24 i 2. Kl.).

B. 1. L. Th. Schytte (Alderdegns Sch.). 2. B. S. Haurovitz (Skuespiller H.). 3. M. Ch. Secher (Proprietair S. til Vedoe). 4. F. L. N. Walther (Forpagter W. paa Vilhelmsborg). 5. N. P. Woldum (Tømmermand W.). 6. C. Ch. W. Petersen (Proprietair P. til Holmstrupgaard). 7. W. Ch. Schröder (Architect Sch.). 8. W. J. B. Møller (Kjøbmand M.). 9. N. J. Werner (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. A.). 10. J. Ch. Theil (Bagermester Th.). 11. J. J. Jensen (Broder til Nr. 20 i 4. Kl.).

IV Realklasse.

1. L. F. Werner (Broder til Nr. 9 i 5. Realcl.). 2. D. H. Kjeldsen (Broder til Nr. 6 i 6. Kl.). 3. C. A. F. Jensen (Pastor J. i Houlberg ved Randers). 4. Ch. C. Güldencrone (Baron F. G. til Steenege). 5. A. Th. Møller (Pastor M. i Veilby). 6. A. J. Selmer (Broder til Nr. 5 i 6 Kl.). 7. N. A. C. Secher (Kjøbmand E. S.). 8. Ch. F. Friis (Godsforvalter F. paa Christinehøi).

III Realklasse.

1. J. F. Pape (Broder til Nr. 12 i 5. Kl.). 2. J. M. Frisch (Kjøbmand F.). 3. W. D. Bruun (Broder til Nr. 14 i 5. Kl.). 4. N. L. Stampe (Farver St.). 5. H. A. G. Nielsen (Broder til Nr. 13 i 5. Kl.). 6. G. Cortes (Skuespiller C.). 7. J. C. S. M. Engberg (Broder til

Nr. 16 i 5. Kl.). 8. D. G. S. Frideriksen (Kjøbmand F.).
 9. L. Arnzen (Broder til Nr. 7 i 7. Kl. A.). 10. F. B.
 Theilmann (Kjøbmand Th. i Logster). 11. A. Rasmussen
 (Broder til Nr. 14 i 1. Kl.). 12. Th. F. Lange (Broder til
 Nr. 28 i 2. Kl.). 13. C. W. A. Christensen (Proprietair
 Ch. til Missumgaard). 14. J. Larsen (Kjøbmand L. L.).
 15. A. R. Holm (Broder til Nr. 21 i 2. Kl.). 16. N.
 Sch. Nyland (Proprietair N.).

Af disse 186 Disciple have 102 deres Hjem i Larhuus
 By, 84 udenfor samme.

III. Lærerne, Fag- og Timefordelingen.

Skolen har i dette Åar lidt et stort Tab ved Overlærer Dr. Wiehes Bortgang. Dr. Wiehe havde allerede i tidligere Åar, som det vil være mange af disse Blades Læsere befjendt, lidt af Bryllvhed. I afvigte Efteraar blev han igjen betenklig angreben og maatte i en Maaned holde sig hjemme; fra Nytaar kunde han, med Undtagelse af nogle faa Dage, slet ikke varetage sine Embedsforretninger. Hans Krefter astoget stedse mere, og den 24de Marts hensov han, et Par Dage efter at han var bleven udnebnt til Rektor for Frederiksborg lærde Skole, der saaledes ikke engang lærte personligen at kjende den heit begavede Mand, som man maatte lykonske den til at have erholdt til Bestyrer. Dr. Wiehe var en Mand af ualmindelig Dannelsse og forstandig Indsigt i Alt, hvad der stod i Forbindelse med Skolens Gjerning og sande Tarr. Hans Undervisning var ombyggelig og klar, rolig og sikker, men beaandet af hans grundige Tænkning og store Kundskabsfylde. Disciplene erkendte derfor med Taknemlighed, hvor Meget de lærte under ham, imedens hans pletfrie Charakteer, hans Samvittigbedsfuldhed og strenge Pligtopfyldelse vandt ham deres Høiagtelse. Af sine Medlærere, som af Alle, der kjendte ham, var Dr. Wiehe

høit agtet og afholdt; hans Minde vil her bevares af Mange i taknemlig Grindring.

Under Dr. Wieses langvarige Sygdom og under den efter hans Død opstaaede Vacance blev hans Undervisningsfag fordele paa Adjunkerne Hovgaard og Kleisdorff samt (Grosst i VI Kl.) Rector. Det har ikke funnet undgaaes, at Undervisningen leed noget derved, da det fun i en Deel af Tiden var muligt for hine to Lærere at overtage alle de til Latin i V og VI Kl. henlagte Timer; at den ikke leed endnu mere, skyldes den Beredvillighed, hvormed de to nævnte Lærere overtog hūnt besværlige extraordinaire Arbeide. — D. 21de April blev Adjunct ved Domskolen i Slesvig, Cand. philol. A. Neergaard, som ved det af Fjenden understøttede Oprørspartie var fordreven fra sin Embedsstilling, constitueret som Adjunct ved denne Skole. Han tiltraadte sin Virksomhed her d. 1ste Mai og overtog for Resten af indeværende Skoleaar samtlige Dr. Wieses Fag.

Skolens Gymnastiklærer Lieutenant La Cour blev i Juli Maaned f. A. urentet forsæt til et andet Regiment og maatte saaledes forlade Byen, dog med det Ønske og Haab at komme her tilbage. Som hans Stedfortrædere ledede først Lieutenant Dahl Svemmeøvelserne, derpaa, da ogsaa han var draget vort med 3die Dragonregiment, Lieutenant Lillienkjold Øvelserne i Gymnastik. Siden faldtes ogsaa denne herfra, og da her ingen midlertidig Lærer var at faae, blev med Ministeriets Samtykke Øvelserne efter Nytaar suspenderede indtil Videre. Dette vilde forresten snart af sig selv være indtraadt, da Gymnastiklocalet i flere Maaneder har været taget til Bagtstue først af vores egne Tropper, dernæst af de fjendtlige, hvilke endnu i dette Dieblif have det i Besiddelse. — Øvelserne i Riffelskydning lededes i Efteraaret af Lieutn. Lillienkjold istedetfor den til et andet Regiment forsatte Mitmester Frederiksen; naar have de slet ikke funnet anstilles, da Geværer o. d. forlængst ere bortsendte i Anledning af Fjendens Nærmelse.

Fagene have isvrigt været fordelede paa Lærerne paa samme Maade som i sidstavigte Skoleaar, nemlig:

Nector Prof. Ingerslev: Latin og Græsk samt Oldsager i VII Kl., Franskt i V Realkl.	17	Timer ugl.
Overlærer Prof. Funch: Tysk i III—VI Kl. samt III—V Realkl.	22	— "
Overlærer Dr. Wiehe, fra 1ste Mai Adjunct Neergaard: Latin i V og VI Kl., Græsk i VI Kl.	23	— "
Overlærer Arnhen: Latin og Græsk i IV Kl., Græsk i V Kl.	19	— "
Adjunct Munch: Historie og Geographie i I Kl. samt i III—V Realkl.	22	— "
Adjunct Hovgaard: Historie i II—VII Kl., Geographie i II Kl., Tysk i I og II Kl., Hebraisk i VII Kl.	28	— "
Adjunct Erslev: Naturhistorie i I—VI Kl. og III—V Realkl., Geographie i III—VI Kl.	27	— "
Adjunct Warming: Geometrisk Tegning i III—V Realkl., Mathematik i IV—V Realkl., Naturlære i VII Kl. og V Realkl.	27	— "
Adjunct Schaldemose: Franskt i II—VII Kl. samt i III og IV Realkl.	24	— "
Adjunct Østermann: Mathematik i III—VII Kl. samt i III Realkl.	29	— "
Adjunct Gram: Religion i V—VII Kl., Dansk i IV—VII Kl. samt i IV og V Realkl.	19	— "
Adjunct Guldberg: Skrivning i I—IV Kl. samt i III—V Realkl., Tegning i I—III Kl. samt i III—V Realkl.	25	— "
Adjunct Kleisdorff: Latin i III Kl., Dansk i III Kl. og III Realkl., Engelsk i III—V Realkl.	26	— "

Adjunct Ingerslev: Religion i I—IV Kl.
samt i III og IV Realkl., Dansk og
Regning i I og II Kl. . . . . 33 Timer ugl.

Syngelærer Sontag: Sang . . . . . 6 — "
Gymnastiklærer Lieutn. La Cour . . . . . 6 — "

Fordelingen af Timerne sees af følgende Tabel:

Klasse	A. Studerende Klæsser.							B. Realklasser.			Ugentlige Timer.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	III.	IV.	V.	
Dansk	6	5	2	2	2	2	2	3	2	3	29.
Tysk	5	4	3	2	3	3		3	4	4	31.
Fransk	6	3	2	3	3	1		3	3	3	27.
Engelsk								4	4	4	12.
Latin			9	9	9	9	9				45.
Græsk				5	5	5	5				20.
Hebraisk								A 2			4.
								B 2			
Religion og Bi- belhistorie	3	2	2	2	2	2	2*	2	3		20.
Historie	3	2	2	2	2	2	3	3	3	A 1 2	26.
Geographie	3	2	2	2	2	2		2	2	2*	19.
Mathematik og Regning samst											
Astronomie og geometrisk	4	4	4	4	4	4	A 4	6	6	A 4 2	54.
Legning							B 4				
Naturlære							A 3				4
							B 3				10.
Naturhistorie	2	2	2	2	2	2		2	2	A 1 2	19.
Skrivning	4	3	2	1				3	2	1	16.**
Legning	2	2	2					2	2	1	11.**
Sang	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6.
Gymnastik	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6.
Sum	36	36	37	37	38	38	35	37	37	A 38 B 37	

*) Efter de paagjeldende Læreres Ønske have de to Afdelinger af denne toaarige Klasse i den største Deel af Skoleaaret i dette Tag været adskilte og havt hver sin Tid, hvis Antal saaledes egentlig har været 4 istedetfor 2.

**) I Skrivning og Legning har V Realcl. været combineret med IV Realkl.

IV. Underviisningen.

A. Ifelge Indstilling fra Skolen samtykkede Ministeriet i, at Assens's Lærebog i Bibelhistorie blev indført fra II Kl. af, samt at Adjunct Erslev's „De tre nordiske Riger“ benyttedes ved Underviisningen i Geographie i III og VI Kl.

B. I Henseende til Underviisningens Fremgang har dette Skoleaar ikke været blandt de heldige. Flere Sygdomstilfælde ere indtrufne i Lærerpersonalet: blandt Andet medførte Dr. Wieses langvarige Sygdom megen Forstyrrelse (s. ovenfor), og i 6 Uger var Rector ved Følgerne af et Fald forhindret i at komme paa Skolen, imedens han dog i sit eget Værelse, om end fordetmeste sengeliggende, kunde besørge alle sine Underviisningstimer. Der næst har Tidens Uro og den fjendtlige Occupation ikke funnet Andet end af og til forstyrre Noget af den Sindets Rø og Tankernes Samling fra Adspredelse, som hos Lærere og Disciple er en Betingelse for en fuldkommen heldig Fremgang af Skolens Gjerning. Men nogen betydelig Indflydelse paa denne have disse Omstændigheder dog ikke haft; med Undtagelse af et Par Dage, da det formedest nye fjendtlige Troppers Ankomst blev nødvendigt at afbryde Underviisningen ganske eller for nogle Timer, er denne blevet meddeelt regelmæssigen, og i intet Fag er af den Grund blevet læst synderlig Mindre end i de foregaaende Aar. Skolen har ogsaa hidtil beholdt sit Locale i uforstyrret Besiddelse, kun at Gymnastiksalen er besat af preussiske Soldater, hvilke vi maae finde os i at have til daglige Tilskuere under Ungdommens Ophold paa Legepladsen.

C. Udsigt over det i Skoleaaret Løste.

Dansk.

I Kl. Funchs, Møginds og Warburgs Lærebog er benyttet til Oplæsning, Analyse og Gjenfortælling; 24 af Digtenes bag i Bogen ere lært udenad. Det Væsentlige af Grammatiken er mundtlig gjennemgaaet. Ugentlig 2 Dictatstile. — II Kl. Samme Lærebog som i foregaaende Klasse. Bojesens

Grammatik, hvorfaf det Vigtigste er lært. Af Bojsens „Nye og gamle Viser“ ere 8 lært udenad. 2 Stile ugentlig, afverlende Dictat, Oversættelse fra Tydsk og Gjengivelse af lette Fortællinger.

A. Studerende Klasser. III Kl. Funchs Læsebog for Mellemkl. er benyttet til Oplæsning og Analyse; desuden er forelæst: Heibergs „Alferne“ og Dohleßschlägers „Den lille Hyrdedreng“. Af Holsts poetiske Læsebog ere nogle Digte lært udenad. Bojesens Sproglære er læst og repeteret. Stilene (1 ugentlig), deels skrevne paa Skolen, deels hjemme, have bestaaet i Oversættelse (fra Tydsk eller Fransk), Gjenfortælling og selvopfundne Smaahistorier over opgivne Emner. — IV Kl. Samme Læsebøger som i foregaaende og følgende Klasse. Den prosaiske Læsebog er blevet benyttet til Oplæsning, til Indøvelse af Orddannelseslæren o. s. v. Adskillige Digte, hvortil der er knyttet Bemærkninger om vedkommende Digters Hovedværker og Liv, ere læste udenad. Nordisk Mythologie efter Arnhzens Lærebog. En større islandsk Saga, „Erik og Abel“ og „Elverhøi“ ere forelæste. To Hjemmestile, især af fortællende Indhold, og to Stile paa Skolen (Oversættelser) ere skrevne maanedslig. — V Kl Det skriftlige Arbeide har været fordeelt ligesom i IV Kl. imellem Hjemmet og Skolen. Stilene have deels været af beskrivende Indhold, deels Oversættelser, deels Udtog af Læsebøger. Digte ere lært udenad, og Digtewærker af Dohleßschläger, Heiberg o. A. ere forelæst tilligemed et Par Sagaeer. Saavel her som i næste Klasse ere Disciplene jævnlig blevne øvede i Oplæsning. — VI Kl. Af Flors Haandbog i den danske Litteraturhistorie, der er blevet benyttet til Oplæsning, have Disciplene tilsyneladt sig Biographierne. De have oplæst og oversat de svenske Stykker og gjennemlest Sprogprøverne af Islandsk og ældre Dansk. To Stile om Maaneden af beskrivende eller lettere raisonnerende Indhold. Lardalernes Saga er læst efter N. M. Petersens Bearbeidelse. Til Op-

læsningen af Dehlschlägers og andre Digtteres Værker er føjet en Charakteristik af de forskjellige Digtarter. — VII Kl. Den danske Litteraturhistorie er gjennemgaaet fra K. L. Rahbek til Dehlschlägers Død, og Fremstillingen har bestandig sluttet sig til Værker, som enten var Disciplene bekjendte fra tidligere Klasser, eller som ere blevne oplæste i nærværende. Af Hamme-richs svenske Læsebog er omtrent Halvdelen læst. Afhandlinger af Heiberg, Mynster, N. M. Petersen og Flere ere gjennemgaaede som Mønstre paa prosaisk Fremstilling. 2 Stile maanedlig.

B. Realklasser. III Realkl. Funchs Læsebog for Mellemkl. er benyttet til Oplæsning og Analyse; af Holsts poetiske Læsebog ere nogle Digte lært udenad. Bojesens Sprøglære læst og repeteret. 1 Stil hver Uge; Opgaverne have været af lignende Art som i III stud. Kl.; her ogsaa Oversættelse fra Engelsk. — IV Realkl. Samme Læsebøger som i foregaaende og næste Klasse; Fremgangsmaaden som i IV stud. Kl. Ligesom i den følgende Kl. ere Stilene — 4 om Maanednen — blevne skrevne deels paa Skolen og deels hjemme. Nordisk Mythologie efter Arentzens Lærebog. — V Realkl. Læreren har stræbt at gjøre Disciplene bekjendte med de vigtigste Værker og Forfattere i den poetiske Litteratur. Der er givet en Oversigt over den græske Mythologie (efter Brohm). 4 Stile ere skrevne maanedlig; i Allmindelighed har øverste Afdeling haft særegne Opgaver. Ævrigt som i V studerende Kl.

Tyds.

I Kl. Mungs Læsebog for de lavere Klasser S. 34—93. Efter Mungs og Funchs Boiningslære: Artiklerne, Pronominerne, Talordene, Hjelpeverbene, den regelmæssige og den uregelmæssige Conjugation samt Präpositionerne. Af Tùrs og Mungs Materialier: Nr. 1—5, Stykker af Nr. 6—13, Nr. 14, 16 a, Noget af 15 og 16 b. — II Kl. Samme Læsebog S. 86—152. Af Boiningslæren det Væsentligste lært og repeteret; af Materialierne Nr. 22—43, 46 samt Stykkerne af Nr. 47—51.

A. Studerende Klasser. III Kl. Af Hjorts Læsebog er læst S. 21—74. Af Jürs og Rungs Materialier er gjennemgaaet: Nr. 16 a—18 b, 19—22 og 31—43. Beiningslæren repeteret. — IV Kl. Af samme Læsebog er læst: S. 78—87, 113—127, 134—145 og 186—194. Beiningslæren repeteret, de vigtigste Regler af Ordfeiningslæren gjennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile efter Lorenzens Stiløvelser, omrent 1 hver tredie Uge. — V Kl. Af samme Læsebog: S. 108—109, 113—134, 146—157, 187—195 og 267—273. Af Jürs og Rungs „Deutsche Dichter“ er læst: Urians Reise um die Welt, Rheinweinlied, das Lied vom braven Manne, der Kaiser und der Abt, Erfkönig og der Zauberlehrling. Formlæren er repeteret og alle vigtigere Regler gjennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile efter Lorenzens Stiløvelser, hvorfaf der er skrevet i Alt 19. — VI Kl. Af samme Læsebog: S. 392—415, 548—64, 565—585, 586—598, 599, 602—610, 438—50, endvidere de 3 første Aften af Schillers Wilhelm Tell og en-deel Digte efter Jürs og Rungs Deutsche Dichter. Beiningslæren er repeteret, Ordfeiningslæren gjennemgaaet efter Rungs Syntax. Stil (i Alt 29) efter Lorenzens Stiløvelser, desuden af og til extemporal. Hjemme have Disciplene læst større eller mindre Stykker af tydsk Forfattere.

B. Realklasser. III Realkl. Af Jürs og Rungs Læsebog for Mellemklasserne er læst: S. 1—16, 109—116, 131—153 og 157—159. Af Jürs og Rungs Materialier: Nr. 16 a—16 c, 17, 19, 20—21, 30—38. Beiningslæren repeteret. — IV Realkl. Af samme Læsebog er læst: S. 1—16, 89—99, 109—125 og 131—159. Beiningslæren repeteret, de vigtigste Sætninger af Ordfeiningslæren gjennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile, hvorfaf der er skrevet i Alt 20. — V Realkl. B. Af samme Læsebog: S. 183—188, 188—192, 192—196, 196—199, 310—339, 348—355 og 355—360. Af Jürs og Rungs

Deutsche Dichter er læst: Urians Reise um die Welt, der Kaiser und der Abt og der Zauberlehrling. A. Af samme Læsebog: S. 1—27, 47—67, 131—159, 28—35, 89—131, 159—176, 183—199, 270—274, 280—286, 310—334 og 348—360; endvidere af Schillers Wallenstein: Wallensteins Lager og de to første Akter af Die Piccolomini. Begge Afdelinger: Bøningsslæren fuldstændig efter Nung, det Vigtigste af Ordfeiningsslæren efter Nungs Syntax (yngste Afdeling dog kun til Side 31). Stiil (i Alt 30) efter Lorenzens Stiiløvelser, af og til extemporal.

A. m. De striftlige Øvelser have iaa ikke haft den samme Udstrekning som sædvanlig, baende fordi Diensvaghed i Bintertiden har lagt Læreren Hindringer i Veien for at rette Stile, og paa Grund af den Indflydelse, som Tidsforholdene i det Helle og navnlig Forholdene he i Byen have udøvet.

Fransk.

II Kl. Ahns Læsebog S. 1—56, dog af nogle danske Stykker kun de 4 første Linier. Borring's Manuel des enf. S. 1—41. Af Ingerslevs Grammatik: Talordene, Pronominerne, Hjelpeverbene samt den regelmæssige Conjugation. Øvelser i at affskrive Fransk.

A. Studerende Klasser. III Kl. Borring's Manuel des enf. S. 87—90, 109—134. Ahns Læsebog S. 79—86.

Af Ingerslevs Grammatik § 46—55, 60—101 (d. e. næsten alt det af Formlæren, som ikke allerede var læst i II Kl.). —

IV Kl. Ingerslevs Læsebog S. 37—39, 41—65. Ingerslevs Materialier (med tilsvarende Grammatik) S. 20—27. Nogle Digte og lette Fortællinger lærté udenad. — V Kl. Ingerslevs Læsebog S. 203—232, 254—289. Tildeels paa egen Haand har Klassen læst og repeteret af Souvestre's „Dans la Prairie“ S. 102—144, 67—81. Ingerslevs Grammatik § 118—140 (d. e. Syntaren indtil Verbernes Tider), de tilsvarende Stykker af Ingerslevs Materialier. Nogle Digte og Fortællinger ere lærté udenad. — VI Kl. Ingerslevs Læsebog S. 189—199, 259—289, 294—314, 316—328,

331—339, 365—374, 386—391, 416—432, 442—447.
 Af Couvestre's „Dans la Prairie“ have Disciplene paa egen
 Haand læst S. 36—66, 119—143, 231—251. 1 Time om
 Maanedens er anvendt til Examination heri. Efter Ingerslevs
 Grammatik Formlæren og, med Forbigaaelse af et Par Ca-
 pitler, det Vigtigste af Syntaxen.

B. Realklasser. III Realkl. Borrings Manuel des
 enf. S. 81—91, 109—131. Ahns Læsebog, de danske Stykker
 Nr. 26—48. Ingerslevs Grammatik § 46—56, § 60—96
 og de uregelmæssige Verber. — IV Realkl. Ingerslevs Læse-
 bog S. 33—65; tildeles paa egen Haand af „Dans la Prairie“
 S. 101—135. Af Ingerslevs Materialier fra Stykke 20 til
 Verber paa oir. Efter Ingerslevs Grammatik de regel- og
 uregelmæssige Verber. Nogle Digte og lette Fortællinger læste
 udenad. — V Realkl. Hele Klassen har læst af Ingerslevs
 Læsebog S. 162—189, 202—258, A (den ældre Afdeling)
 desuden, saaledes at der examineredes i Lectien (sædvanlig 1 Side)
 heri i Begyndelsen af hver Time, S. 341—373 og S. 380—391.
 I de fleste Timer blev nogen Tid desuden anvendt til extem-
 poral Oversættelse, ved hvilken man gjennemgik S. 202—225,
 hvilket Afsnit siden er repearet statarisk og (s. ovenfor) opgives
 til Examen. Af Grammatiken har hele Klassen repearet Form-
 læren og læst Ordfoiningslæren indtil Verbernes Tider; A har
 desuden læst det Øvrige af denne; begge Dele ere blevne ind-
 svede ved mundtlig Oversættelse af Ingerslevs Materialier (de
 Exempler, som ved den statariske Læsning blevne forbigaade, medtages fordetmest extemporal).

Engelsk.

III Realkl. Listovs Læsebog 1ste Afdel. S. 1—32.
 Listovs Elementarbog S. 1—23. — IV Realkl. Listovs
 Læsebog 1ste Afd. S. 32—51; Marryat: Percival Keene
 S. 1—69. Listovs Elementarbog S. 30—44. Lassens Opgaver
 S. 1—20. 1 Stiil hver Uge (iaf 36). — V Realkl. Begge
 Afdelinger have læst: Listovs „Stories and Sketches“ S. 1—12,

25—54, 78—88, 146—166; A desuden repeteret Dickens: A Christmas Carol. Cursorisk har A læst Percival Keene S. 1—77; af B har den ene Halvdeel læst Marryats: The Children of the New-Forest S. 195—298; den anden Halvdeel Marryats: „The Mission“ S. 50—144. Lassens Opgaver ere benyttede mundtligt og skriftligt; 1 Stiil om Ugen (i alt 38). Mariboes Formlære.

Latin.

III Kl. Borgens Læsebog §§ 1—36; desuden 20 Fabler. Af Madvigs Grammatik er det Vigtigste af Formlæren læst og repeteret; af Ordfeiningslæren ere de Negler mundtlig meddelelte, hvortil Læsebogen har givet Anledning. — IV Kl. Borgens Læsebog 5te Afsnit fra 24de Fabel; Jul. Cæsar Bell. Gall. 4de Bog; Phœdrus (Mellers og Thomsens Udvælg) Fab. 11—30. Af Madvigs latinske Sproglære, 4de Udgave, er det Vigtigste af Formlæren repeteret med en Deel Udvældelser; af Ordfeiningslæren er læst og repeteret det Meste af første Afsnit og af andet Afsnit § 289—95, 313, 327—31, 349—52, 365—67, 372—74 med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger. Ugentlig ere to Stile skrevne (i alt 80 Stile). Hertil benyttedes især Trojels Materialier, som ogsaa ere brugte til mundtlig Oversættelse paa Latin. — V Kl. Jul. Cæsar Bell. Gall. 1ste og 4de Bog; Cicero's Tale pro Deiotaro; Ovids Metamorph. efter Blochs Udvælg: Deucalion, Ocyrrhoe og Europa (c. 240 Vers) Til Examens opgives iaaar kun det af Cicero og Ovid Læste. Af Madvigs latinske Sproglære er Formlæren repeteret med enkelte Udvældelser; dernæst er af Ordfeiningslæren § 371—453 læst i Sammenhæng, med Forbigaaelse af enkelte Negler og mange Anmærkninger. Af de 3 ugentlige Stiletimer ere i den Tid, Undervisningen har funnet fortsættes regelmæssigen, de to (sammenhængende) benyttede til at skrive en Stiil paa Skolen, den 3de til mundtlig Stiil, hvorefter Disciplene hjemme have skrevet det saaledes gjennemgaaede Stykke. Trojels og Ingerslevs Materialier ere benyttede. — VI Kl. Cicero's Tale pro Milone;

Virgils *Aeneid*. 2den Bog; *Livius Hist.* XXI, Cap. 1—31. Til Examen opgives kun det af *Livius* og *Virgil* læste. Til Exttemporalæsning er benyttet Flemmers Udvalg af *Sølvalderens* pros. Forff. Af Madvigs latinske Sproglære er Formlæren og Ordfeiningslærens andet Afsnit Cap. 1—6 repeteret med adskillige Udvidelser. Stil som i 5te Klasse (efter Ingerslevs Materialier). — VII Kl. Statistik er læst: *Livius Hist.* 2den Bog; A desuden 1ste Bog fra Cap. 45 (Cap. 1—44 var læst i VI Kl.), imedens B samtidigen læste *Cicero's* 2den og 4de Tale imod *Catilina* (1ste og 3die Tale bare læste i VI Kl.). Fremdeles: *Cicero Dispp. Tuscul.*, 1ste og 2den Bog; *Tacitus Annal.* 2den Bog; *Virgil. Aeneid.* 3die og 6te Bog. Øverste Afdeling (A) har desuden i en særskilt Time ugentlig (i hvilken B beskæftigedes med latin Stil) repeteret det tidligere Læste, som opgives til Afgangsexamen. Exttemporalt er læst Lidt i Flemmers Udvalg af *Sølvalderens* Skribenter, af hvilken Bog Skolen eier endel. Exemplarer, saa at Disciplene ikke behøve at anskaffe den. Endvidere er læst Bojejens romerske Oldsager med Forbigaaelse af Adskilligt. Til Stil og Version er anvendt 2 Timer ugentlig (i Allmindelighed have de to Afdelinger haft hver sin Opgave); der er præsteret henved 60 skriftlige Arbeider (under Rectors Sygdom havdes kun mundtlig Stil). — Til Afgangsexamen opgiver Klassens øverste Afdeling: *Livius*: 1ste og 2den Bog; *Tacitus*: *Annal.* 2den og 15de Bog; *Cicero*: Talerne mod *Catilina* og for *Noscius Amer.*; *Cicero*: *De amicitia* samt *Dispp. Tuscul.* 1ste og 2den Bog; *Horats*: Brevene og et Udvalg af *Odeerne* I. 1, 2, 6, 9, 10, 22, 27, 30, 32; II. 2, 6, 13, 14, 16, 18, 19, 20; III. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 16, 18, 22, 27, 30; IV. 2, 5, 6 samt *Carmen secul.*; *Virgil. Aeneid.* 2den, 3die og 6te Bog.

Græsk.

IV Kl. Af Bergs Formlære er læst og repeteret det Vigtigste af Lydlæren og af Beviningslæren. Grammatiken er

indøret ved Læsning af Bergs Læsebog, 1ste Udgave, forfra til S. 43, med Forbigaaelse af endel Exempler. — V Kl. Af Bergs Læsebog, 2det Mars Cursus, er læst og repeteret 4de Afsnit, af Xenophons Anabasis 2den Bog. Til Examen opgives iaar kun det af Xenophon Læste. Af Bergs (med Oversidderne Tregders) Formlære er læst og repeteret Lydlaeren og Briningslæren med Forbigaaelse af Endel. Af Orddannelseslæren ere kun enkelte Paragrapher læste. Endel syntaktiske Regler ere meddeleste mundtlig under Læsningen. — VI Kl. Xenophons Anabasis 2den Bog; Homers Odyss. 9de og 10de Bog; Herodot Hist. 9de Bog, Cap. 1—20. Tregders græske Formlære er repeteret. Til Examen opgives iaar kun det af Homer og Herodot Læste. — VII Kl. Statarisk er læst: Herodot: 8de Bog; Plato: Apologien og Krito; Homer: Odyseen 11te Bog, Iliaden: 12te Bog. A har desuden repeteret det tidligere Læste, forsaa vidtsom det opgives til Afgangsexamen. Det Vigtigste af Madvigs græske Ordfoiningslære saavelsom af Bojesens Oldsager er læst, desuden er Mythologien (efter Trægder) repeteret og oplyst ved Forevæssningen af Afbildninger o. s. v. — Til Afgangsexamen opgiver overste Afdeling: Herodot: 8de og 9de Bog; Xenophon: Memorab. Socr. 1ste og 2den Bog; Plato: Apologien og Krito; Homer: Iliaden 3die, 4de, 10de og 12te Bog, Odyseen 9de, 10de og 11te Bog.

Hebraisk.

VII Kl. B. Cap. I—XII af Genesis. Whittes Grammatik indtil de uregelmæssige Verber. — A. 40 Capitler af Genesis. Whittes Grammatik.

Religion.

I Kl. Hele Balslevs Bibelhistorie, Luthers Katechismus: de 10 Bud og Fadervor. Nogle Psalmer. — II Kl. Assens's Bibelhistorie S. 1—61. Balslevs Lærebog § 1—54. Nogle Psalmer.

A. Studerende Klasser. III Kl. Müllers Bibel-

historie S. 85—122, 145—152 og 157—163. Balslevs Lærebog § 55—100. Bibellæsning (Lucas's Evangelium) og Psalmer. — IV Kl. Müllers Bibelhistorie S. 167—245. Hele Balslevs Lærebog. Bibellæsning (Apostlenes Gjerninger). Psalmer. — V Kl. Müllers Bibelhistorie S. 245—342. Kurz's christelige Religionslære forfra til S. 78. Bibellæsning (Matthæi Evangelium), nogle Psalmer. — VI Kl. Hele Herslevs Bibelhistorie. Kurz's Lærebog S. 94—171. Bibellæsning (Johannes's Evangelium og Apostlenes Gjerninger). — VII Kl. A. Lisco den christelig-apostoliske Troesbekjendelse, hele Bogen; Matthæi Evangelium i Grundsproget. B: Lisco fra „Freßens Samfund“ til Enden. Matthæi Evangelium i Grundsproget, forfra til Cap. 15. B har desuden læst Johannes's Breve, nogle Capitler af Apostlenes Gjerninger o. al. cursorisk i Grundsproget. Ved given Lejlighed har Læreren meddeelt Skildringer af betydningsfulde Begivenheder og Personligheder af Kirkehistorien.

B. Realklasser. III Reakk. Müllers Bibelhistorie S. 85—122, 145—152 og 157—163. Balslevs Lærebog § 55—100. Bibellæsning og Psalmer. — IV Reakk. Hele Müllers Bibelhistorie (dog med Forbigaaelse af enkelte Afsnit) og hele Balslevs Lærebog. Bibellæsning og Psalmer.

Historie.

I Kl. Ingerslevs fragm. Historie: Oldtiden o: S. 1—85; fremdeles Fortællinger af Nordens Oldtid og Middelalder S. 92—103. — II Kl. Ingerslevs fragm. Historie: Middelalderen og den nyere Tid (dog er der kun repeteret til 1815).

A. Studerende Klasser. III Kl. Oldtidens Historie til det romerske Keiserdomme, efter Røfods Udtog. — IV Kl. Den romerske Kejsertid samt Nordens Historie, efter samme Lærebog. — V Kl. England, Frankrig, Portugal, Spanien og Italien indtil 1789, efter samme Lærebog. — VI Kl. England, Frankrig, Portugal, Spanien, Nederlandene og Schweiz fra 1789, dertil hele Tyskland, Italien, Ungarn, Polen

og Preussen, efter samme Lærebog. — VII Kl. B. Danmarks Historie efter Fabricius's og Oldtidens efter Bohrs Lærebog. A. Hele Verdens- og Fædrelandshistorien, efter samme Lærebøger.

B. Realklasser. III Realkl. Rosfods fragm. Hist.: Oldtiden og Middelalderen. Allens Danmarks Historie: Indledningen og første Tidssrum, med Forbigaaelse af det Meste af de Stykker, der omhandle den indre Udvilning. — IV Realkl. Rosfods fragm. Hist.: Oldtiden og Middelalderen. Allen: Tredie Tidssrum og af fjerde Tidssrum indtil 1730, med Forbigaaelse af nogle Stykker. — V Realkl. B. Rosfod: den nye Historie indtil 1815. Allen: Tredie og fjerde Tidssrum. A. Hele Rosfods fragm. Hist. og hele Allens Danmarks Historie.

Geographie.

I Kl. Rosfods Geographie for Begyndere: Europa indtil Østerrig. — II Kl. Efter samme Lærebog den almindelige Indledning samt fra Keiserdømmet Østerrig til Bogens Slutning.

A. Studerende Klasser. III Kl. Erslevs „De tre nordiske Riger“ med Forbigaaelse af adskillige Partier; Rusland og Preussen efter Welschow. — IV Kl. Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz, Østerrig, de britiske Øer, den pyrenæiske Halvs og Italien efter Welschow. — V Kl. De britiske Øer, Østerrig, Sydeuropa, Asien og Afrika efter Welschow. — VI Kl. Hele Geographien efter Welschow; „Den danske Stats Geographie“ af Erslev.

B. Realklasser. III Realkl. Rimelstsads mindre Lærebog: Af Indledningen S. 1—19, hvoraf dog kun er repeteret det, der angaaer Europa. Fremdeles Nord-, Øst- og Vest-europa. — IV Realkl. Samme Lærebog: Syd- og Mellem-europa, Asien og Afrika. — V Realkl. B. Welschows Lærebog: Østerrig, Tyrkiet, Grækenland og Slutningsbemærkningerne om Europa; fremdeles Asien, Afrika og Nordamerika. A. Hele Welschows Lærebog.

Naturhistorie.

I Kl. Af Krøyers mindre Lærebog er læst Astronomien og Pattedyrene, desuden er der mundtlig givet en Oversigt over de vigtigste Dyr og Planter. — II Kl. Lütkens Begyndelsesgrunde fra Åberne til Klattrefuglene.

A. Studerende Klasser. III Kl. Sammes Lærebog fra Klattrefuglene til de lavere Dyr. — IV Kl. Sammes Lærebog fra Fiskene til Slutningen. — V Kl. Speciel Botanik efter Petit. — VI Kl. Repetition af hele Botaniken og Zoologien.

B. Realklasser. III Realkl. Lütkens Begyndelsesgrunde fra Klattrefuglene til de lavere Dyr. — VI Realkl. Samme Lærebog fra Fiskene til Slutningen. — V Realkl. B. Speciel Botanik efter Petit. A. Repetition af hele Botaniken og Zoologien.

Naturlære.

A. Studerende Klasser. VII Kl. B. Ørsted's Naturlære indtil almindelig Bevægelseslære. Varmen og Meteorologien efter Petersens Lærebog. A. Ørsted's Naturlære fra sammensat Bevægelse; Varmen og Meteorologien efter Petersens Lærebog. Astronomien efter Mundts Ledetraad. Det forhen læste repeteret.

B. Realklasser. V Realkl. Silfverbergs chemiske Physik og Johnstrups Chemie. Østerste Afdeling har repeteret det forhen læste.

Mathematiske Discipliner og Geometrie.

I Kl. De fire Regningsarter med Brøk. — II Kl. Reguladetri.

A. Studerende Klasser. III Kl. Steens elementaire Arithmetik indtil Division af en Sum. Regning: Sammensat og ombendt Reguladetri og Procentregning. — IV Kl. Steens elementaire Arithmetik fra Division af en Sum indtil Enden. Mundts Geometrie indtil Cirklen. — V Kl. Steens elementaire Algebra: Potens, Rød, Potens i udridet Betydning. Mundts Geometrie fra Cirklen til Chorders Beregning. Op-

gaver hjemme hver anden Uge. — VI Kl. Steens elementaire Algebra fra Logarithmer indtil Enden. Mundts Geometrie fra Chorders Beregning indtil Enden. Opgaver hjemme hver anden Uge. — VII Kl. Overste Afdeling: Repeteret Arithmetiken, Geometrien, Stereometrien og Trigonometrien. Nederste Afdeling: Mundts Stereometrie indtil første Tillæg. Ramus's Trigonometrie. Hele Klassen Opgaver hjemme 1 Gang om Ugen.

B. Realklasser. III Realkl. Steens elementaire Arithmetik indtil Division. Regning: Sammensat og omvendt Reguladetri og Procentregning. Mundts Geometrie indtil Cirklen. Geometrisk Tegning. — IV Realkl. Steens elementaire Arithmetik fra Division til Enden. Mundts Geometrie (sidste Udgave) fra Cirklen til den retvinklede Trekant. Procent- og Rentesregning. Geometrisk Tegning. — V Realkl. Projections-tegning. Regning. Overste Afdeling: Steens elementaire Algebra indtil Logarithmer; repeteret det forhen Læste. Mundts Geometrie repeteret. Opgaver. Nederste Afdeling: Steens elementaire Algebra indtil Logarithmer; repeteret det forhen Læste. Mundts Geometrie (sidste Udgave) fra den retvinklede Trekant til Lignedannethed. Opgaver deels paa Skolen, deels hjemme.

V Skolens Bibliothek og videnskabelige Samlinger.

Bibliotheket har i Løbet af indehørende Skoleaar modtaget den Tilvært, som nedenstaende Fortegnelse udviser.

I. Matematik, Naturvidenskab o. d.

Bromander, A. P. W., Journal og Cassabog o. s. fr. Åbh., 1861. B. 4.
Hartwig, G., Underverdenen med dens Skatte og Vidunder. Åbh., 1863. C. d. 203.

Prosch, B., Dyrerigets Naturhistorie. Åbh., 1851. C. d. 204.
Schleiden, M. J., Menneskeslægtens Elde, Urernes Oprindelse og
Menneskets Plads i Naturen. Overs. af R. Barberg. Åbh., 1864.
C. d. 205.

- Thornam, A., Naturkræsterne i Menneskets Tjeneste. Åbhvn., 1863.
C. e. 50.
- Tychsen, C., Samling af stereometriske Opgaver. Åbhvn., 1859.
C. a. 168.
- , Samling af Ligninger, henhørende til det elementære Cursus. Åbh., 1862. C. a. 169.
- Vaupel, Chr., De danske Skove. Åbh., 1863. C. d. 202.
- Orsted, U. S., Om Sygdomme hos Planterne, som forårsages af Snyltesvampe. Åbh., 1863. C. d. 206.

II. Historie og Geographie m. m.

- Ågren, Geografisk Konstruktions-beskrifning. Stockholm, 1850.
C. n. 274.
- Allen, C. F., Haandbog i Fædrelandets Historie, 6te Udg. Åbh., 1863.
C. b. 349.
- Annales regum Mauritanie a condito Idrisidarum imperio ad annum fugae 726.* Ed. C. G. Tornberg. T. I—II. Ups., 1843—45. B. 604.
- Chemniß, B. Ph., Königl. Schwedischen in Deutschland geführten Krieges 3. u. 4. Theil. Stockholm, 1855. A. 163.
- Engelhardt, C., Thorsbjerg Mosefund. Åbh., 1363. A. 164.
- Erslev, Edv., De tre nordiske Rigers Geographie. Åbh., 1863. C. n. 275.
- Espolin, J., Islands árbækur í söguformi. D. X—XII. Kpmh., 1843—55. B. 605—7.
- Falkman, L B., Upplysningsar om kronans, presterskabets och kyrkornas inkomster af andeligt gods uti Skåne, Halland och Blekinge från äldre tider til År 1660. 1—2 Dl. Lund, 1848. C. c. 26—27.
- Handlingar rörande Sveriges indre förhållenden under Konung Gustav I. Bd. I—II. Stockholm, 1841—45. C. c. 24—25.
- Hildebrand, B. E., Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. Stockholm, 1860. C. m. 140.
- Ingemann, B. S., Tilbageblif paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811 til 1837. Udg. og lebsaget af en Esterstrift af J. Galstjøt. Åbh., 1863. C. m. 139.
- Kiepert, H., Historisch-topographischer Atlas von Hellas u. den hellenischen Colonien in 24 Blättern. Berlin, 1846. A. 161.
- Rjær, D., Studier af Oldtidslivet og Oldtidshistorien. Åbh., 1864. C. a. 487.
- Königsfeldt, J. P. J., Genealogiske Tabeller over den oldenborgske Stamme. Åbh., 1846. A. 162.
- Lind, A., Minnen från ett 3-årigt vistande i Engelsk örlogstjänst 1857—59. 1—2 Dl. (1 Bd.) Stockholm. C. o. 218.

- Oppermann, R. Th., Esterretning om de borgerlige Klostre. Åbh., 1863. C. b. 351.
- Rigsraadstidenden. 5te ordentl. Samling, 1863. 1—2 Bd. Åbh. B. 608—9.
- Rimestab, Geogr. Lærebog til Skolebrug. 2. Udg. Åbhvn., 1863. C. n. 272.
- Nerdam, H. J., Kjøbenhavns Kirker og Klostre i Middelalderen. Åbh., 1859—63. C. b. 350.
- Sköldberg, P. B., Beskrifning öfver den skandinaviska Halften. Stockholm, 1846. C. n. 273.
- Stats-Verkets inkomster och utgifter*, sådanne de blifvet beräknade af rikets ständer för år 1810 och följande år. Tabel Nr. 1—28. A. 165.
- Svenska kongl. Myntkabinetts Tom. I—II (anglo-sachsiska, beskrifna af Bror E. Hildobrand, kufiska; beskrifna af C. J. Tornberg. Upsaliæ, 1848. B. 41—42.
- Thorßen, P. G., De danske Runemindesmærker 1. Udg. (de slesvigiske). Åbh., 1864. B. 610.
- Wedel, J., Den sønderjydiske Kirkes Historie. 1. Udg. Åbh., 1863. C. b. 352.
- Worsaae, J. J. A., Den danske Erobring af England og Normandiet. Åbh., 1863. C. b. 348.

III. Philologie og Sprogvidenſkab.

- Codex argenteus s. sacrorum evangeliorum versionis Gothicæ fragmenta*. Ed. A. Uppström. Ups., 1854. Decem codicis argentei folia rediviva, ed. A. Uppström. Ups., 1857. B. 57—60.
- Fridriksson, H. K., íslenzkar rjettritunarreglur. Reykjavík, 1859. C. 245.
- Gislason, K., um frumparta íslenzkar tungu í fornold. Kphm., 1846. C. 244.
- Jversen, C., Þortfattet íslenskt Formlære. Åbh., 1864. C. 246.
- Kort Udsigt over det philologisk-historiske Samfunds Virksomhed i Narene 1854—59. 1. 104.
- Munch, P. A., Det gothiske Sprogs Formlære med forte Læsestykker og Ordregister. Christiania, 1843. C. 240.
- Rhetores latini minores, emend. C. Halm. Lips., 1863. C. b. 703.
- Rydqvist, Joh. E., Svenska språkets lagar. 1—2 Bd. Stockholm, 1850—57. C. 242—43.
- Uppström, A., Fragmenterna af Matthæi Evangelium på Götiska jemte ordförklaring och ordböjningslära. Up:ala, 1850. C. 24.
- Westphal, N., Harmonie u. Melopoeie der Griechen. Leipzig., 1863. H. 198.

IV.

a) Pædagogik og Skolevæsen.

Instruction i Skydning m. m., udarbeidet for de danske Skyttesoreninger af Centralcomiteen. 1863. Åbh., 1863. C. 382.

Kjær, O., Om Sprogundervisningen i de lærde Skoler og dens Indsydelse paa Skoleplanen. Åbh., 1860. C. 383.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har som sædvanlig tilsendt Skolen Programmer fra Universitetet, fra Skolerne i det danske Monarchie for 1863, samt for de norske og svenske Skoler for 1862, af hvilke følgende indeholder Afhandlinger:

1. Indbydelsesfriftet til Universitetets Reformationsfest 1862 (J. S. S. Steenstrup, Et Blik paa Natur- og Oldforskningens Forstudier til Besvarelseren af Spørgsmålet om Menneskeslægtenes tidligste Opræden i Europa). — Indbydelsesfriftet til Festen i Anledning af Kongens Hødselsdag 1862 (A. F. Mehren, Syrien og Palestina, Studie efter en arabisk Geograph fra Slutningen af det 13de til Beg. af det 14de Aarhundrede, med en Indledning); 1863 (L. Ussing, Prove paa en Fremstilling af Grækernes og Romernes hunslige og private Liv).

2. Narhuis (O. A. Høvgaard, Gotsfred, Underkonge i Jylland, mod Carl d. Store, romersk Keiser. II); Altona (C. F. E. Jasper, Des Aristophanes Urtheil über die drei großen Tragiker Athens); Glückstadt (P. H. Jessen, Zu Platons Protagoras); Haderslev, (S. B. Thrigé, Bidrag til Haderslev lærde Skoles ældre Historie); Herlufsholm (Listov, Nogle bemærkninger om Oldnordisk som Læresag i de lærde Skoler); Kiel (Trede, Qua arte Hecuba Euripidea composita sit); Kjøbenhavn (M. Hammerich, Dohlenschlägers Ungdom); Lyngby (Langhoff, Hist. Beretning om det kong. Skolelærerseminarium i L.); Meldorf (C. Harries, Über Art u. Wesen der alten Griechen); Odense (S. Broberg, Hotel Rambouillet. Et Billede fra Selvfælvet i Frankrig paa Ludvig den Trettendes Tid); Plön (Kuphaldt, Die Flora von Plön); Manders (H. H. Whittle, Selvplageren, overs.); Næheburg (Frahm, Über die Bedeutung der griech. Opfer); Nendsburg (Bohstedt, De rebus capitalibus Atheniensium, quæ τῶν φορικῶν nomine comprehenduntur); Næsby (J. E. Hundrup, Biographiske Førerretninger om dimitterede Disciple fra Slagelæge lærde Skole, 2. h.); Ronne (J. P. Bang, Kong Agis d. Tredie af Sparta); Slesvig (P. H. Grünfeldt, Elementarcursus der Geometrie); Slagelæge (R. H. Schow, Om Divisionsrest; Primtal); Sorø (E. Bojesen, Nogle Ord til Uffsted); Viborg (A. Geddersen, Til Bloddyrfannen omkring Viborg).

3. Drammen (Fortegnelse over Skolens Bogsamling, forts.); Christiania (Th. C. Bernhoft, Om Religionsundervisningen); Christianssand (Feilberg, Om Conjunctivens Betydning i den latinste Sætningsbygning); Molde (A. Brinchmann, Molde Middel- og Real-

stole i dens første 30 Åar); *Tromsø* (Blom, Om det franske Sprog og dets Stilling i de blandede Skoler).

4. *Carlskrona* (Psarski, Kris:na kyrkans tillstånd under Apostlarnes tid); *Carlstad* (T. Hammargren, Om temperaturen i jordens inre); *Malmö* (C. O. Ruth, Några ord om undervisningen i modersmålet, med synnerligt afseende på våra högre elementarläroverk); *Norrköping* (H. Aspling, Vermischte Bemerkungen über deutsche Idiotismen, durch Sprachproben beleuchtet); *Stockholm* (H. Bjursten, Om den svenska romansen).

b) *Skjønne Videnskaber og Kunster.*

Andersen, H. C., *J Spanien.* Åbh., 1863. C. 507.

Arwidson, A. J., *Svenska fornånger.* 1—3 Dl. Stockh., 1834—42. C. 503—505.

Defoe, D., *The life and the adventures of Robinson Crusoe.* Lond., 1863. C. 491.

Et Par Ord om „Norges Dæmring“ og Welhavens polemiske Digt-kunst. Christ., 1835. C. 499.

Heiberg, A. P., *Samlede Skuespil*, udg. af R. L. Rahbek. 1—4 Dl. Åbh., 1806—1819. C. 493—96.

101, *Manden bedre end hans Nygte.* Åbh., 1862. C. 502.

Julegave for 1861: 101 Gaader og Charader. Åbh., 1861. C. 501.

Lawrie, J. S., *Christmas tales.* Lond., 1863. C. 490.

Levin, J., *De danske Folkeviser af Sv. Grundtvig.* Åbh., 1861. C. 489.

N. N., *Gud veed, hvortil det er godt!* Åbh., 1861. C. 500.

Swift, J., *Gullivers travels.* Lond., 1863. C. 492.

Thørarenson, B., *Kvædi.* Kph., 1847. C. 506.

Welhaven, J. S., *Norges Dæmring.* Et polemisk Digt. Christiania, 1835. C. 498.

—, *Digte.* Christiania, 1839. C. 497.

c) *Theologie.*

Auctores historiae ecclesiastice. Basileæ, 44. A. 94.

Augustinus, Aurelius, *de civitate dei libri XXII.* Rec. B. Dom-bart. Vol. I—II. Lips., 1863. C. f. 15—16.

Clausen, H. N., *Skrifforbet og „det levende Ord“.* Bidrag til Burerding af Grundtvigianismens Stilling til Evangelium og evangelist Kirke. Åbh., 1863. C. h. 13.

Hammerich, J., *Den hellige Birgitta og Kirken i Norden.* Åbh., 1862. C. d. 149.

Kurz, J. H., *Handbuch der allgem. Kirchengeschichte.* 1 Bd. 1—3 Abth. 2 Bds 1. Abth. Mitau, 1858. C. d. 150—150.

Luther, M. *Hunspostille forbansket af P. Eidenmand.* Paany udg. af T. S. Kertam. Åbh.. 1863, B. 273.

Martensen, H., *Til Forsvar mod den saakaldte Grundtvigianisme.* Åbh., 1863. C. h. 14.

V. Skrifter af blandet Indhold. Litteraturhistorie.

Arnason, Jón, Registur yfir bókasafn hins lárda Skóla. Reykjavík, 1862. C. 537.

Engelmann, W., Bibliotheca scriptorum classicorum et græcorum et latinorum. Leipz., 1847. C. 533.

Jørgensen, C., Fortegnelse over Horsens lærde Skoles Bogsamling. 1863. C. 536.

Schou, J. F., Danst Ugeskrift, 2. Række, 1—8. Bd. Kbh., 1842—46. C. 327—34.

—, Danst Tidsskrift, 1—3. Bd. Kbh., 1817—49. C. 235—37.

Skolens naturhistoriske Samling modtog i Juli f. A. en værdifuld Forøgelse, da Enkefrue Steenberg i Helsingør forærede samme et Aantal af 123 udstoppede, tildeels sjeldne og fortrinlig conserverede fugle, hørende til den af hendes af-døde Mand, Apotheker Steenberg, med Sagkundskab og Iver anlagte Samling, hvortil han ved Forbindelser med Udlandet havde skaffet Bidrag endog fra fjerne Lande. Disse fugle blev indlemmede i Skolens tidlige (af Hage skjønkede) Samling ved Hjælp af Conservator Conradsen, som deels i denne Anledning, deels for at eftersee og ordne Skolens Samlinger, var af Ministeriet sendt fra Hovedstaden hertil. Her tilføjes en Fortegnelse over de modtagne Gjenstande:

Falco æsalon.

- peregrinus.
- lanarius.
- palumbarius.
- buteo.
- ater.
- apivorus. (2 Expl.)
- cyaneus.
- haliaëtos.

Strix uralensis. (2 Expl.)

Garrulus infaustus.

Corvus corax.

- monedula.

Alcedo ispida.

Merops apiaster.

Sturnus unicolor (2 Expl.)

- vulgaris.

Turdus pilaris.

- cyaneus.
- migratorius.

Cypselus melba.

Bombycilla garrula. (3 Expl.)

Lanius excubitor. (2 Expl.)

- minor.
- rufus. (4 Expl.)
- euculatus.

Emberiza schoeniclus.

- melanocephala.

Saxicola stapazina.

- aurita.
- rubicola.

Parus bjarmicus. (2 Expl.)

Fringilla cisalpina.

Linota linaria.

<i>Sylvia suesica (cyanea).</i>	<i>Larus eburneus.</i>
— <i>cinerea.</i>	— <i>marinus.</i>
— <i>phoenicurus.</i> (2 Expl.)	— <i>tridactylus.</i> (2 Expl.)
<i>Picus martius.</i> (2 Expl.)	— <i>canus.</i>
— <i>leuconotus.</i>	— <i>argentatus.</i>
<i>Columba oenas.</i>	<i>Puffinus major (cinereus).</i>
<i>Perdix cinerea.</i> (2 Expl.)	(2 Expl.)
— <i>petrosa.</i> (2 Expl.)	<i>Procellaria glacialis.</i> (2 Expl.)
— <i>coturnix.</i>	<i>Anas penelope.</i>
<i>Tetrao tetrix.</i>	— <i>marila.</i>
— <i>bonasia.</i> (2 Expl.)	— <i>acuta.</i>
— <i>scoticus.</i> (2 Expl.)	— <i>strepera.</i>
<i>Pterocles setosus (setarius).</i>	— <i>leucocephala jun.</i>
<i>Scolopax rusticola.</i>	— <i>rufina.</i>
— <i>gallinula.</i>	— <i>spectabilis.</i>
<i>Hemipodius Tachydromus.</i>	— <i>easarca (rutilus).</i>
(2 Expl.)	— <i>leucophtalmos.</i>
<i>Fulica atra.</i> (2 Expl.)	— <i>Barrowii.</i>
<i>Charadrius helveticus.</i>	<i>Lestris parasitica.</i> (4 Expl.)
— <i>morinellus.</i> (2 Expl.)	— <i>ecataractes.</i>
— <i>hiaticula.</i>	<i>Colymbus ruforegularis.</i>
— <i>minor.</i> (2 Expl.)	<i>Anser albifrons.</i> (2 Expl.)
<i>Numenius hudsonicus.</i>	— <i>torquatus.</i>
<i>Oedicnemus crepitans.</i> (2 Expl.)	<i>Sterna cantiaca.</i>
<i>Glareola torquata (pratincola).</i>	— <i>caspia.</i>
<i>Platalea leucorodia.</i>	— <i>nigra.</i> (2 Expl.)
<i>Totanus ochropus.</i>	— <i>Dougallii.</i>
— <i>glareola.</i>	— <i>minuta.</i>
<i>Ibis falcinellus.</i>	<i>Podiceps cristatus.</i>
<i>Porphyrio hyacinthinus.</i>	— <i>rubricollis.</i>
<i>Gallinula Bailloni pusilla.</i>	— <i>minor.</i>
<i>Calidris arenarea.</i>	<i>Alca torda.</i> (2 Expl.)
<i>Phalaropus platyrhynchus.</i>	— <i>alle.</i>
(2 Expl.)	<i>Thalassidroma Bolwerii.</i>

Discipelbibliotheket*)

har 18^{62/63} og 18^{63/64} erholdt følgende Forsgelse:

Aftenlæsning. 7. og 8. B. Kb., 1863—64.

AnderSEN, H. C.: I Spanien. Kb., 1863.

*) Dette bestyres af Abj. Kleisborff, som der ved uegenyttigen udfører et besværligt, men for Skolens Disciple gavnligt og behageligt Arbeide med at vælge Boger til Bibliotheket og holde det i Orden; ifun ved Udlaanet har han nogen Understøttelse af et Par øldre Disciple.

- Becker, T. A.: Vandrefalken. Åbh., 1863.
- Bob: I Verandaen. Åbh., 64.
- , Nogle Aar i det hemmelige Politi. Åbh., 1864.
- Bulwer: Pelham. 1—2 B. Åbh., 1856.
- , Cola di Rienzi. 1—2 B. Åbh., 1855.
- Baldwin: Sydafrikanske Reisenminder, overs. af S. Sørensen. Åbh., 1863—64.
- Bojesen, M.: Reise gjennem Danmark. Åbh., 1856.
- Campe: Robinson den Yngre. Åbh., 1864.
- Dansk Folkelæsning. 2 B. Åbh., 1863.
- Danske Folkeskrifter: Blandingar. Haderslev, 1863.
- Dalton: Paa Eventyr, bearb. efter det Engelske af F. Sørensen. Åbh., 1864.
- Dicksens: Juleqvad, Klokkeslagene, Faarekyllingen, Julesarten, overs. af L. Moltke. 1 B. Åbh., 1854.
- Etlar, Carit: Kroniket. Åbh., 1863.
- , Herverts Kronike. Åbh., 1863.
- Evald: Valdemar Krones Ungdomshistorie. Åbh.
- H., Dr.: Fortællinger. 2den Nokke. Åbh., 1863.
- Hartwig: Underverdenen og dens Skatte. Åbh., 1864.
- Hverdagssfortællinger Nr. 5. Efter det Engelske. Åbh., 1863.
- Kane, Paul: En Kunstners Vandringer blandt Indianerne. Åbh., 1863.
- Lemon, Mark: Tante Sallys Julegaver; overs. fra Engelsk. Åbh., 1864.
- Man: Fire hundrede Fortællinger for Skolen og Livet. Åbh., 1856.
- Nielsen, Anton: Fra Landet. 3die Saml. Åbh., 1863.
- Scott, W.: Kenilworth. 2 B. Åbh., 1836.
- , Guy Mannering. 2 Bd. Åbh., 1837.
- , St. Valentins Dag, overs. af L. Moltke. Åbh., 1860.
- Solstraale fortællinger: En Lyøstraale i Himmel. Efter det Engelske. Åbh., 1853.
- Tusinde og een Dag. 1—2 B. Åbh., 1862—63.

VI. Skolens Beneficier.

Disse have været saaledes fordeelte:

I. Skolens almindelige Beneficier*).

A. Mellemste Stipendium, 35 Ndr :

	at udbetale	at op lægge
C. M. Gradman	5 Ndr.	30 Ndr.
G. G. Arnzen	5 —	30 —

B. Laveste Stipendium, 20 Ndr.

H. C. Salling	}	
G. E. F. Thygesen . . .		5 Ndr. . . . .
W. M. S. Thomsen . . .		15 Ndr.

C. Puggaardiske Legat, 40 Ndr.

C. F. A. Blegvad	20 Ndr.	20 Ndr.
----------------------------	-----------------	---------

D. Fri Undervisning:

1. C. A. Werner.
2. Eb. P. Knudsen.
3. B. C. K.

*.) Jeg finder mig foranlediget til angaaende denne Øjenstand at bringe Følgende i Erindring: Indtil en Trediedeel af Disciplene kan erholde fri Undervisning. Beneficerne uddeles af Ministeriet ifølge Indstilling (som indgives i Septbr. Maaned hvert Åar) af Rector. Denne Indstilling støtter sig paa den ene Side til de Oplysninger, Rector skal erhverve angaaende Forældrenes økonomiske Stilling, paa den anden Side til den af Lærerne ved hvert Skoleaars Slutning, efter gjentagen Forhandling og endelig Beslutning paa et Læveremode, afgivne Dom over hver Discipels Anlæg, Flid, Fremgang og Opsæsel i det afgigte Skoleaar, hvilken Dom indføres i en Protocol og i Udstrift skal ledsgage Indstillingen. Et Beneficium tildeles kun for eet Åar, og for hvert Åar gjøres ny Indstilling, efter et forestrevet Schema, for enhver Discipel i Skolen. Det beroer dersor ikke paa Rector, men i Virkeligheden paa Discipelen selv, om han fremdeles skal vedblive at nyde et ham engang tildeelt Beneficium, d. e. om han gjør sig værdig til en saadan Dom af Lærerne, at Rector etter kan med Nutte indstille ham. — Begjering om Beneficium for en Discipel, som ikke for har nydt et saadtant, indsendes i Löbet af August Maaned til Rector, ledsgaget af fornødne Oplysninger; den kan stilles til Ministeriet eller til Rector.

- Bendtsen. 4. H. P. C. Hansen. 5. J. N. Tilemann.
 6. J. F. Brochmann. 7. C. P. G. Aae. 8. Th. J. A.
 Elmquist. 9. J. H. Selmer. 10. H. F. Jørgensen. 11. D.
 Meulengracht. 12. P. D. La Cour. 13. M. A. Haar.
 14. N. S. Laurberg. 15. A. G. Elmquist. 16. L. F.
 Pape. 17. N. B. Sontag. 18. H. L. B. Hansen. 19. J. C. L.
 Richter. 20. B. L. S. W. Janzen. 21. H. Brochner.
 22. C. N. Boeck. 23. E. H. M. V. Arnh. 24. H. L. S.
 Smith. 25. N. H. Th. Brochner. 26. A. B. Valudan-
 Müller. 27. B. D. Kjærboe. 28. D. G. J. Müller.
 29. S. C. E. Friis 30. E. H. Meyer. 31. C. F. A.
 Blegvad. 32. B. C. Budtz. 33. B. S. Haurowitz. 34. B. C.
 Schröder. 35. N. P. Boldum. 36. C. A. F. Jensen.
 37. C. F. Friis. 38. D. E. S. Frideriksen. 39. J. Larsen.
 40. P. G. La Cour. 41. J. F. H. Schröder. 42. N. S.
 Syberg. 43. J. H. Stabell. 44. C. H. B. Michaelsen.
 45. E. M. G. Petersen. 46. D. E. Henius. 47. J. Gaarn.
 48. N. A. Meulengracht. 49. M. G. F. Brøndsted, samt
 50, fra 1ste Jan. d. A., L. L. Ulfstrup, og 51, fra 1ste April
 d. A., L. Schytte. — Som extraordinaire Gratister: 52. N. B. C.
 Funch, 53. C. Wiehe, 54. A. D. B. Ingerslev, 55. L. Arnzen,
 56. A. P. Horgaard.

E. Undervisning for modereret Betaling:

1. L. B. Husum. 2. C. F. Friis. 3. C. H. B. Jensen.
 4. B. C. B. Frideriksen. 5. W. J. B. Møller. 6. G.
 Warming. 7. N. P. Møller.

II. Særegne Legater.

1. Det Moltkelske Legat for Embedsmænds Sønner:
 G. E. Arnzen   } hver 40 Rdr.
 B. C. R. Bentzen }
 2. Det Rosenkrandske Legat for 18^{62/63}:
 H. C. Salling . . . . . 16 Rdr. 72 kr.
 B. M. S. Thomsen . . . . . 10 — = "

- N. Sontag . . . . . 10 Ndr.
 G. Thygesen . . . . . 10 —
 3. Det Davidsske Legat for 18^{62/63}:
     J. J. Møller . . . . . 10 Ndr.
     B. M. S. Thomsen . . . . . 10 —
 4. Det Stougaardske Legat for 18^{62/63}, 8 Ndr.:
     J. J. Møller.
 5. Cantor J. Rabells Legat for 18^{62/63}, 40 Ndr.:
     J. J. Møller.
 6. Pastor A. L. Rabells Legat for 18^{62/63}, 40 Ndr.:
     C. Flensborg.
 7. Det Foghske Legat for 18^{62/63}, 10 Ndr.:
     J. J. Møller.
 8. Det Hertelske Legat for 18^{61/62} og 18^{62/63} (10 Ndr.
     7 ½, hvortil kom en Beholdning af 1 Ml. 11 ½, i Alt
     10 Ndr. 2 Ml. 2 ½) blev anvendt til Indkjøb af Bøger,
     der som Flidsbelønning af Stiftsvirigheden tildeles Di-
     sciplene O. Jensen, J. F. F. Wighfeld og C. F. F.
     Flagstad. Døse Bøger kostede i Alt 9 Ndr. 2 Ml. 4 ½;
     der bliver saaledes til næste Åar (Legatet uddeles kun hvert
     2de Åar) en Beholdning af 5 Ml. 14 ½.
 9. Det Puggaaardske Legat for Mealdisciple, 40 Ndr.:
     C. Blegvad
 10. Det Niessenske Legats Renter for 1863 udgjorde
     526 Ndr. 4 Ml.

I Overeensstemmelse med Fundatsen bleve ved Votering af
 samtlige Skolens faste Lærere paa et den 18de Decbr. f. A.
 afholdt Møde (i to tidligere Møder havde Sagen været under-
 kastet en foreløbig Drostelse) disse Renter fordelede saaledes:

- A. Uformuende Forældres Sonner:
1. C. Verner . . . . . 25 Ndr.
  2. Th. Knudsen . . . . . 25 —
  3. C. Juul . . . . . 20 —
  4. C. Gradmann . . . . . 30 —

5.	G. Arnzen	.	.	.	30	Ndr.
6.	P. Hansen	.	.	.	20	—
7.	H. C. Salling	.	.	.	30	—
8.	E. Aae	.	.	.	20	—
9.	G. Thygesen	.	.	.	20	—
10.	F. Jørgensen	.	.	.	20	—
11.	M. Haar	.	.	.	20	—
12.	N. Laurberg	.	.	.	10	—
13.	J. Gaarn	.	.	.	15	—
14.	W. Thomsen	.	.	.	15	—
15.	L. Pape	.	.	.	15	—
16.	R. Sontag	.	.	.	25	—
17.	H. Hansen	.	.	.	15	—
18.	B. Janzen	.	.	.	20	—
19.	Hans Brøchner	.	.	.	15	—
20.	Henr. Brøchner	.	.	.	16	— 32 ½
21.	Paludan-Müller	.	.	.	15	—

B. Ikke uformuende Forældres Sønner:

1.	J. Lassen	.	.	.	8	Ndr.
2.	O. Jensen	.	.	.	8	—
3.	M. Brask	.	.	.	8	—
4.	J. Krarup	.	.	.	8	—
5.	N. A. Secher	.	.	.	8	—
6.	A. Elmquist	.	.	.	6	—
7.	C. Bagger	.	.	.	6	—
8.	J. F. Wighfeldt	.	.	.	6	—
9.	J. C. Nichter	.	.	.	6	—
10.	A. J. B. Schäffer	.	.	.	6	—
11.	H. Broge	.	.	.	6	—
12.	J. H. Ahnfeldt	.	.	.	6	—
13.	J. Møller	.	.	.	6	—
14.	M. Lange	.	.	.	6	—
15.	C. F. Flagstad	.	.	.	6	—
16.	A. Freiesleben	.	.	.	5	— 32 ½

Efter Fundatsen for Niessens Legater § 8 skulle hjemfaldne Oplagssummer anvendes til dermed i de første Universitetsaar at understøtte uformuende og værdige Studerende, der have bestaaet Afgangsexamen ved den paagjeldende Skole. Ifølge denne Bestemmelse ere herfra følgende Understøtteser tildeleste:

- i Novbr. 1862 Studenterne J. C. Høeg og N. Ørting hver 50 Ndr.
  - i April 1863 Studenterne H. Schierup 30 Ndr.; F. A. Mohr 15 Ndr.; H. Gaarn, J. Larsen og N. Lauritsen hver 20 Ndr.
  - i Juni 1864 Studenterne H. Gaarn 30 Ndr.; B. Arntzen 30 Ndr.; S. Ree 30 Ndr.; J. Møller 25 Ndr.; J. Larsen og N. Mohr hver 10 Ndr.
-

VII. Blandede Efterretninger.

Den i August 1862 her oprettede „Aftenskole“ ophørte i afvigte Efteraar af Mangel paa tilstrækkelig Deeltagelse.

At denne Skoles Locale ikke længere er ret tilstrækkeligt for det Antal af Disciple, der nu undervises i samme, vil neppe kunne nægtes, og at Rectorboligen er gammel, brestfældig, ubeqvem og uhyggetlig, tor viistnok ansees for en bekjent Sag. Et Forslag til at afhjelpe begge Mangler ved at opføre to nye Bygninger for Skolen og derimod nedrive den for endeel Åar siden opførte „Museumsbogning“, som i flere Henseender er uheldig, samt en ny Rectorbolig ud til Haven, Alt med en Beløftning af e. 23,000 Ndr., blev af Ministeriet forelagt Rigsdagen, men ikke billiget af denne. Derimod bevilgede den, uden dertil givne Anledning fra Skolens Side, 500 Ndr. til at befrie „Museumsbogningen“ for den Hugtighed, som er en af Hovedulemperne ved samme, og til at indrette den bedre, samt tilbød Rector 400 Ndr. aarlig til Huusleiegodtgjørelse, med den Tanke, at

den nuværende Rectorbolig enten skulde kunne paa en eller anden Maade benyttes for Skolen, eller muligen bortleies. Dette Tilbud vil jeg for min Deel ikke modtage. Jeg har derom til Ministeriet yttret mig omtrent saaledes: „Efter hvad mange Aars Erfaring har lært mig, er det et uvidendeligt Gode for en Skole, især en talrig, at Rector stedse er ved Haanden og tilgjengelig for Lærere og Disciple; og jeg er fuldelig overbevist om, at jeg, naar jeg skulde boe borte fra Skolen — men Enhver, der kjender Forholdene, veed, at det er usandsynligt ellers i alt Fald tilfældigt og usikkert, at jeg skulde kunne faae Bolig tæt ved den — ikke vilde kunne varetage mit Embede paa den Maade, som jeg opfatter det, og hvorpaa jeg ene kan tilfredsstille mig selv. Men da vil jeg hellere, naar saa skal være, i Resten af mit Liv boe nok saa slet, end jeg vil rogte min Embedsgjerning under Forhold, som gjøre mig det umuligt at være for samme, hvad jeg mener at burde være, og at opfylde de Fordringer, som jeg stiller til mig selv i Henseende til stadigt Tilsyn og uafbrudt Leven i og med Skolen. Rectorboligen kan heller ikke afgive noget for Skolen passende Locale: Bibliotheket og Samlingerne kunne ikke anbringes der paa hensigtsmæssig Maade, og til Klasseværelser egner den sig endnu mindre (allerede fordi der ikke engang er 4 Allens Høide til Loftet). Ved Bortleie vilde denne Bygning utvivlsomt indbringe meget Lidt. Den maa altsaa fremdeles, med nogle eventuelle Forbedringer, benyttes som hidtil, eller mulig erstattes ved en ny, hvorom der udentvisl atter vil fremkomme et noget modificeret Forslag.“

„Museumsbugningen“ vil nu ved Draining, ved Udgrabning af Hyldingen og Anbringelse af Lufttræk under Gulvene, ved Udhusning af Murene og Indtegning af Skiferstene i samme, endelig ved, formedelst Forøgelse af vinduernes Aantal, at skaffe mere Lys og Luft ind i den, snart, som vi haabe, kunne nogenlunde befries for sin Fugtighed, og i Fremtiden sikres imod samme. De hertil fornødne Arbeider ere begyndte og ville blive

fuldendte i Sommerferien. Ved Flytning af et Skillerum og Omlægning af Trappen ville de to til Undervisning i Naturhistorie og Naturlære bestemte Væresser i denne Bygning, af hvilke det sidste aldrig er blevet benyttet efter Bestemmelsen, erhølde en saadan Udvidelse og Forbedring, at de nogenlunde ville svare til deres Hensigt, især naar de forsynes med hensigtsmæssigt Inventarium (hvortil Begyndelsen skeer nu). De physiske Apparater, som hidtil have henstaet i Lærernes Værelse, ville nu kunne flyttes til det oprindelig dertil bestemte Værelse i „Museumbygningen“, og Lærernes Værelse behøver ikke længere at benyttes som Hjelpeklasse, hvilket i flere Henseender har medført Ulemper. Den øvrige fornødne Udvidelse af Skolens Locale haabes opnaaet ved et Par Forandringer i Bygningen, om hvilke der dog først ad Nare vil kunne meddeles Noget.

I Skolens Klasseværesser har hidtil ingen Foranstaltung været truffen for at tilbeiebringe Ventilation. Ifølge Rectors Indstilling samtykkede Ministeriet i, at der for en Sum af c. 150 Rdr., som kunde spares paa anden Maade, blev anbragt Ledninger af Luft fra Udmuren under Gulvene ind i Klasseværesserne, samt en Traekrude i hvert af disse. Dette Arbeide udførtes i Sommerferien 1863 og har gjort ret god Virkning til Luftens Forfriskning i Værelerne.

Under 23de Juli f. A. bestemte Ministeriet, i Overensstemmelse med Forstanderslabets og Stiftsørighedens Forslag, at det af afdøde Pastor Schoubye i sin Tid til Skolen skjenkede Legat først da skal uddeles, naar Legatet ved Oploegning af Renterne er bragt op til den fulde af Testator bestemte Sum, 1000 Rdr. Dette vil formodentlig til næste Når kunne skee og Uddelingen (til en Dimittend) saaledes til den Tid begynde; forinden vil der blive søgt allerhøjest Confirmation paa en Fundats, hvortil Forslag herfra bliver at indgive.

I Septbr. f. A. spurgte Rector Ministeriet, om en Real-dimittend, for ved Universitetet at kunne underlæste sig en af de Fageramina, ved hvilke Forberedelsesexamen er en Betingelse for at erholde Adgang dertil, behøver et egentligt Testimonium, som for Ikke-Gratister betales med 10 Rdr., eller om dertil, i Analogie med Neglen i Ministeriets Circulairskrivelse af 30te Novbr. 1854, Det Stk., kun udfordres en Uttest af Rector, som da vilde udstedes gratis. Ministeriet svarede herpaa under 30te Septbr., at et Testimonium udfordres.

Under 4de Octbr. f. A. anmodede Ministeriet Rectorerne om endeeel statistiske Angivelser for Årene 1849—63 angaaende Discipelantallet, de udgaarde Disciplos Antal o. s. v., Beneficier-nes og Stipendiernes Beløb, Skolebetalingen m. M., hvilke attraaedes som Materiale til Oversigter af denne Art, der siden, støttede herpaa, ere blevne optagne i 8de Hefte af Etatsr. Linde's Meddelelser angaaende Universitetet, de lærde Skoler o. s. v. (1864). Af de fra denne Skole meddeelte Angivelser skal jeg her tilføje nogle Momenter, som maaske turde have nogen almindelig Interesse.

Discipelantallet i Aarhus Kathedralskole, som i næsten alle lærde Skoler, har været i temmelig stadig Tilvært Det udgjorde ved Hovedexamen 1849: 68; 1850: 59; 1851: 61; 1852: 67; 1853: 79; 1854*): 121; 1855: 111; 1856: 115; 1857: 124; 1858: 135; 1859: 139; 1860: 144; 1861: 153; 1862: 161; 1863: 181. I Neglen var Halvdelen eller lidt derover indenbyges Disciple.—Beg Hovedexamen 1848 havde Skolen 73 Disciple; indtil 1862 var Tilgangen 408, Afgangsen 314, af hvilke 103 dimitteredes til Universitetet. Af de sidste havde 7 tilbragt 9 Åar, 11 10 Åar, 1 11 Åar, 2 endog 12 Åar i Skolen, de Øvrige 8 Åar eller derunder

---

*) I dette Åar var den største Deel af den da nedlagte Realstrokes Disciple gaet over til denne.

(det mindste Amtal var ved Optagelsen kommet ind i nederste Klasse). Ved Afgangsexamen erholdt af hine 103 Disciple 3 1ste Charakteer med Udmærkelse, 47 1ste Charakteer, 51 2den Charakteer, 2 3die Charakteer.

Realdisciplenes Amtal i Skolen var 1854: 18; 1855: 16; 1856: 21; 1857: 20; 1858: 26; 1859: 28; 1860: 18; 1861: 30; 1862: 28; 1863: 32. Af Realklasserne er der i 1854—63 udgaat 76 Disciple, heraf 23 efter at have bestaet Afgangsexamen.

Af de foregaaende Angivelser fremgaar det, at kun omrent $\frac{1}{3}$ af Disciplene ere blevne dimitterede til Universitetet, de $\frac{2}{3}$ (deri rigtignok Realisterne iberegnehed) have forladt Skolen for at gaae over til andre Livsstillinger eller (et ubetydeligt Amtal) at dimitteres privat; det Samme er Tilfældet i Skolerne overhovedet. Den Nyttie, en Skole som denne stifter, og dens Betydning for den Kreds, hvori den virker, maa derfor ingenlunde bedømmes alene efter Amtallet af dem, der absolvere dens Afgangsexamina, men meget mere maales efter den, om end mere indskrænkede, Kundskab og Dannelsse, samme har bidraget til at udbrede hos det langt større Amtal, der i kortere eller længere Tid har nydt Godt af dens Underviisning.

Forældrene til Skolens samtlige (477) Disciple for det her pågældende Tidsrum fordеле sig efter deres Livsstilling saaledes:

Civile Embedsmaend, Lærere o. fl.	59
Geistlige	86
Militaire	20
Læger	16
Godsbesiddere	7
Andre Landeiendomsbesiddere	85
Forpagtere og Forvaltere	13
Handlende og Apothekere	94
Haandverkere og Kunstnere	38
Andre	59

Af Realdisciplene falder det største Aantal paa Rubrikerne „Andre Landeierdomsbesiddere“, „Handlende“ og „Haandværkere“.

I Året 1848—49 nøde 33 Disciple fri Undervisning, 1851—52: 24; 1858—59: 45; 1862—63: 58 I de samme Åar uddelethes af de til Skolen henlagte, efterhaanden betydeligen foregode private Legater (Skolens almindelige Stipendier udgjøre nu c. 130 Mdr. aarlig) et Beløb af henholdsvis 154 Mdr., 501 Mdr., 700 Mdr., 706 Mdr.*). Skolepengenes Beløb var 1848—49: 1630 Mdr., 1851—52: 1573; 1858—59: 3,523; 1862—63: 5,657 Mdr. Af de to sidstnævnte Summer blev dog henholdsvis 751 Mdr. og 1,868 Mdr. fordelethes paa Lærerne (Overlærerne og Adjunkerne) som deres Andel af Skolepengene — Beløbet af de ved Tripladserne eftergivne Skolepengene var for 1848—49: 830 Mdr., for 1851—52: 570 Mdr., for 1858—59: 1,105 Mdr., for 1862—63: 1,952 Mdr. Sammenstiller man hermed de ovenfor angivne Beløb af Stipendier og Legater, saa sees det, hvor betydelig den Understøttelse er, som af det Offentlige og ved Privates Gaver ydes traengende og værdige Disciple.

VIII. Summarisk Oversigt over Skolens Indtægter og Udgifter i Finantsaaret 18⁶³/₆₄.

Indtægt:

Beholdning fra Finantsaaret 18 ⁶² / ₆₃ .	2,832 Mdr. - Mfl. 14 kr.
Renter	1,428 — 3 — 5 "
Jordbogsindtægter, med Fradrag af	
Skatter og andre Udgifter	8,978 — 1 13 "
Skolecontingenter	6,051 — 5 — = "
Tilskud fra Skolefonden	6,307 — 4 — 11 "
Summa . . .	25,598 Mdr. 3 Mfl. 11 kr.

*) Den Deel af de Missionsst. Legater, der gives som Glædsbelønning til „ikke uformuende Forældres“ Sønner, er her ikke medregnet, da samme ikke uddeles som Understøttelse.

Udgift:

Gager og Timebetaling	19,616	Rd.	1	Mt.	11	§.
Pensioner og Bartpenge	464	—	3	—	14	"
Bygningers Vedligeholdelse og Godtgjørelse for Bolig	1,236	—	3	—	=	"
Brandsel	405	—	5	—	=	"
Belysning	106	—	5	—	11	"
Skatter og Afgifter	138	—	5	—	=	"
Regnskabsføring	460	—	=	—	=	"
Forskjellige Udgifter, nemlig:						
Reengjøring	142	—	3	—	=	"
Porto, Protocoller, Skrivemateriale og Afskrivning	145	—	3	—	10	"
Programmer og Skolehøjtideligheder	168	—	4	—	4	"
Andre Udgifter	26	—	3	—	8	"
Riffelskydning	92	—	3	—	10	"
Indsendt til Skolefonden	1,500	—	=	—	=	"
Summa	24,504	Rd.	5	Mt.	13	§.

De offentlige Examina i Juli 1864

afholdes i følgende Orden:

(De striftlige Prøver til Afgangsexamen foretages iaar, paa Grund af Krigsforholdene, den 8de—11te Juni; til Skolens Hovedexamen ville de blive foretagne den 7de—9de Juli.

Bogstaverne A, B, C, D, E betegne henholdsvis Solennitetssalen, VII Kl.'s, II Kl.'s, III Kl.'s og IV Kl.'s Klasseværelser.

Hvor en Klasse er deelt i to Afdelinger, a og b, betegner a de ulige Numere, b de lige.

Afgangsexamen for Realdiscipline er, paa Grund af Krigsforholdene, allerede afholdt (20de og 21de Juni).

De til Afgangsexamen for Studerende horende Prøver ere her betegnede ved fremhævet Tryk.)

Mandag d. 11te Juli.

A. { Kl. 8—10 VII Kl. A a } Latin.	A. { Kl. 3—4½ VI Kl. a } Natur-
10½—12 VII Kl. A b }	5—6½ VI Kl. b } historie.
C. { 8—9½ IV Kl. a }	C. 3—5½ V Kl. Geest.
10—11½ IV Kl. b }	D. { 3—5 V Realst. B Tydst.
D. 8—10½ III Realst. Tydst.	5½—7 IV Realst. Historie.
E. { 8—9½ IV Kl. b }	E. 3—5 I Kl. Dansf.
10—11½ IV Kl. a }	

Tirsdag d. 12te Juli.

A. { Kl. 8—10 VI Kl. a }	
10½—12½ VI Kl. b }	
C. { 8—10½ III Realst. Historie.	
11—12½ V Realst. B Geographie.	C. { Kl. 3—4½ V Kl. a }
D. 8—11 II Kl. Dansf.	5—6½ V Kl. b } Latin.
E. 8—10½ VII Kl. B Naturlære.	D. { 3—5 VII Kl. B Historie.
	6—7½ IV Realst. Tydst.
	E. { 3—4¾ III Kl. a }
	5½—7 III Kl. b } Mathe-
	matik.

Onsdag d. 13de Juli.

A.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 8-9\frac{3}{4} \text{ VII Kl. A a Græsf.} \\ 10\frac{1}{4}-11\frac{1}{2} \text{ VII Kl. A b} \end{array} \right.$	
	Græsf.	
B.	8-11 V Realfl. B Mathe- matif.	
C.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-10\frac{1}{4} \text{ III Kl. a} \\ 10\frac{3}{4}-1 \text{ III Kl. b} \end{array} \right\}$ Tydst.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 3-5\frac{1}{2} \text{ IV Kl. Græsf.} \\ 6-8 \text{ III Realfl. Engelst.} \end{array} \right.$
D.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-9\frac{3}{4} \text{ II Kl. a} \\ 10\frac{1}{4}-12 \text{ II Kl. b} \end{array} \right\}$ Fransf.	3-4 IV Realfl. Naturhist.
E.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-10 \text{ I Kl. Religion.} \\ 10\frac{1}{2}-1 \text{ V Kl. Religion.} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 3-4\frac{1}{2} \text{ III Realfl. a} \\ 5-6\frac{1}{2} \text{ III Realfl. b} \end{array} \right\}$ Mathe- matif.

Torsdag d. 14de Juli.

A.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 8-9\frac{1}{2} \text{ VI Kl. a Geogra-} \\ \text{phie.} \\ 10-11\frac{1}{2} \text{ VI Kl. b Geo-} \\ \text{graphie.} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 3-4\frac{1}{2} \text{ VII Kl. A a Reli-} \\ \text{gion.} \\ 5-6\frac{1}{2} \text{ VII Kl. A b Reli-} \\ \text{gion.} \end{array} \right.$
B.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-9\frac{1}{2} \text{ VII Kl. B a Mathe-} \\ \text{matif.} \\ 10-11\frac{1}{2} \text{ VII Kl. B b} \\ \text{Mathematif.} \end{array} \right.$	4-6 $\frac{1}{2}$ V Kl. Fransf.
C.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-10\frac{1}{4} \text{ III Kl. a} \\ 10\frac{3}{4}-1 \text{ III Kl. b} \end{array} \right\}$ Latin.	$\left\{ \begin{array}{l} 3-5\frac{1}{2} \text{ V Kl. Historie.} \\ 6-7\frac{1}{2} \text{ IV Realfl. Geo-} \\ \text{graphie.} \end{array} \right.$
D.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-9\frac{3}{4} \text{ II Kl. a} \\ 10\frac{1}{4}-12 \text{ II Kl. b} \end{array} \right\}$ Tydst.	$\left\{ \begin{array}{l} 3-4\frac{1}{4} \text{ IV Kl. a} \\ 4\frac{3}{4}-6 \text{ IV Kl. b} \end{array} \right\}$ Tydst.
E.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-9\frac{1}{2} \text{ II Kl. b} \\ 10-11\frac{1}{2} \text{ II Kl. a} \end{array} \right\}$ Religion.	3-5 $\frac{1}{2}$ III Kl. Naturhist.

Løverdag d. 16de Juli.

A.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 8-9\frac{3}{4} \text{ VI Kl. a} \\ 10\frac{1}{4}-12 \text{ VI Kl. b} \end{array} \right\}$ Fransf.	
B.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-10 \text{ V Realfl. B Natur-} \\ \text{lære.} \\ 11\frac{1}{2}-1\frac{1}{2} \text{ IV Realfl. Ma-} \\ \text{tematik.} \end{array} \right.$	
C.	$\left\{ \begin{array}{l} 8-10\frac{1}{2} \text{ I Kl. Tydst.} \\ 11-12\frac{1}{2} \text{ V Realfl. B Hi-} \\ \text{storie.} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kl. } 3-4\frac{3}{4} \text{ IV Kl. a} \\ 5\frac{1}{4}-7 \text{ IV Kl. b} \end{array} \right\}$ Latin.
D.	8-10 $\frac{1}{2}$ IV Kl. Geographie.	$\left\{ \begin{array}{l} 3\frac{1}{2}-5\frac{1}{2} \text{ V Kl. Naturhist.} \\ 6-7\frac{1}{2} \text{ III Realfl. Naturhist.} \end{array} \right.$
E.	8-11 III Kl. Religion.	$\left\{ \begin{array}{l} 3-4\frac{1}{2} \text{ II Kl. a} \\ 5-6\frac{1}{2} \text{ II Kl. b} \end{array} \right\}$ Geographie.

Mandag d. 18de Juli.

A. {	8—9 Kl. 8—9 V Realsk. B Naturhistorie.		B. Kl. 3—5½ VII Kl. B Græst.
	10—11 Kl. A Naturlære.		C. { 3—5 III Kl. a } Historie.
C. {	8—9½ VI Kl. a } Latin.	5½—7½ III Kl. b }	D. { 3—5 III Realsk. } Fransf.
	10½—12 VI Kl. b }		E. { 3—5 V Kl. a } Mathe-
D. {	8—10½ I Kl. Historie.		5½—7½ V Kl. b } matif.
	11½—12½ VII Kl. B Hebraist.		
E. {	8—10½ IV Kl. Religion.		
	11—1 VI Kl. Religion.		

Tirsdag d. 19de Juli.

A. {	8—9½ VI Kl. a } Græst.	A. {	Kl. 3—5 VII Kl. A a Mathe-
	10—11½ VI Kl. b }		matif.
B. {	8—10 II Kl. a } Historie.		5½—7½ VII Kl. A b
	10½—12½ II Kl. b }		Matematik.
C. {	8—9½ IV Kl. a } Fransf.	C.	3—5½ VI Kl. Historie.
	10—11½ IV Kl. b }		
D. {	8—10½ VII Kl. B Religion.	D. {	3—4½ V Realsk. B Fransf.
	11—1 III Realsk. Religion.		6—7 IV Realsk. Engelsf.
E. {	8—11 III Kl. Geographie.	E.	4—6½ V Kl. Geographie.
	11½—1½ I Kl. Geographie.		

Onsdag d. 20de Juli.

A. {	8—10 VII Kl. A a Hi-	A. {	Kl. 3—5½ VII Kl. B Latin.
	storie.		6—7 VII Kl. A Hebraist.
	10½—12 VII Kl. A b Hi-		
	storie.		
B. {	3—5 VI Kl. a } Mathe-	B. {	3—5 VI Kl. a } Mathe-
	5½—7½ VI Kl. b } matif.		5½—7½ VI Kl. b } matif.
C. {	8—10 III Kl. a } Fransf.	C.	3—5½ II Kl. Naturhistorie.
	10½—12½ III Kl. b }		
D. {	8—9½ I Kl. Naturhistorie.	D. {	3—5½ V Kl. Tydss.
	10—12 IV Kl. Naturhistorie.		6—7½ V Realsk. B Engelsf.
E. {	8—9½ IV Realsk. Religion.	E.	3—5½ III Realsk. Geo-
			graphie.

Fredag den 15de Juli, fra Kl. 8 Form., prøves de til Optagelse i Skolen anmeldte Disciple; om Eftermiddagen afholdes et Lærermøde.

Torsdag den 21de Juli afholdes Lærermøder deels til at afslutte Censuren over samtlige Disciples Flid og Opførsel i det afgivte Skoleaar, deels til at bestemme Opflytningen.

Fredag den 22de Juli, Kl. 10 Form., foretages Translocationen, hvorefter Sommerferien indtræder. Denne varer til d. 22de August, Undervisningen for næste Skoleaar begynder Tirsdagen d. 23de August Kl. 8 Form.

Til at overvære Gramen og Translocationshøitideligheden indbydes herved Disciplenes Forældre og Børger samt Enhver, der interesserer sig for Skolen og for Undervisning overhovedet.

Aarhuus Kathedralskole, d. 28de Juni 1864.

C. F. Ingerslev.

— ॥ —